yeni Açılım

Aylık Siyasal Dergi

Fiyatı: 3000 TL. *(KDV Dahil)*

Mustafa Suphi

Şefik Hüsnü Deymer

Hikmet Kıvılcımlı

Mihri Belli

Reşat Fuat Baraner

Zeki Baştımar

İsmail Bilen

Behice Boran

GEÇMİŞTEN GELECEĞE KOMÜNİST HAREKETE SAYGI

EYLÜL 1989 **17**

yeni Açılım

Aylık Siyasal Dergi

İÇİNDEKİLER

Yeni Açılım, Aylık Siyasal Dergi
Sahibi: Su Basım Yayın Ticaret Sanayi A.Ş. adına Şefik Çalık □ **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Saffet Ersanlı □ **Yönetim Yeri:** Çatalçeşme Sk. 15/1 Cağaloğlu-İSTANBUL **Tel:** 522 11 96 □ **Kapak Baskı:** Kent Basımevi □ **İç Baskı:** Anıl Ofset □ **Dizgi:** Maraton Dizgievi □ **Dağıtım:** Etkin Dağıtım Ltd. Şti. Molla Fenari Sok. no: 5 Tel: 513 77 10 Çağaloğlu - İstanbul
Abone Koşulları: (Yurtiçi) 6 Aylık 15.000 TL., 1 yıllık 30.000 TL.; (Yurtdışı) 6 aylık 20 DM, 1 yıllık 40 DM, Tek Dergi 4 DM **B. Almanya Temsilcisi:** Bahattin Erdem
Hesap No: 1056-30421-1066904 Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi-İSTANBUL
Döviz Hesap No: 30100/2308 Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi - İSTANBUL

SUNUŞ

Yazıları ilgiyle beklenen ve tartışma yaratan **Haydar Kutlu** bu sayımızın da konuğu. "Yeniden Örgütlenme Görevi" başlığıyla yeralan yazısında, TKP'nin 1970 sonrası kısa, tarihsel bir değerlendirmesini yapıyor. "Geçmişin muhasebesi bugünün, güncelin analizinden çıkılarak yapılabilir ve güncelin analizi de, ancak geçmişin muhasebesiyle tamamlanabilir" dediği yazının girişinde incelemede temel aldığı yöntemi açıklıyor. H.Kutlu, "ülkede demokrasi temelinde politik rejimin yeniden inşaasının programatik olarak saptanması ve bu çerçevede, parti için orta vadede yasallaşma amacını güden bir plan" temel alınmak zorundayken, "nesnel görevin "yeniden örgütlenme" olarak saptanamamasının 1973 sonrasının "hatalarının temel nedeni" olduğunu vurguluyor. Geçmişte burjuvazinin her saldırısından sonra örgütsel merkezde bulunanların parti kadrolarının görüşlerini alarak yeniden örgütlenmeye gittiklerini, oysa 1973 atılımında parti yönetiminin toparlanmayı bekleyen parti kadrolarının böylesi bir desteğine ve görüşlerine başvurmadığını belirten H.Kutlu, "yeniden örgütlemenin temel bir politika olarak belirlenmeyişi geçmişin muhasebesinin ciddi olarak yapılması gereğinin de üstünü örttü" diyor. H.Kutlu, TKP'nin temel politika ve stratejisinde yaptığı yanlışlıkları bu genel muhasebe içinde tartışıyor.

Solun geçmişiyle ilgili ikinci yazı **Alp Otman**'dan. "Solun Tarih Anlayışı ve Geleneksel Solun Tarihinin Eleştirisi Hakkında Notlar" başlıklı yazısında solun tarihini tartışabilmede izlenecek yöntemleri ele alıyor. Öncelikle nasıl bir tarih anlayışı sorusuyla konuya yaklaşan yazar, stalinist tarih yazınının ideolojik ve resmi tarih anlayışının prototipi olduğunu belirtiyor ve bu anlayışın alternatifini oluşturmaya çalışıyor.

Celal A.Kanat, bu sayımızda yer alan yazısında "TKP'nin Birinci Programındaki Temel Anlayışlar"ı irdeliyor. Program'ın temel yaklaşımlarını özetleyerek, bazı ilginç önermelere dikkati çekiyor ve onun kimi formülasyonlarının içerdiği solculuğa, Sovyet öykünmeciliğine ve kapitalizmin olanaklarının aşırı küçümsenmesine işaret ediyor.

Parti konseptini ve bunun iç düzenlemelerini işlemeyi sürdüren **Mehmet Taş**, "Partide Belirleyici Olan Demokrasidir" başlıklı yazısıyla, günümüzde komünist partide artık "merkez-demokrasi-merkez" gibi bir sürecin işlevli olamayacağını, bunun, "demokrasi-merkez-demokrasi" biçimine dönüştürülmesi gereğini somutluyor. Yazar, partinin ayrımsız yekpare bir bütün olarak görülemeyeceğini, bunun yerine "çeşitliliğin, soyut inanç yerine kuşku ve araştırmanın, bir grup yöneticinin politika üretmesi yerine geniş bir örgütün politik faaliyeti anlayışını egemen duruma" geçmesi zorunluluğunu vurgulamaktadır.

Fırat Tezer, dergimiz için yazdığı "Hamamböcekleri Sosyalizmi Kuramaz" başlıklı ve Barışçı bir dünyanın vazgeçilmezliğini konu alan çalışmasında, "barış savaşımı konusunda sloganları bir tarafa bırakmak ve bugünden" sürece devrimci müdahaleyi sağlayacak tezler geliştirmek zorunluluğunu anlatıyor.

Daha önce de duyurmuş olduğumuz gibi, bu sayımızın ana temalarından olan gençlik sorunu **Hüseyin Çakır, Nezih Kazankaya, Cemil Akın ve Murat Özveri** tarafından ele alınıyor.

Hüseyin Çakır gençliğin örgütlenmesiyle ilgili sorunları tartışırken, gençliğin tek bir örgüt çatısı altında örgütlenmesinin nesnel temelinin ortadan kalktığını ileri sürüyor. Uygun

örgütlenme ortamları altında ve geniş özgürlük koşullarında, gençliğin, ilerleme ve yenilenmenin dinamik taşıyıcısı olacağına ilişkin, yazarın öngörüsüne katılmamak olanaksız.

Nezih Kazankaya ve **Cemil Akın** da, öğrenci hareketine yaklaşım tarzının yenilenmesindeki süreçleri tartışarak başladıkları yazılarını, var olan durumun değerlendirilmesini yaparak sürdürüyorlar. Yazılarında çözüme ilişkin somut öneriler de var.

Dergimizin yer sınırlamasını çok fazla aştığı için ikiye bölmek zorunda kaldığımız yazısında **Murat Özveri**, konuyu çağımızda gençliğin konumu tanımak ve sorunlarını ele aldıktan sonra, 12 Eylül'ün gençliğe yönelik politikalarını açımlıyor. (Demokrasi güçlerinin gençliğe yaklaşımı ile 1980 sonrası gençlik hareketleri yazının ikinci bölümünde ele alınacaktır.)

Güncel politik gelişmelerden hareket eden **Selim Güleç** "Amacı Yitirmeden" başlığını taşıyan yazısında, TBKP'nin politik hattını, pratik adımları ve üzerinde yapılan tartışmaları değerlendiriyor. Marksistlerin her adımının ulusal gündemle bağlanması gerektiğini belirten S.Güleç'in yazısını ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

Doğan Aktaş da, politik sürece etkin müdahale yollarını irdeliyor ve bir örnek olarak "sözcülük" girişimi üzerinde duruyor. Yazara göre, "sözcülük faaliyetinin bugün vardığı noktada (...) elde edilen en büyük kazanım faaliyetin dışa açılmasının sağlanmış olmasıdır." Devamla, şu düşüncesini de ekliyor: "Uzun zamandır süren ve bir türlü bitip tükenmeyen iç tartışmalardan sıyrılarak, ilk kez dışa dönük bir çalışmayı tartışmaya başladık".
Saffet Ersanlı yazısında, program tartışmalarını verimli kılmak, barış ve demokratik yenilenme mantığını kavrayabilmek için bilimsel teknolojik devrim ve bunun sonuçlarının işçi sınıfının yapısında meydana getirdiği değişikliklerin irdelenmesiyle mümkün olacağını, işçi sınıfının yapısındaki değişikliklerin işçi sınıfının politikasında da değişimler gerektireceğini belirtiyor. Yazının başlığı "Tartışmalar Katkı Nereden Başlamalı?"

Ayrıca bu sayımızda, daha önceki yazılarından tanıdığımız **Ömer Ağın**'ın, "Ulusal Sorun'a Kimi Yaklaşımlar ve İnsan Hakları" başlıklı yazısı yer alıyor. Ağın bu yazısında ulusal sorunun aynı zamanda bir insan hakları sorunu olduğu tezini savunuyor.

Dergimiz Eylül sayısı **"Postamızdan"** köşesiyle son bulmaktadır. "Sunuş yazımızı bitirirken, önümüzdeki sayının Kürt ulusal sorunu ağırlık olacağını bir kez daha anımsatıyor ve ayrıca, imzalı-açık adresli, kuramsal-ideolojik nitelikli bir derginin ilgi alanına girebilen, özgün düşünce içeren ve hiçbir durumda 10 daktilo sayfasını aşmayan yazı ve çalışmalara yer verebileceğimizi bir kez daha duyurmak istiyoruz (Anayasa Sorunu'na ilişkin bir broşür çalışması gönderen okurumuzun da, bize isim ve adresini iletmesi gereğini dile getirmek durumundayız).

Elimize geçtiğimiz ay ulaşan yazılara gelince, bunlar H.Akar, M.Dağcı, S.Şahin, M.Arabul, S.Güçlü, H.Siyice, M.Tıraş, Ö.Gündoğan, N.Kuru, B.Karataş, F.Türker, Ü.Doğan, E.Atak, A.Türk, H.Şanlı imzalarını taşıyor. Değerlendirmeyi umuyor, yeni katkılarınızı bekliyoruz.

YENİDEN ÖRGÜTLENME GÖREVİ

Haydar KUTLU

Geçmişin muhasebesini bu başlık altında toplamanın doğru olacağını düşündüm. Burada dar anlamda örgütlenmeyi kastetmiyorum. Yeniden örgütlenmeyi yeniden organizasyon anlamında kullanıyorum.

Geçmişin muhasebesi, eleştiri-özeleştiriyi içeren ama onu aşan bir çabadır, geçmişin tarihsel ve somut perspektifle analizi yoluyla onu özümseme ve günümüz için dersler çıkarma demektir. Eleştiri-özeleştiri, onu bu geniş çerçeve içinde göremezsek, günah çıkarmaya dönüşür. Aynı nedenle, geçmişin muhasebesi bir çırpıda ve bir defada yapılıp tamamlanması olanaksız bir iş olduğu kadar, Marksist sol içinde kolektif yapılması gerekli bir çabadır.

TBKP ve özellikle onun programı geçmişin muhasebesi temelinden çıkıyor ve bu muhasebenin somut anlatımı oluyor. TİP ve TKP'nin birlik süreci, gündeminde hemen her konunun ele alınıp tartışıldığı bir süreç olmuştur. Böylece hem günümüze, hem geçmişe ortak bakış kazanılmıştır. Bu kazanım her iki partinin TBKP programı gibi ileri bir çizgide birleşebilmesini sağlamıştır. Ne var ki geçmişin muhasebesi tek başına gündem maddesi olarak ele alınan değildi, hemen her konunun tartışılması sırasında yapılmıştı. Bu nedenle, muhasebenin sonuçlarının bir ilk yaklaşım olarak bile olsa, resmi parti belgesi ile derlenip toparlanmış olmayışı ciddi bir eksikliğimizdir.

Geçmiş denildiğinde 1980 öncesinden 1920'lere kadar uzanan bir zaman dilimini esas almak tarihsel bütünlük açısından zorunluktur. Ancak bu çok kapsamlı ve esasen bundan böyle her konuda geriye dönüşlerle gerçekleştirilecek bir çabadır. Bu nedenle, bu yazı çerçevesinde bir sınırlama getirmek zorunludur. Ben bir dönem sorumluluğunu taşıdığım TKP ile, esas olarak da 1970-80 ve sonrası dönemi ile kendimi sınırlayacağım. Bununla beraber yer yer daha gerilere uzanmak zorunda kalacağım. Özellikle 60-70 dönemi son derece yararlı derslerle dolu öğretici bir dönemdir. Bu dönemin sol hareketimizdeki yeri ve strateji tartışmaları aydınlatılmaksızın, 70 sonrasını anlamak güçtür. Ancak öncelikle kendi canlı deneyimizden ilk sonuç-

ları çıkarmak, sonra daha gerilere uzanmak ve nihayet dönüp tekrar 70-80 dönemi ve sonrasını gözden geçirmek daha doğru olacaktır.

Geçmişin muhasebesi çabasında da bir yöntem arayışı zorunludur. Geçmiş tarihtir. Tarihsel yöntemle yaklaşarak olay ve olguları kendi koşulları içinde irdelemek gerekir. Sonra da bu koşulların içinde aydınlatılmış olay ve olgularla örülü sosyal-politik süreçler, sonraki gelişmelerin nedenleri ve daha önceki gelişmelerin sonuçları olup olmadıkları açısından ele alınmalıdır.

Örneğin kapitalist bir toplumda grevleri doğuran temel yasallık sınıf çelişkilerini doğuran yasallıklardır. Ama bu temelden çıkarak somut bir fabrika ya da işkolunda somut olarak gerçekleşmiş bir grevin nedenleri açıklanamaz. Bir grevin olabilmesi için raslantısal pek çok nedenin bir araya gelmesi gerekir. Üretim koşulları, işçilerin bilinci, işverenin tutumu, hükümetin politikası, genel politik koşullar, vb. gibi etmenler sonucunda grev ortaya çıkar. Eğer bizi tek tek grevler ilgilendirmiyorsa -ki bazı durumlarda önemi açısından ilgilendirebilir- incelediğimiz dönemde tüm işçi hareketinin grev, toplu sözleşme, direnişi, vb. gibi kriterlerle incelenmesi gerekir. Bu durumda daha genel etmenleri araştırmak durumundayız. Bir işkolunda ya da tüm işkollarında grevleri doğuran somut nedenleri aramak gerekir. Belki hükümetin politikası, ekonomik bunalım temel nedenlerdir; belki işverenlerin izledikleri ortak bir politika grevlere neden olmuş olabilir; belki de bu işçi sendikalarının emekten yana başarılı politikasının sonucudur.

Bu irdelemeler yapılmaksızın, yalnızca, örneğin grev olgusuna bakarak bir dönemin sosyal-politik karakteri, sınıf çelişkilerinin keskinlik derecesi, vb. anlaşılamaz. Bunlar konusunda gerçekçi sonuçlara varabilmek için aynı zamanda, hangi nedenlerle doğmuş olursa olsun o somut grevlerin ortaya çıkması ile doğan yeni durum da incelenmek zorundadır. Bu tabloda yalnız grev olgusunu örnekledik. Aynı dönemde oluşmuş olan tüm diğer sosyal-politik olayların incelenmesi, karşılıklı etkilerinin irdelenmesi zorunludur. Demek oluyor ki, tarihsel perspektif içinde somut analiz hayli kapsamlı, zor bir iştir. Geçmişin muhasebesi böylesi bir analiz olmaksızın yapılamaz. Geçmişteki yanlışlarımızın eleştirisi ya da daha genel olarak, bir politik hareketin değerlendirilmesi ancak kapsamlı bir sosyo-politik analiz çerçevesinde bir anlam ifade eder. (Analize elbette dış koşulları da eklemek gerekir.) Örneğin, 12 Eylül öncesinin analizi sizi devrim koşullarının, devrimci durumun varolduğu sonucuna götürüyorsa, o durumda bir partinin eylemini değerlendirmek başkadır; değilse, başka.

İkinci olarak, geçmişin analizi bugünün somut analizi dışında da tam olarak yapılamaz. Ne demek istiyorum? Tarih içinde toplumsal gelişme, temelde o toplumun toplumsal formasyonu çerçevesi içinde gerçekleşir. Yani, sınıflı bir toplumda, kapitalizm çerçevesinde olayların gelişimi kapitalist üretim tarzının yasallıklarıyla sınırlıdır ve bu sınırlı ya da tarihsel olarak verili çerçeve içinde yer alır. Olayların böyle bir çerçeveyle sınırlı olması, bu sınırlar içinde çok geniş bir manevra alanının olmadığı anlamına gelmez. Geçmiş yanılgılarımızdan biri, olayların gelişimine, kapitalist düzen çerçevesi içinde müdahalenin stratejik öneme sahip olabileceğini göremeyişimiz olmuştur. Eğer toplumsal gelişmeye en genel yasallıklar açısından bakarsak, kapitalist toplumda her olayı kapitalizmin sınırlarını zorlayan olaylar olarak göre-

biliriz. Oysa en gelişmiş kapitalist ülkelerde bile bu böyle değildir.

Daha önceki yazılarımda toplumsal yasa kavramına değinmiş, bir hatırlatma yapmıştım. Somut olayları temel yasalarla açıklamanın bizi sürüklediği genellemeci- indirgemeci yöntemsel hata üzerinde durmuştum.(*)

Toplumsal yasaların ancak uzunca bir tarihsel evre içinde sürekli tekrarlarla bir eğilim olarak kendini ortaya koyduğunu biliyoruz. Burada kendini sürekli tekrarla gösteren "düzenli oluşları" ayırtetmek gerekir. "Düzenli oluşlar" yasa demek değildir, ama onların tekrarında yasa gizlidir. Bir başka deyişle raslantısal değildirler.

Somut bir ülkede somut koşullarda kapitalizmin yasalarının nasıl işlediğini keşfedebilmek için bu düzenli oluşları yakalamak gerekir. Bunun için geniş bir tarihsel kesiti incelemek zorunludur. Ancak o zaman, yinelenmeleri görebiliriz. Öyleyse, aradığımız düzenli oluşlar en olgun biçimde güncelde yakalanabilir. Güncelde yakaladığımız verilerin bir düzenli oluşa işaret edip etmediğini ise tarihsel analizle, geçmişin değerlendirilmesiyle anlayabiliriz.

Topluca ve özetle söylersek, geçmişin muhasebesi bugünün, güncelin analizinden çıkılarak yapılabilir ve güncelin analizi de, ancak geçmişin muhasebesi ile tamamlanabilir.

Buraya kadar söylediklerimizle, aynı zamanda şunu da söylemiş oluyorum. Geçmişin ciddi bir muhasebesi olmaksızın yeni dönemde sol hareket açısından başarı ummak işi raslantıya bırakmaktır. Diğer yandan sorunun ilkesel, ahlaki boyutları da vardır. Bugün bir parti ya da örgüt "ben ciddi hiçbir yanlış yapmadım" diyorsa ya da tutumuyla bunu gösteriyorsa, güven kazanamaz. Zira bu doğru olamaz. Bunun anlamı "ben hiç ciddi iş yapmadım" demektir. Geçmişin muhasebesini yapmaksızın "yeni" politika ve düşüncelerden sözetmek de güven verici olamaz. Örneğin bugün sosyalist düşüncelerimizin demokratik, insancıl temellerini öne çıkarıyorsak, 1960 sonrasında TİP'in, o dönem Genel Başkanı Sayın Mehmet Ali Aybar'ın görüşleri ile bugünün muhasebesi yapılmak zorundadır. Bugün "her şey insan için" diyoruz, ama o dönemde Aybar'ın aynı sözleri şiddetli eleştiriye konu oldu, her şey toplum içindi. Bu satırların yazarı da eleştirenler arasındaydı. (O dönemin eleştirisi, kuşkusuz, bu belgiden ibaret değildir ve Aybar'a yönelik eleştiriler bu belgiden çıkmış da değildir; birçok noktada yapılan eleştirinin bugün de geçerli olduğunu düşünüyorum) Ancak "her şey insan içindir" belgisi yalnız bir belgi değil ciddi olarak farklı bir bakış açısıdır. Bu konuda, en azından kendi adıma bu eleştiri ile yanlış yaptığımız kanısındayım.

★ ★ ★

1980 sonrasında TKP'ye de vuran darbeden bu yana yoğun bir eleştiri-özeleştiri süreci yaşandı. Eleştirinin önü kesilmediği gibi, tersine teşvik edildi. Bu amaçla sayısız toplantılar, özel tartışma kampanyaları düzenlendi. Bu süreç yenileme politi-

(*) Bkz. *Yeni Açılım*, No.15 (derginin notu),

kasına dönüştü ve aynı zamanda da dışımızda gelişen bu süreçle birleşti. Hiçbir konu ve kişi bu eleştirinin dışında kalmadı. Bu nedenle, şimdi, "acaba geçmişte doğru yaptığımız hiçbir şey yok muydu?" sorusu soruluyor. Bu sorunun soruluyor olması yararlıdır. Her şeyden önce, ayağımızın yere bastığını, olur olmaz abartmalara bizi sürükleyen psikolojilerden kurtulmaya başladığımızı gösterir. Yaptığımız her şeyin yanlış olmadığını söylemek dahi gerekmez. İlkin görmek gerekir ki, soyut ve kişi tartışması yapmadık. Elbette kişilerden hesap sorduk ve hepimiz hesap verdik, ama eleştirilerimiz kişiler üzerinde çekişme değil, yapılan somut işler üzerine oldu. Demek oluyor ki, eleştirilecek işler yapılabilmiş. Her alanda girişken, militan çalışma 1970 sonrasının genel karakteridir. İşçi sınıfı içinde fabrikaları temel alan ciddi, kalıcı örgütlenmelere gidilmiş olmasaydı, ağır darbelere karşın 1980 sonrasında TKP ülke içinde örgütlü varlığını ve mücadelesini kesintisiz sürdüremezdi. Aynı biçimde, dinamik bir gençlik çalışması yapılabilmiş olmasaydı, yine yukardaki sonuç elde edilemezdi. Eğer kadınlar da içinde toplumun dinamik tüm kesimlerinde belirli bir örgütlülük düzeyine varılmış olmasaydı, yurt dışında geniş kadrolara sahip olunmasaydı, bu ağır saldırıyı göğüsleyecek insan gücüne sahip olunamaz, moral üstünlük elde tutulamazdı. 12 Eylülcülerin TKP'nin faaliyetinin kesintisiz sürüyor olmasından, ideolojik faaliyetlerinden basına kadar yansımış olan şikayetleri bilinmektedir. TKP 5. Kongresi bir temel gerçeğin altını çizmişti. TKP ağır saldırıya karşın ülkede örgütlü varlığını korudu ve mücadelesini kesintisiz sürdürebildi.

Bu çok genel ve hemen herkesin onaylayacağı saptamalara, çok daha başkalarını eklemek elbette mümkün. Ancak böylesi bir aktifler, pasifler bilançosu çıkarmak gerekli midir? Kanımca değildir. Gerek TKP, gerekse TİP açısından kazanımlar yeni döneme kendiliğinden taşınacaktır ve insan malzemesi ve deney olarak da taşınıyor. Bu açıdan önemli olan, yeniden tekrarlamamak için hatalarımızı saptamaktır. Fakat bunu bir "eleştiri-özeleştiri" modası haline dönüştürmemeye de özen göstermek gerekir. İşte bunun için, eleştiri ve özeleştiriyi geçmişin muhasebesi içinde görmek, bugüne sonuçlar çıkaracak bir biçimde ele almak gerekir.

Günümüzde gerek teori, gerekse sosyal pratikte karşımıza çıkan olgu "yenilenme" olgusudur. Düşünceler, politikalar, sosyal-politik yapılar yenilenmek zorundadır. Bu zorunluğu yalnız dünya ölçeğinde değil, ülkemiz ölçeğinde de görüyoruz. *TBKP Programı* yapısal bir bunalımdan söz etmektedir. Bunu yalnız-ekonomik planda anlamamak gerekir. Bizim ısrarla altını çizdiğimiz gerçek, her geçen gün kendini daha açık biçimde duyuruyor. Ülkemizin yaşadığı bunalım politik rejim bunalımıdır. Devletin demokratikleştirilmesi süreçlerinin önü açılmadığı, yani köklü demokratik dönüşümlere girişilmediği sürece bu bunalım daha da derinleşecektir. Devletin demokratikleştirilmesi barış ve demokrasi temelinde yenilenme demektir.

Bu sorun kendini olgun biçimde 1980 sonrasında hissettirmişse de, 80 öncesinin analizi daha 60'lı, 70'li yıllarda bile rejim sorununun olgunlaşmaya başladığını bi-

ze gösteriyor. (Başta söylediğim gibi, bu konuya en son geleceğim; şimdilik bu saptamamız, istenirse, bir tez olarak da kabul edilebilir.)

Ülkemiz özelinde "düzenli oluşlar" incelenirse, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana ülkenin temel sorununun devletin demokratikleştirilmesi olduğu görülebilir. Ekonomi temel olmakla birlikte, bize göre ekonomik bunalımlara ortam hazırlayan ve bunalımın olağan koşullarda çözülmesine olanak tanımayan etmen demokratik olmayan devletin ta kendisidir. Bizde demokrasinin, demokrasi mücadelesinin somut içeriği de budur.

Bir ülkede komünist partisinin varlığı, kuşku yok ki, tek başına gerçek demokrasinin varlığını göstermeye yetmez. Ama komünist partisinin yasak oluşu orada demokrasinin var olmadığını, var olan şeyin vesayet demokrasisi olduğunu göstermeye yeter. Zira gerçek anlamda (sosyalist demokrasi olmasa da) demokrasi sivil toplumun oluşması ile kendini ortaya koyar. Sivil toplum, kısaca söylemek gerekirse, toplumun devlet vesayeti dışında kalan kesiminin, yapısı ve ideolojisidir. Eğer bir toplumda hak ve özgürlükler devlet tarafından verilip devlet tarafından alınıyorsa, orada sivil topluma özgü haklardan değil, teba-kul toplumuna özgü "imtiyazlardan" söz edilebilir. Eğer bir toplumda herhangi bir düşünce, inanç ya da politik örgütlenme yasaklıysa, bu yasağı koyan irade bireyin iradesini kendine tabi kılıyor demektir. Örneğin bugün TCK'nın, 163. maddesi pratikte fazla bir anlam ifade etmiyor. Zira laikliğe aykırı gelişmeler bizzat hükümet ve egemen güçler tarafından teşvik ediliyor. İkincisi, biz de laisizmin toplumun, demokrasinin temel normu olduğunu düşünüyoruz. Ama laikliğe aykırı hareketleri inanç temelinde yasaklama yetkisini devlete tanımak ona demokraside olmaması gereken bir yetkiyi vermek demektir. Ki bu yetkinin kullanımının sınırı sizi de içine alacak biçimde genişletildiğinde, buna ilkesel olarak itiraz hakkımız artık olamaz.

Bu nedenle, işçi sınıfının marksist örgütlenmesi söz konusu olduğunda, sorunu iki temelde düşünmek gerekir. Birincisi ideolojik temeldir, yani sermayeye karşı emeğin örgütlenmesidir. Ne var ki, en gelişkin kapitalist bir toplumda bile emek-sermaye çatışması saf halde bulunamaz. İkinci temel, politik yapı içinde kendini gösterir. Bu yüzden, "İşçi sınıfı kendi partisine sahip değil, öyleyse onu kuralım" anlayışıyla, yalnız bu gereksinimle komünist partisi kurulamaz. İşçi sınıfı partisi yalnız sosyalizmi propaganda etmek ve örgütlenmek için de kurulamaz. Bu anlayışla kurulan parti sosyalistler klubü olur. Partinin politik bir yakın hedefi olmak zorundadır. Politik hedef partinin somut tarihsel koşullarda politik işlevini belirlediği gibi, yapılanışını da şekillendirir.

Bugün dünden farklı olarak, komünist partisinin (bu isimle) yasalda kurulması, yakın politik amaç olan demokrasinin kazanılmasının ve daha geniş bir demokrasinin ayrılmaz bir parçasıdır. TBKP'nin yasal çalışma özgürlüğüne kavuşması ve bu özgürlüğün, TBKP dışındaki komünistler için de, yasal komünist partisini birlikte kurma amacıyla kullanılması doğrudan demokrasi görevimizle bağlıdır.

Bu görev açısından dün, yani 70-80 dönemi nasıl değerlendirilmeli? Ülkede demokrasi temelinde politik rejimin yeniden inşası görevinin programatik olarak saptanması ve bu çerçevede, parti için orta vadede yasallaşma amacını güden somut bir plan zorunluydu. Koşullar bugünkü gibi hazır değildi, ama koşulları hazırlama

temel hedef olmak zorundaydı. Bu politik görevi kısaca "yeniden örgütlenme" formülünde topluyorum. Hem demokrasinin yeniden örgütlenmesi, hem de TKP'nin bu politik amaç temelinde yeniden örgütlenmesi...

Yani, 70'li yılların TKP açısından karakteristiği "yeniden örgütlenme" görevi ile karşı karşıya olmasıydı. Ne yazık ki, 1973 kararında partinin önünde bu nesnel görevin durduğu saptanmış değildi. Bu durum 73 sonrası hataların temel nedeni oldu.

Bilindiği gibi, 1973'de parti yönetimi ülkede TKP'yi canlandırmak üzere atılım kararı aldı. Bu karar gecikmiş bir karar olmakla birlikte, yerindeydi. Kararda, İ. Bilen yoldaşın rolü önemlidir. Önceki ve sonraki hatalarına karşın bu rolün önemini görmek gerekir. Bu karar olmasaydı ve enerjik biçimde uygulanmasaydı, bugün eleştiri konusu yaptığımız kazanımlar da olmayacaktı. Böyle olmakla birlikte, bu kararı abartmamak da gerekir. Bir komünist partisinin kendi ülkesinde etkinlik yaratmak istemesi kadar doğal ne olabilirdi? Bu, onun varlık nedeniydi.

1973 kararının "atılım" olarak ifade edilmesi, bir yanıyla yapılan işin niteliğini vermekle birlikte, diğer yanıyla, partinin önünde duran asli görevin üzerini örtüyordu. Sanki, bu kararın alındığı tarihte belirli bir örgütlenme varmış da, şimdi o, atılım yapacakmış izlemini yaratıyordu. Oysa söz konusu olan, partinin yeniden örgütlenmesi, yani inşası idi. Partinin durumu nedeniyle bu görev hemen hemen partinin yeniden kurulması anlamına geliyordu. Fakat yeni bir partinin kurulması söz konusu değildi. Neden böyle olduğunu anlamak için TKP'nin bir geleneğini bilmek gerekir. Dahası, bu gelenek yalnız TKP'ye de özgü değildir, ağır illegal koşullarda olan başka komünist partilerde de görülen bir gelenektir. Sık sık yinelenen ağır tutuklamalar sonucu doğmuştur, sözkonusu gelenek. Tutuklamalardan sonra, geride kalan parti üyeleri (veya cezasını yatıp çıkmış olanlar) yeniden toparlanmak için merkezin harekete geçmesini beklerler. Merkezin bilgisi dışında kendiliğinden toparlanmalar her seferinde acı sonuçlar doğurmuştur. Bu nedenle, komünistler yıllarca beklemeyi öğrenmişlerdir. (Kuşkusuz sadece beklemezler, kendi çevrelerinde temel görevlerini de sürdürürler.) Bu gelenek aynı zamanda, merkez yöneticisi sorumluluğu taşıyan kimler kalmışsa onlara partiyi temsil yetkisi verilmesi anlamına gelir. İşte bu nedenle, yeni bir parti kuruluşu sözkonusu olmaz.(*)

51 tutuklamaları TKP'ye yönelik yapılmış en ağır tutuklama olmuştur. Hemen hemen partinin tüm örgütleri dağılmış, üyeleri tutuklanmıştır. Bu yüzden, parti üyeleri toparlanmak için uzun bir bekleme dönemine girdiler. Ve 1973'e kadar da partide bir toparlanma çabası görülmedi. Bunun iki nedeni vardı: Birincisi, tutuklama sonrası parti yönetimi içerisindeki bölünmeler, çatışmalar kimin nerede yer alacağını belirsiz hale getirmişti. Yeniden toparlanma bu nedenle oldukça zordu. İkincisi, 1960 sonrası TİP doğmuştu. TKP dolaylı biçimde bu partiyi destekliyor ve güçlenmesini istiyordu.

Nedeni ne olursa olsun, TKP 51 tutuklamasından 1973 yılına kadar ülkede yeniden toparlanma çabası göstermedi. Bu durumdan Zeki Baştımar'ın sorumlu olduğu

(*) 12 Eylül döneminden sonra bu geleneğe başvurmak gerekmemiştir (kısmi örnekler dışında). Zira partinin ülkedeki örgütlü varlığı kesintiye uğramamıştır.

daha sonra söylenmişse de, bu yorum gerçeği bütünüyle yansıtmaktan uzaktır. Kuşkusuz, genel sekreter olarak en başta o sorumluydu, ama yönetim sorumluluğunu 60'lı yıllarda taşıyanlar, yani İ. Bilen ve Ahmet Saydan yoldaşlar da aynı derecede sorumluydular. Diğer yandan, Avrupa'daki göçmen işçilere dayanarak ülkede yeniden toparlanma girişimi ilkin Zeki Baştımar zamanında başlar. Ne var ki, bu adımlar son derecede cılız ve ürkek adımlardı.

1973'te, İ. Bilen genel sekreter olduktan sonra ülkede toparlanma hız kazandı. Ancak yönetim toparlanmayı bekleyen parti kadrolarının dolaylı ya da dolaysız desteğine başvurmadı ve onların görüşlerini almadı. Yalnız ülke içinde değil, ülke dışında bulunan kadrolara da başvurulmadı. Oysa özellikle 1964 yılında, ülke dışındaki kadrolar yönetimden toparlanma kararı almasını ve daha sonra da kongre toplanmasını istemişlerdi. Yönetim, toparlanma yerine, tümüyle genç kadrolara dayalı olarak yeniden örgütlenmeye gitti. Ne var ki, bunun yeniden örgütlenme olduğunu karar altına almadı.

Burada sorun nicelik sorunu değildir. Yani, eski kuşak kadrolara dayanılmayışı sayısal bakımdan bir zayıflık doğuruyor değildi, ayrıca genç kadrolara dayanılmış olması partiye büyük bir dinamizm kazandırmıştı, bu açıdan da doğru bir karardı; ama sorun başkaydı, dinamizm her sorunu çözemezdi. Sorun yetki sorunuydu. Sözünü ettiğim geleneğe uygun davranılmamıştı, geride üç kişi bile kalsa toparlanma onların en azından bilgisi altında olmalıydı. Bunun önemi geç farkedildi.

Şu gerçeğe de işaret etmeliyiz. TKP tarihi üzerine konuşanlar daha çok bir avuç yönetici arasındaki çekişme ve çatışmalara ilgi gösteriyorlar. Elbette bunlar üzerinde de durulmalı, konuşulmalı, gerçekler ortaya çıkarılmalıdır, bu yararlıdır; ancak TKP tarihi bundan ibaret değildir. Bu çatışmaların fiilen tarafı olmayan, taraf tutmuş olsa bile varlık nedeni bu tartışmalar olmayan partinin militan kadrolarının mücadeleleri TKP tarihinin en önemli sayfalarını oluşturur. Antikomünizmin, antisovyetizmin en yoğun sürdüğü dönemlerde marksizm-leninizm ideallerini onlar canlı tuttular.

Yeni Açılım dergisinde İ. Erdinç yoldaş tarihin bu sayfalarını bazı örneklerle açıkladı. Onlar gibi sayısız örnekler sıralamak mümkün. Gelecekte bunlar da yapılacaktır. 1960 sonrası kuşağı gökten düşmedi. Biz TİP'in dağılma döneminde, umutsuz arayışlar içindeyken bizi ayakta tutan proleter enternasyonalizmini onlardan öğrendik.

Yeniden örgütlenmenin temel politika olarak belirlenmeyişi geçmişin muhasebesinin ciddi olarak yapılması gereğinin de üstünü örttü. Bu muhasebe yapılmadan yeniden örgütlenmeye girişilemezdi, bu olmadan partinin eski kadrolarına buyrun gelin denemezdi. Onlarla birlikte ne ölçüde ortak sonuçlara varılabileceğinden bağımsız olarak, geçmişin muhasebesine girişmek gerekliydi. TKP'ye en olumsuz bakanlarla, bu misyonu reddedenlerle bile bu anlamda bir diyalog gerekirdi.

TKP'nin eski yönetici kadroları (ki 73 sonrası için İ. Bilen ve A. Saydan'ı kastediyorum) geçmişle hesaplaşmadan, bu hesaplaşmayı göze almadan, uzun süredir yapılamamış olan TKP'nin 5. Kongresi'ni de toplayamazlardı. Nitekim, bu kongre 1983'e kadar da toplanamadı.

1973'te önde duran görevin "yeniden örgütlenme" olarak saptanması yalnız toparlanma kararının dayanakları açısından değil, partinin politik hattı ve programı açısından da önemliydi.

Söz konusu geleneğe uyulmayışının sonuçları ciddi oldu. Başlangıçta, TKP'nin ülkedeki atılımı güven sorunu ile karşılaştı. Kimlerdi bunlar? Bilinen yalnızca iki isim vardı: İ. Bilen ve A. Saydan (Aram Pehlivanyan). Onlar ise uzun yıllar dışardaydılar, ülke gerçeklerinden uzaktılar. Genç kadrolar hem gizlilik nedeniyle başlangıçta bilinmiyorlardı, hem de eski kuşak kadroların hepsi tarafından da tanınmıyorlardı.(*) Dahası, partiye giren genç kadrolar yukardan beri anlattığım durumun ayrımında değildiler, uzun bir süre de olamadılar. Partinin eski kadrolarıyla yenilerinin ayrı örgütlendiğini dahi düşünüyorlardı. Gerçeği ancak ve esas olarak 1977 Ulusal Konferansı ile kavradılar. Ne var ki, bu durumun ne anlama geldiğini, önemini ve olumsuz sonuçlarını ancak 1980 sonrasında farkedebildik.

Güven sorununu dikkate almaksızın alınmış olan atılım kararı, TKP'nin 73 sonrası solun dağınıklığı koşullarında birlikçi görevini yerine getirmesine olanak tanımadı. Oysa çok daha geniş bir çevre ile bu adım atılabileceği gibi, dışta kalanlarla da ilişkiler bu denli kötü olmayabilirdi.

TKP için güven bunalımını çözmenin tek yolu kaliyordu geriye: Ezici bir güce sahip olarak, ülkede varlığını kanıtlamak. Bunun diğer bir anlamı, öteki sol örgütlerle yıkıcı rekabet içine girmekti. Böylece, esasen var olan sol içi kısır kavgada TKP de yerini almış oldu. "Yok'sun!" iddialarına karşı "her yerde varım!"ı kanıtlamaya girişti ve kanıtladı da. Ama, pek çok şeyin yitirilmesi pahasına...

Varlığını kanıtlama dışında ikinci önemli konu "öncülük" sorunuydu. Henüz varlığını kanıtlama evresinde iken öncülük savını kanıtlamak tek bir yolla olanaklıydı: Enternasyonalist temsil yetkisi ile. Gerçekte ortada bir yetki yoktu, ama dünya komünist hareketinde "tek ülke, tek parti" ilkesi hâlâ geçerliydi. Sözünü ettiğim nedenle, bu konum aşırı ölçüde kullanıldı. Proleter enternasyonalizmi ve Sovyetler Birliği bizden sorulur oldu. Tekelci mülkiyet duygusuyla hareket edildi. Parti kadrolarının psikolojik koşulları da bu duruma uygundu. Zira 70 sonrasında devrimci sol içinde genç kuşaklarca proleter enternasyonalizmi ve SBKP'nin rolü, bir bakıma yeni keşfediliyordu ve bir heyecan kaynağıydı. Bir başka etmen ise Moskova - Pekin çatışmasının en keskin biçimde hâlâ sürdüğü koşullarda oluşumuzdu. Çin'in sosyalist bir ülke olmadığını hiçbir zaman söylemedik, fakat pratikte maocu çizgide olanları

(*) Bu zaafiyetten bugün de yararlanmak isteyenler hâlâ vardır. **Milliyet** gazetesindeki yazılarında, Bay Mihri Belli'nin kendi hatalarından hiç ders almadığı görülüyor. Sol içi yıkıcı tutumunu değiştirme yanlısı olmadığı anlaşılıyor. Apaçık gerçekleri çarpıtma pahasına TKP ve TİP'e saldırıyor (eleştirmiyor, saldırıyor). TKP'de Laipzig grubundan sözediyor. Eğer 1980 sonrası tutuklamalarıyla, olumsuz bir yoldan da olsa, gerçekler ortaya çıkmış olmasaydı bu sözlere inananlar olabilirdi. 73 sonrasında yurtdışında partinin eski kuşağından yönetimde ancak iki kişi vardı, (Bilen ve Saydan) ve TKP, ağırlıklı olarak yurt içindeydi. Bu "grup", sözcüğü ile anlatmak istediği TKP içindeki eski bölünme ise, o durumda başkalarının söz hakkı olabilir, ama Bay Belli'nin olamaz. Zira o, 1960 sonrasında hiçbir zaman TKP misyonuna sahip çıkmadı. Yani "onlar değil, TKP'yi ben temsil ediyorum" demedi, yalnızca "onlar temsil edemez" dedi.

sol olarak görmedik. Bunda, bu çizgiden gelen büyük yanlışların da rolü vardı kuşkusuz. Bu yanlışlar, en azından, bu akımın geçmişteki bir kanadı tarafından ortaya etraflıca konulmuş olduğundan, bunları yinelemeyi gereksiz görüyorum. Ne olursa olsun, "Maocu bozkurtlar" sloganı kullanılmamalıydı.

Öncülüğü, böylesi bir yetkiye dayandırmak, "tek ülke, tek parti" ilkesini kötüye kullanmaktı. Oysa bu ilke geçerli olduğu sürece bir konumu başkalarına karşı bir ayrıcalık olarak kullanmak yerine, onlar için de kullanmanın yollarını aramak TKP'nin doğal bir sorumluluğu olmalıydı.

Yapılan bu yanlış, sol içi ilişkileri bozmakla kalmadı, partiyi de "ulusal kimliğini" kanıtlamak zorunda bıraktı. TKP'ye karşı "resmi parti" suçlaması geldi. Bu noktada, burjuvazi ile aynı saldırı içinde yer alma tersliğini göremeyen kimi sol kesimleri de eleştirmek gerekiyor. TKP'ye yönelik bu saldırı rakip olma psikolojisinin yarattığı hırçın, soğukkanlı olmayan, antikomünizmi dolaylı olarak güçlendirdiği için kendilerine de zarar veren bir saldırıydı. Kimileri bugün hâlâ bu aymazlığın farkında değil. Fakat ne olursa olsun, kabul etmeliyiz ki biz de bu saldırıya çanak tuttuk. Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerdeki sosyalizmi idealize ettik. Sosyalizmin bugünkü sorunlarını bu kapsamda görmek olanaksız olsa bile, görebildiklerimizi ifadeden kaçındık; hiçbir eleştiriyi kabul etmedik. Bu tutumumuz "resmi parti" saldırısını kolaylaştırdı. Oysa TKP, Ortodoks çizgideki tüm diğer komünist partilerinden hiçbir farklılık taşımıyordu; ona dikte eden, direktif veren de yoktu, ulusal nitelikli bir partiydi.

TKP ulusal kimliğini kanıtlamak zorunda kaldı dedim, aslında bu zorunluk 1980 sonrasında duyulmuştur. Öncesinde ise, tüm devrimci solda egemen olan "ulusal nihilizm." TKP'de de egemendi.

Yeniden örgütlenme görevinin bilinçle öne konulmamış oluşu partinin dar anlamda örgütsel faaliyetini ve mücadelesini politik perspektiften yoksun bıraktı. Örgüt sorunlarında, başlangıç adımındaki yanlışın doğurduğu zaafiyetler üzerine söylenecek çok şey var. Bu konuda bugün yasal çalışma koşulları için de geçerli, zengin bir deneyim birikimine sahip olduğumuza söyleyebilirim. Ancak bu konuyu, yazının asıl amacı açısından dışlıyorum. Burada, yalnızca örgütlenme perspektifleriyle sınırlı kalacağım.

★ ★ ★

Daha önceki yazımda donmuş parti anlayışımız olmadığını, sınıf mücadelesinin koşullarına bağlı olarak partinin organizasyonunun farklı olabileceğini söylemiştim.

Parti 1970 sonrasının politik koşullarından bağımsız olarak adım atamazdı, atmamalıydı. TKP atılım kararı aldığında, bunun politik koşulları dikkate alan yeni bir örgütlenme olduğunu görebilseydi, olağanüstü bir enerjiyle elde edilmiş olan sonraki kazanımlar çok daha ileri ve çok daha kalıcı olabilirdi.

TKP politik olarak geleceği nasıl görüyordu? Uzun sürecek derin illegalite koşullarında mı mücadele verecekti, yoksa somut bir legale çıkma planına dayalı bir strateji mi izleyecekti? Türkiye'deki politik gelişmelere nasıl ve ne yönde müdahale edecekti? Bu sorular yanıtsızdı, belirsizdi.

TKP'nin üye ve örgüt sayısındaki hızlı artışa bakılırsa bir legale çıkış planı olduğu sanılabilirdi. Bu yönde belirli bir istek var idiyse de, somut bir plan, dahası somut olarak karar altına alınmış böyle bir hedef yoktu. Parti genişledikçe adım adım kendiliğinden yarılegal bir konuma yükseldi. Kadrolar açısından da durum böyleydi. Ne örgütlenme tarzı, ne kadroların deneyimi derin illegalde bir partiye uygundu. Üstlendiği yığınsal demokratik, yasal sorumluluklar nedeniyle de durum böyleydi.

Tek bir amaç vardı: Daha fazla üye, daha fazla örgüt ve sesini daha çok duyurma. Tek başına ele alındığında bunlar yanlış değildi, ama belirli amaçlarla bağlı olmadığı için de, sonuçları olumsuz oldu. Bu yönde kazanılan her başarı partiyi içerde bürokratik yönetime boğdu, zira deneyimli yönetici kadrolar çok azdı, parti bu genişliği yönetemez duruma geliyordu ve giderek, yığınsal çalışmaları daha kolay yönlendirebilmek için, partinin merkez yönetim hiyerarşisi dışında yasal yönetim biçimleri ortaya çıktı. Bu durum konspiratif çalışma ile uyuşmuyor, partiyi durmaksızın legale çekiyordu.

Bir dizi gereksiz ara kademe örgütlenmeleri ortaya çıktı. Kontrolsüz hızlı genişleme aynı zamanda partiyi kendi gücüne aşırı bir güven duymaya sürükledi, bağlaşıklık politikası kâğıt üzerinde kaldı; sekter çizgi bazı yığın örgütlerinde ve sendikalarda giderek koyulaştı.

TKP için CHP ile işbirliği yaptığı söylene geldi hep. TKP'nin Ecevit ile işbirliği yaptığı savı bütünüyle uydurmadır. TKP, elinde olanaklar varolduğu halde demokrasi ve demokratik haklar için CHP ile işbirliği yapmadığı için eleştirilmeli. Gerçekten de, başından beri CHP ile değil işbirliği, en sert kavga götürüldü. Yanlış olan asıl buydu. Yani, CHP ya da Ecevit ile işbirliği yolunda dolaylı dolaysız herhangi bir anlaşma veya fiili durum olmadı.

Politik perspektif yokluğuna gelince, bu sorun tüm hata ve zaafların anası olmuştur. TKP 1973 sonrası Türkiye'sinde ne yapmak, hangi politik hedefe varmak istiyordu? Bu soru aslında diğer sol örgütler için de geçerlidir. Ama hem yeniden örgütlenme durumunda olan hem de öncü parti savını ileri süren TKP için bu soruları yanıtlamak başta gelen bir sorumluluktu.

Bildiğimiz tek politika cephe politikasıydı. Somut güncel politika denilince, bundan başka bir şey akla gelmiyordu. İşlenen temel politik tez Ulusal Demokratik Cephenin kurulmasıydı. Oysa böyle bir cephe için hazır güçler yoktu. Bu ortamda, partinin kararı dışında, sendikalardan UDC çağrısı yükseldi. Parti bu çağrıyı destekleme durumunda kaldı. Bildiriler çıkıyordu, "UDC'yi destekle", dahası "UDC'ye katıl" diye... Oysa ortada cephe falan yoktu, buna hazır güçler yoktu. Kim neyi destekleyecek, nereye katılacaktı?

Parti, kısacası, "aşırı muhalefet partisi" konumundaydı. Tüm devrimci sola egemen olan sol sekter çizgi bizde de egemendi. Temel politika, ya da politik strateji devrim beklentisine dayalıydı. Ne var ki, böyle bir beklenti içinde olduğumuzun ayrımında değildik.

Önemli bir nokta olarak şu gerçeği de saptamalıyız: Partinin merkezi politik hattı ile yerel düzeyde, yığınlar içinde götürülen politik çalışma uyumlu değildi. Yığınlar içinde götürülen politik çalışma, kaçınılmaz olarak somut ve gerçekçiydi. Onların

yakıcı demokratik talepleriyle bağlanıyordu. Ancak, bu çalışmaların bağlanacağı ya da yığınlara gösterilecek, bir üst düzeyde politik amaç yoktu. Partinin merkezi politikası çok genel kalıyordu. Böyle olunca, merkezi politika yerel çalışmaların ortaya koyduğu verileri kullanamıyor, onları genelleştiremiyor, öte yandan, aynı zamanda da onlara yol gösterici olamıyordu. Çelişkiler ortaya çıkıyordu, örneğin yerel düzeyde fabrikalara kadar inen somutlukta talepler ortaya çıkıyor, ama bunlar merkezi politikalarda yer almıyordu. Ya da merkezi politika geniş bağlaşıklık, esnek çalışma önerirken, yerel düzeyde, rekabet mantığı nedeniyle bu öneriler her alanda dikkate alınmıyordu.

Bu durumun nedeni tüm solda olduğu gibi bizde de *"güncel politika"* konseptinin olmayışıydı. Oysa 1973 sonrasından 1977'ye kadar yığın eylemlerinde bir yükselme, toplumsal muhalefette bir genişleme vardı. Yükselen yığın eylemlerine, toplumsal muhalefete nasıl bakıyorduk? Türkiye kapitalist bir ülkeydi ve çelişkiler keskindi, ekonomik bunalım vardı, öyleyse yığın eylemleri, toplumsal muhalefet yükselmeye devam edecekti! Dahası, Türkiye kapitalizmin orta derecede geliştiği bir ülke olarak emperyalizmin zayıf halkası idi, devrim beklenmeliydi? Kısaca, yükselmesinde bizim de katkımız olan toplumsal muhalefete göstereceğimiz reel politik hedefler yoktu. Halbuki o koşullarda toplumsal muhalefetin gücü azımsanamazdı. Bu güçler o gün ne devrimi, ne de sosyalizmi gerçekleştirebilirlerdi, ama politik durumda ciddi bir değişme, demokrasi güçleri lehine bir durum yaratabilirlerdi. Neydi bu güncel politik hedef? Buna ancak 1980 sonrasında ve tam olarak bugün yanıt verebiliyoruz.

Burjuva politik güçlerinin korumakta acze düştüğü demokrasiye sahip çıkmak gerekiyordu. Üstelik 12 Mart temel hak ve özgürlüklerimizi kısmış hemen ve anayasada yapılan antidemokratik değişikliklerle bu kısıntılar anayasal hüküm haline getirilmişti.

Daha da önemlisi, 1960'tan sonra demokrasinin dayanakları halini alan demokratik kurumlara ve demokrasi güçlerine 12 Mart vurmuştu. Böylece sivil toplumun taşıyıcısı olacak güçleri etkisizleştirmek ve onların dokunulmaz olmadığını göstermek istemişti. Bu güçler en başta üniversiteler, bilim adamları, sendikalar, sendikacılar, ilerici yazarlar, sanatçılar ve gençlikti. 12 Mart'ın sola vurması doğaldı ama bu saydığım güçlerin üzerine gitmesi anlamlıydı, onlar safdışı edildiği zaman Türkiye'nin demokratikleşme yönündeki evrimi kesilecek, ABD emperyalizminin Ortadoğu için gereksinim duyduğu "istikrarlı(!)" Türkiye yaratılmış, militarizm ve sermayenin en saldırgan çevrelerinin egemenliği kurulmuş olacaktı. Bir başka deyişle, 12 Eylül hazırlanmış olacaktı.

Denebilir ki, 12 Eylül'ü yaşadıktan sonra geriye dönüp bu yorumu yapmak kolaydır. Evet öyledir, kolaydır, ama geçmişten ders çıkarmanın da bir başka yolu yoktur. Nereden bakılırsa bakılsın, 12 Mart'ı izleyen süreç bir devrim açısından ne nesnel ne de öznel bakımdan olgun değildi. Öyle ise politik bunalımın ne yolla çözüleceğini tahmin etmek için kâhin olmak gerekmiyordu. 1975-79'lara gelindiğinde sokaktaki insanlar bile bir askeri darbeden söz ediyorlardı. Solun yorumları içerisinde de bu olasılık yer alıyordu. Ama buna ya gerçekten inanmıyorduk ya da devrim olasılığını daha yüksek görüyorduk. Şöyle bir söz vardır, türkçeleştirerek söylüyo-

rum: "Nice akıllı müneccim gökte yıldız ararken önlerindeki çukuru görmezler." Akıllı oluş tartışılsa bile, çukuru göremediğimiz kesindir. Zira bakış açımızın ayağı yere basmıyordu.

Güncel politika konseptine sahip olunamadığı sürece parti yığınların nabzını da tutamaz. Bunu kendi deneyimimizden çıkarıyoruz. Nasıl mı?

78-79 yıllarında, genel olarak yığın nabzının attığı öncü fabrikalarda parti örgütlerinden gelen bilgiler yığınlarda geri çekilme olduğunun işaretlerini veriyordu. Yerel düzeyde bu geri çekilme açıkça saptanabiliyordu. Ancak yukarda açıkladığım kopukluk nedeniyle bu saptama merkezi politikada yer almıyor, başka deyişle yönetimin dikkatini çekmiyordu. Ayrıca belirtiğim gibi parti kendine aşırı güven duygusuna kapılmıştı, yalnızca büyüme ve parlak eylem tutkusu Partiyi sarmıştı. Yapılan eylemler abartılıyordu. Bu eylemlerin pek çoğu yığın örgütleri eliyle yapılan eylemlerdi, partinin doğrudan yalın gücüne dayalı eylemler de değildi. Özellikle illegal bir parti için bu doğal bir durum ve hatta başarıdır. Yeter ki bu gücü istediğimiz zaman harekete geçirebileceğiniz ve onu kendi gücünüz sanma gafletine düşmeyin. Yapılan yanlış buradaydı. Şu formülasyon PB içinde tartışma konusu oldu: "TKP ülke çapında (veya ulusal çapta, tam hatırlamıyorum) örgütlü bir partidir." Buna itiraz edildi, bu gerçek değildi, gücü abartmaktaydı. Tartışma sonunda, "TKP ülke çapında etkinliği olan partidir", formülasyonu kabul edildi, bu doğruydu. Bu tartışmanın tarihi, yanılmıyorsam 1980 idi.

"Barikatlara çıkacağız", belgisi heyecan vericiydi. Ama nasıl ve ne zaman olacaktı bu, burası hiç belli değildi. 12 Eylül sonrasında eleştiri - özeleştiri sürecinde ilk saptadığımız şey partide sol sekter çizginin egemen oluşuydu. Bu ideolojik koşullarda reel bir politika izlenebilmesi, yaklaşan tehlikenin bilincinde olmak olanaksızdı.

Partide ortaya çıkan İşçinin Sesi muhalefi gerçekte partide egemen olan sol sekter çizgiyi vulgarize ederek kendince teorileştirmişti. Yani aslında partinin ideolojik çizgisinde var olmayan şeyler söylüyor değillerdi. Ancak, sol sekter çizgiyi öylesine basitleştirmişlerdi ki, parti bir bakıma bu aynada kendisini gördü ve irkildi. Parti için o somut durumda sol sekter mi, yoksa sağ eğilimin mi tehlikeli olduğu tartışılmaya başlandı; fakat 1980 darbesine kadar parti buna karar veremedi. Fraksiyonel çalışma nedeniyle bu grup partiden atıldığı durumda bile bu görüşe karşı partinin ideolojik mücadele verdiği söylenemez. Çok yanlış olarak bu gruba karşı administratif (tüzüksel diyelim) yöntemlere başvuruldu. Bazı parti örgütlerinde tartışma dahi yasaklandı. Bu örgütlerde parti büyük yaralar aldı.

İlginçtir, İşçinin Sesi grubu partiden atıldıktan sonra ve 12 Eylül darbesine beş kala MK Plenumu raporunda şu iki saptama aynı anda yer alabiliyordu: Rapor doğru bir teşhisle ülkede "askersel, faşist bir darbe olabilir" diyordu. Bu saptamanın bir iki paragraf altında ise "devrimci bir kabarma da olabilir" saptaması yer alıyordu. Böylesi ikili bir olasılık olsaydı bile parti artık kararını vermeli ve bir olasılığı esas alarak, politika belirlemeliydi. Ama ya yanılıyorsanız? Çoğu kez bu kuşku insanı kararsız ve insiyatifsiz bırakır. Parti en kritik dönemde kararsız, politikasız kalmıştı. Bu durum, bu ideolojik tutum partiye gelen darbede kayıpların sayısını artırdı. Ülkedeki bazı örgütlerden parti yönetimine tehlike sinyalleri gidiyor, hatta yazılı başvuru ile, parti yönetiminden "düzenli geri çekilme" kararı alması isteniyordu. PB ancak 12 Eylül 1980'den sonra, partiye saldırıdan üç ay önce bu kararı alabildi.

Bu eleştirilerin pek çoğu 12 Eylül sonrası eleştiri-özeleştiri sürecinde yapıldı. Örgütsel ve konspiratif alanda yapılan hatalar ortaya kondu, hesap soruldu, hesap verildi.

Şimdi artık 12 Eylül sonrasında geçmişin muhasebesi sürecine paralel, politik görüşlerimizdeki değişmenin seyri üzerinde durabiliriz. Ancak **Yeni Açılım**'ın haklı olarak koyduğu sayfa sınırlamasını çok fazla aşmış olmamak için burada noktalıyorum. Hem gelecek bölüme giriş, hem de bu bölümün bitişi olarak şöyle bir özetleme yapacağım: 1970-80 dönemi, TKP ve genel olarak sol açısından *politikleşemeyen teori ve teorileşemeyen politika dönemidir.*

SOLUN TARİH ANLAYIŞI VE "GELENEKSEL SOL"UN TARİHİNİN ELEŞTİRİSİ HAKKINDA NOTLAR

Alp OTMAN

İçinde bulunduğumuz dönemde "geleneksel sol"un tarihiyle uğraşmak ilk bakışta "lüks" gibi gözükebilir. Solda birlik girişimlerinin güç kazandığı bir sırada, yeni bir alanda daha tartışma açmanın yararlı olup olmadığı sorulabilir. Böyle bir tartışmanın "yasallaşma" açısından bir değer taşımayacağı savunulabilir. Zaten yenilenmenin gündeme girmesiyle saatlerin "sıfırlandığı" ve eski yorumların bir bakıma kendiliğinden zaman aşımına uğrayacağı ileri sürülebilir. Kısaca "sırası mıydı?" denebilir.

Bu sorular ve kaygılar karşısında, Sovyetler Birliği'nde "perestroyka" süreçleri en kritik dönemindeyken en hararetli tartışmaların tarih alanında sürdüğüne işaret etmek de yeterli olmayacak. Haklı olarak başka bir ülkenin iç sorunlarının Türkiye soluyla doğrudan bir ilgisi olmadığı söylenebilir. F.Castro gibi "Her ülkenin devrimcileri kendi yanlışlarını düzeltmeli" denebilir. Ama tartışılan konu dikkate alındığında, genel olarak doğru olan bu itirazı kanımca farklı değerlendirmek gerekiyor. Stalinizm yalnızca Sovyetler Birliği'ne özgü bir sorun mu? "Tek ülkede Stalinizm" olabilir miydi? Stalinizm birkaç kuşak boyunca yalnız Komintern partilerini değil, onların uzantısı "geleneksel sol" diye niteleyebileceğimiz partileri belirleyici olarak etkilemedi mi? Dünyadaki tüm sol hareketin ortak sorunu, hatta bir ölçüde ortak yazgısı olmadı mı? Stalinizm -hangi biçimde olursa olsun- dünya tarihine damgasını vurmuş bir olay. Bence Türkiye'nin ve Türkiye solunun tarihi için de, bu böyle. Bu nedenle dünyanın birçok ülkesinde bugün stalinizm ve "geleneksel sol"un tarihi hakkında tartışma alevleniyor. Bana kalırsa bu gelişme artık basit bir "taklit çabası" olarak da nitelenemez. Söz konusu olan, "geleneksel sol"un ve bir ölçüde tüm solun kendi geçmişinin eleştirisi karşısında duyarsız ve tarafsız kalamayacağı gerçeğidir.

Kanımca sorunun daha köklü bir nedeni de var. Bugün dünyada ve Türkiye'de sol dış zorlukların yanısıra her zamankinden fazla iç zorluklarla da yüzyüze. Bu zorlukları aşabilmek için yeni politik yönelimlerin arayışına giriyor. Bu süreç içinde,

solun zorluklarının kapsamlı bir bunalımın yansıması olduğu ve yeni politik yönelimler arayışının gerçekte yeni bir "kimlik" arayışı olduğu giderek daha fazla bilince çıkıyor. Burada şu sorular gündeme geliyor: Tarih olmaksızın güncel "teori ve pratik" olanaklı mı? Dün kavranmadan bugün anlaşılabilir mi? Yarının ütopyası kurulabilir mi? Geleceğe uzanan yollar bulunabilir mi? Bana kalırsa belleğinde geçmişin olumsuzluklarıyla ilgili boşluklar olan bir insan gibi tarihinde eksik ya da boş sayfalar olan politik bir hareket de kimliğini bulmakta başarısızlığa mahkumdur.

Her politik hareket kimliğinde geçmişe ve geleceğe yönelik boyutlar taşır. Örneğin gelecekle ilgili projesi programında, geçmişle ilgili anlayışı tarih bilincinde ifadesini bulur. Programda ve tarih bilincinde sahip çıkılan bilimsel, ahlaki ve kültürel değerlerin bütünlüğü güncel politikaya temel olabildiği ölçüde hareketin kimliğinin içeriğini oluşturur. Ancak program ve tarih bilinci birbirini bütünleyebildiği ölçüde hareketin politika üretme yeteneğinin gelişebileceğine de işaret etmek bana önemli görünüyor.

Burada yazının bütününde geçen sol ve "geleneksel sol" terimlerini hangi kapsamda kullandığıma ilişkin bir parantez açmak istiyorum. Solu geniş bir anlamda kullanıyorum. Yalnız devrimci solu ve onların içinde "geleneksel sol" hareketi değil, sosyal demokrasiyi, yeni solu, devrimci demokratları, sosyalist feministleri ve ekolojik sosyalistleri solun kapsamında görüyorum. Barış, özgürlük ve dayanışma projesinin harekete geçirici tüm güçlerini sol güçler olarak tanımlıyorum. "Geleneksel sol" terimini -buna "ortodoks sol", "eski sol" da diyebiliriz- güncel değil yalnız tarihsel bir anlamda kullanıyorum. Dar anlamda TKP'yi değil, Komintern geleneğine dayanan solu bu kapsamda ele alıyorum. Örneğin 1961 öncesi TKP'nin yalnız üyelerini değil, en geniş anlamda sempatizanlarını, bu arada yönetime muhalefetten ötürü partiden "atılanları" bu gelenek içinde kaldıkları ölçüde "geleneksel sol" olarak niteliyorum. 1961 sonrasında TİP'i, 1974 sonrasında TSİP'i ve solda bu geleneğe sahip çıkan diğer devrimci sol güçleri bu yönleriyle ve bu ölçüde bu kapsama dahil ediyorum. 1980'li yılların ortalarından sonra bu kavramı kullanmayı anlamlı görmüyorum.

Nasıl Bir Tarih Anlayışı?

Eleştirel tartışma, bilinçlenmenin temel bir koşulu. Bu, tarih bilinci için de geçerli. Tarihi tartışabilmek için ayrımlı yaklaşabilmek, bunun için de eleştirel bir tavır gerekiyor. Ama tarih konusuna diğer politik hareketlere göre daha sistemli eğilmiş olan "geleneksel sol"un geçmişte kendi tarihine karşı böyle bir tavır alabildiğini söylemek pek olanaklı değil.

"Geleneksel sol"un tarih yazımında kendi anlayışı açısından belirleyici olan ilke "partililik" olarak geçer. "Nesnellik" ilkesi "partililik" ilkesine bağlı olarak ancak bir anlam kazanır. "Partililik" kavramının içeriği ise "işçi sınıfının mücadelesi"nden, "devrim"den, "sosyalizmin güçlenmesi"nden yana olmak diye doldurulagelmiştir. Ama bence bu "ideolojik" bir tanımlama. "İdeolojik" sıfatını burada "hegemonya, yönetme ya da disiplin aracı" anlamında kullanıyorum. Somutlarsam, "partililik" anlayışı politikanın geçmişe yönelik uzantısının tarihe uygulanması demek oluyordu. Daha açıkçası, bu anlayışa göre geleneksel sol bir partinin yönetimi tarihi güncel politikasına uyacak biçimde yorumlamakla kalmıyor gerçek-

leri değiştirebiliyordu. "Nesnellik" ilkesi bir kenara itilerek pragmatik biçimde parti politikasına araç edilen tarih böylece "ideolojik" olarak çarpıtılmış oluyordu. Daha sonra bu tarih "parti görüşü" ilan edilerek "resmi"leştiriliyordu. Başka bir deyişle, parti yönetiminin kendi politikasını dayandırdığı "ideolojik" dogmaların arasına "tarih görüşü"de katılıyordu. Adına "ideolojik tarih" ya da "resmi tarih" diyebileceğimiz tarih anlayışı bu yaklaşımın sonucu olarak ortaya çıktı. Bu anlayış bugün kadar "geleneksel sol" partilerin kimliğini belirleyen ögelerden biri olmuştur.

Sol içinde stalinist tarih yazını bence "ideolojik" ve "resmi" tarih anlayışının "prototip"ini oluşturur. Stalinist tarih, her şeyden önce yönetimin elinde, parti içinde ve dışında "farklı" düşünenleri "resmi" düşünceye zorlayıcı bir silah işlevini görüyordu. Bu yazın türünün birçok karakteristik özelliğini Stalin'in kaleminden çıkan **SBKP (B) Tarihinin Kısa Kursu**'nda görmek olanaklı. "Kısa Kurs"ta parti tarihi kesin ve doğruluğu tartışılmaz bir üslupla yazılmıştır. Tarih sürekli olarak "marksist-leninist" yasallıkları doğrulayan bir çizgi içinde gelişir. Haklı olan her zaman "parti" ve "lider"dir. Yönetimden ayrı görüş ileri sürenler ise her zaman "sınıf düşmanı", "sapma" ya da "ajan"dır. **Kısa Kurs**'un tarih anlayışı efsaneler üretmeye ve bu temelde partiyi, yönetimi ve lideri idealize etmeye dayanır. Bu "idealizasyon" partiyi "kutsamaya", lideri ve yöneticileri "putlaştırmaya" kadar gider. Unutmamak gerekiyor, bu "tarih"in öğrenilmesi, hatta ezberlenmesi Sovyetler Birliği'nde yalnız parti üyeleri için değil, öğrenim gören herkes için de zorunluydu. Bu zorunluluk kuşkusuz Komintern partileri için de geçerliydi. Stalin'in ölümüne kadar bu anlayış kaba ve yalın biçimde, daha sonraki kuşaklarda ise daha ince ve içselleştirilmiş biçimde geçerliliğini sürdürdü.

Tarihin "efsanevi", "şanlı geçmiş", "utkan gelenek" gibi abartmalı bir biçimde yüceltilmesinin sözünü ettiğimiz "ideolojik" işlevi görebilmesi neye bağlıydı? Bu propagandanın "tutması" onun belirli bir nesnel ihtiyaca yanıt getirebildiğini dikkate almadan anlaşılamaz. Kanımca M.A.Aybar, "geleneksel sol"un "ideolojik" dogmalardan etkilenmesini dinsel inançlara bağlanmaya benzetirken[1] doğru bir analiz yapıyor. S.Carillo da 1976 Berlin Konferansı'ndaki konuşmasında aynı değerlendirmeyi yapmış ve ağır baskı ve terör koşullarının bilim yerine inanç sistemlerine bağlanma yaklaşımını ortaya çıkardığına işaret etmişti.[2]

Stalinist tarihinin alternatifi ne olabilir? Aynı "ideolojik" amaçla yazılmış ama içeriği farklı başka bir "resmi" tarih mi? Elbette hayır. Peki farklı bir "ideolojik" içerik söz konusu olursa? Bence sorunun özü yine değişmiyor. Tarihin her şeyden önce tartışılabilmesi gerekiyor. Oysa "ideolojik" ve "resmi" olanın tartışılması olanaklı değil; çünkü bu nitelikleriyle eleştiriye ve yanlışların düzeltilmesine, değişmeye ve gelişmeye açık değil. "İdeolojik" ve "resmi" olan her görüş, varlık nedeni gereğince gerçeğin ta kendisi olduğunu ve bunun hep böyle kalacağını iddia etmek zorunda. O halde tarihi eleştirel bir temelde tartışabilmek için bu nitelikleri olmayan bir anlayış gerekiyor.

---

(1) Mehmet Ali Aybar: "Aykırı Bir Ses", Atilla Akar, "**Eski Tüfek Sosyalistler,**" İstanbul, 1989, s.136.
(2) Santiago Carillo'nun konuşması, **Avrupa Komünist ve İşçi Partileri Konferansı, Belgeler ve Konuşmalar**, Berlin, 1976, s.92 (Alm.)

Acaba tarihsel olguların "yorumsuz" sıralanması gibi bir anlayış alternatif olabilir mi? Ama her durumda olguların seçilmesi, belirli bir yapıyla sıralanması zaten başlı başına bir yorum olacak. Tarihe "ideolojik" amaçlı yaklaşmamayı önermek, "yorumsuz", "tavırsız", "tarafsız" yaklaşmayı önermek anlamına gelmiyor. Söz konusu olan "partililik" gibi "hegemonya, yönetme ya da disiplin aracı" işlevi gören bir dogmanın çizdiği "resmi" kalıplara sıkışıp kalmamak ve her türlü "ideolojik" ve "resmi" görüşlere karşı bağımsız ve eleştirel bir tavır alabilmektir.

Bu eleştirel tavrın ögeleri neler olabilir? Birincisi, olguların ortaya konmasında gerçeğe mutlak bağlılık zorunludur. Bu konuda herhangi bir "ideolojik" nedenle farklı bir anlayışa yer verilmemesi gerekir. İkincisi, olguların özgürce ve farklı farklı yorumlanmasına sonuna kadar açık olunmalıdır. Bunu söylemekle her yorumun öznel göreceliğini ve ancak yorumlararası bir tartışma ile gerçeğin daha bütünsel kavranması yolunun açılabileceğini onaylamış oluyoruz. Elbette hiçbir yorumun, görüş sahibi kişi, örgüt ya da kurumun kimliği nedeniyle diğerlerine göre bir ayrıcalığı olamaz.

Her yorum şu ya da bu değerler bütününün prizmasından geçtiğine ve yine her yorum belirli bir yaklaşım biçiminin ürünü olduğuna göre, bu içerik ve yöntem yorumun öznelliğini belirler. Dayanılan değerler ve kullanılan yöntem bakımından yorumların farklılışması doğal. Yorumlararası tartışma da her şeyden önce bu değerler ve yaklaşım biçimleri temelinde bir tartışma olmalı. Bu tartışmanın referans verilen farklı görüş ve teorilerin tarihsel olguları yorumlama yeteneğinin sınanmasına dönüşmesi kaçınılmaz. Bu da bizzat söz konusu görüş ve teorilerin tartışılmasını ve eleştirilmesini beraberinde getirecek. Ama yalnızca referans gösterilerek herhangi bir yorumun niteliğinin belirlenemeyeceği, tartışmanın kapatılamayacağı herhalde anlaşılıyor.

Üçüncüsü, tarihe bugünün bakış açısından bakmakta olduğumuzu yadsımak olanak dışı. İçinde bulunduğumuz çağ, yaşadığımız ortam, güncel koşullar elbette geçmişe bakışımızı belirliyor. İster istemez tarihte değerlendirdiğimiz dönem sonrası gelişmeler hakkında bilgilere sahibiz ve tarihin bu sonuçlarını da değerlendiren bilincimizi yok sayamayız. Tarihi dünkünden farklı gözlerle görmemiz normal. Nesnel durum böyle. Ama tarihsel bir incelemenin yalnızca dünyaya sonradan gelmiş olmanın "avantaj"ına dayandırılması ne anlama gelirdi? Geçmişteki tutum ve davranışları "Şu durumda falanca şöyle davransaydı daha sonraki şu gelişmeye daha uygun düşerdi" gibi bir üslupla "yargılamak" herhalde bilimsel olmayan ve haksız bir yöntem olurdu. Bugünden geçmişe akıl vermenin pratik bir yararı olmadığı da açık. O halde bu çelişkiyi nasıl çözebiliriz? Böyle bir tarih değerlendirmesine, kanımca söz konusu "karar verme durumu"nun ortam ve koşullarını incelemekle başlanabilir. Bu temelde, o tarihte reel olarak varolan "davranış seçenekleri" ortaya çıkarılmaya çalışılabilir. Daha sonra söz konusu tarihsel özne her kimse, onun neden başkalarını değil de belirli bir seçeneği tercih ettiği tartışılabilir. Son olarak da tarihin başka gelişme varyantlarının reel olarak ne olabileceği karşılaştırılmalı olarak irdelenebilir. Eleştirel bir tavırla araştırılacak "tarihsel seçenekler"in günümüzü kavramak açısından çok verimli olabileceğini düşünüyorum.

Dördüncüsü, "geleneksel sol"un tarihi şimdiye kadar genellikle "yüksek politi-

tika''nın tarihi olarak yazılageldi. Politik bir hareketin üst organlarının kararları, bu kararların gerçekleştirilmesi, bunların sonuçları değerlendirildi. Bunun tarihin önemli bir yönü olduğunu yadsımıyorum. Ama bir de ''geleneksel sol''un sosyal ve kültürel tarihi yok mu? Burada sendikal nitelikli ''işçi hareketi tarihi''nden ya da seçkin militanların örnek davranışlarının idealize edildiği anı ya da biyografilerden söz etmiyorum. Hareketin günlük yaşam tarzından, sıradan insanların her günkü onurlu ve göze çarpmayan ancak kitlesel boyutta politik etki kazanmaya aday mücadelelerinin tarihinden söz etmek istiyorum. Örneğin ''Anadolu solculuğu''nun[3] bu anlamda ve daha hiç dile getirilmemiş zengin bir tarihi olduğunu düşünüyorum.

Böylece eleştirel bir tarih anlayışında olgulara mutlak bağlılığın yanısıra yorumlarda öznel ve tarihsel göreceliğe, tarihin sosyal ve kültürel boyutuna işaret ederken Mete Tunçay'ın büyük ölçüde katıldığım görüşlerini temel alıyorum[4].

Bence eleştirel bir tarih anlayışına göre, hem kadercilğin hem de insan tarihinin doğa bilimlerinde olduğu gibi determinist yasalara göre geliştiği yolundaki bir anlayışın reddedilmesi gerekiyor. Yine böyle bir anlayış gereği bazı insanların tarihten ''silinmeleri''ne, bazılarının yalnız ''ak'', bazılarının ise ''kara'' renklerle nitelenmesine olanak olmayacağı sanıyorum açıktır.

Kanıma göre ''tarihsel materyalizmin'' ''ekonomist'' bir anlayışa indirgenmiş, ''mekanik'' bir tarzda, klişelerle ifade edilen ''yasallıklarını'' yeniden tartışmak yararlı olacak. Tarihte farklı gelişme seçeneklerinin reel olarak var olduğunu çıkış noktası yapmanın verimli olabileceğini düşünüyorum. Ama herhalde, bunun için de özgür tercihi sonucu girdiği davranışların sorumluluğunu tümüyle yüklenebilen, nesnel koşulların ya da kollektif kararların zorlamasına ''hafifletici neden'' olarak başvurmaya gerek duyayan bir ''özgür insan'' anlayışına ihtiyacımız olacak. Bu bağlamda Marks'ın ''(tarih)'... kendi amaçlarını izleyen insanın etkinliğinden başka bir şey değildir''[5] sözünü metodolojik açıdan önemli görüyorum.

Böylece tarih bilincini, yalın bir ''tarih tezi'' olarak değil de, farklı yorumların tartışılmasıyla zaman içinde değişen ve gelişen, tarihle ilgili çok yönlü bir bilinçlenme süreci olarak kavramak olanaklı oluyor. Rejisör A.Kurosiva'nın Raşamon filminde olguların farklı yorumlarını (sanatsal yöntemle) bütünleştirmesini de eleştirel tarih anlayışında yorumı çoğulluğunun (bilimsel yöntemle) bütünleştirilmesini ele alırken anımsatmak isterim.

''Geleneksel Sol''un Tarihi ve Sol

Farklı politik hareketlerin ''geleneksel sol''un tarihi üzerine getirdikleri farklı yorumlar var. Solun içinde, hatta ''geleneksel sol''un geçmişinde de tarih konusunda görüş ayrılıkları var. Böyle bir durumda ''ideolojik'' ve ''resmi'' nitelikli bir tarih anlayışı, kimin tarafından ve nasıl bir içerikle gelirse gelsin, diğerleri tarafından reddedilmeye ve ayrışmayı derinleştirmeye aday gözüküyor. Ama eleştirel tarih anlayışı, göreceli ve çoğulcu niteliği ile farklı bir işlev görebilir. ''Geleneksel sol''un tarihine yalnız belirli bir sol hareketin yönetiminin görüşüyle değil, hareketin içinde ve dışındaki farklı görüşler ''eşit'' ölçüde dikkate alınarak yaklaşılabilir. Bu konu çer-

---

(3) Bkz. İlhan Selçuk, Anadolu Uyanıyor. **Türkiye Postası**, 19.5.1989, Duisburg.

(4) Bkz. Mete Tunçay, **Alternatif Tarih-Resmi Tarih**, Konferans, Essen, 1987.

(5) Marx-Engels, **Yapıtlar**, C.2. s.98 (Alm.) Berlin, 1962.

çevesinde geniş anlamda solun tartışma bağlamı kurulabilir. Bu temelde farklı sol yorumların çoğulluğunu içeren, hem tartışmalı noktaları görecelikleriyle kapsayan hem de eleştirel bir tavırla bütünleştirebilen ortak bir tarih bilinci oluşabilir.

Gerçek olgulardan hareketle, solun tarihteki reel seçenekler karşısındaki tutumunu açıklamayı, farklı gelişme varyatlarını tartışmayı, değişik yorumları solun olanca fikir zenginliğine uygun bir çoğulluk içinde bütünleştirmeyi amaçlayan bir tartışma bağlamı kurabilen sol güçler, ortak bir tarih bilinci geliştirmek ve ortak bir kimlik oluşturmak yolunda ileri bir adım atmış olacaklardır.

Böyle bir sürecin nesnel temeli de büsbütün yok değil. Bütün sol akımlar arasında sayısız bağlar olduğu ve bu anlamda solun tarihinin bir tek tarih sayılabileceği fikrine katılıyorum. Bununla birlikte "geleneksel sol"un tarihinin, bugünkü sol içinde hâlâ yaşayan geleneklerin irdelenmesi açısından daha önemli ve öncelikle ele alınmasının gerekli olduğunu savunuyorum. Bu bağlamda, dar anlamıyla "TKP tarihi"nin çıkış noktası olarak daha da özgül bir yeri olduğunu düşünüyorum. Bütün bu nedenlerle son yıllarda birçok kez belirtildiği gibi, tüm solun "TKP tarihi" ile ilgili yorum yapmasının hem hakkı hem de görevi olduğu görüşünü de paylaşıyorum.[6] Bu tarih gerçekten ancak tüm solun ve bu arada tüm demokrat aydınların katkısının sağlandığı kollektif bir çabanın ürünü olarak yazılabilir. Böyle bir çalışma ortamında soldaki her eleştirel tavır, getireceği yorumla özel bir ağırlık ve değer taşıyacaktır. Öte yandan hayalci olmamak ve solun bugün henüz böyle bir ortamın eşiğinde bulunmadığını da görmek gerekiyor.

O halde böyle bir ortama yaklaşmayı sağlayacak girişim nasıl başlatılabilir? Solun "TKP tarihi" hakkında birbirine aykırı, hatta birbirini dışlayan görüşleri sol içi hegemonya ve partiler içi yönetim kavgasının aracı olmaktan nasıl çıkarılabilir? Sol içi bloklaşma ve çatışmaların kızgınlığının harareti nasıl düşürülebilir? Kırgınlıkların, önyargıların buzları nasıl çözülebilir? Sol içi "normal sıcaklığın" istikrarını sağlayacak ayarlama mekanizması, oto-kontrolü sağlayacak bir politik kültür nasıl yaratılabilir? Karşıt görüşler, bütünsel ama çoğulcu bir çerçevenin farklı yorumları haline nasıl getirilebilir? Bu süreçleri harekete geçirecek bir tartışmanın teorik ve pratik bağlamı nasıl kurulabilir? Buna uygun esneklikte ve sıkılıkta yapısal bir ağ nasıl örülebilir?

Ülkemizde uluslararası solun ansiklopedisini yazabilecek kadar birikimi olan isimler böyle bir proje çerçevesinde bir araya gelebiliyor. Solun hepsi olmasa da çeşitli çevrelerinden aydınlar elbirliğiyle ortak bir ürün verebiliyorlar. Solun fikir gücü ve zenginliği açısından bence önemli bir gösterge bu olay. Neden başka projeler çerçevesinde daha da geniş sol çevreler bir araya gelmesin?

Solun "TKP tarihinin eleştirisi" çerçevesinde ortak bir projesini başlatma girişimi, kanımca geçmişte "geleneksel sol" içinde yer almış çevrelerden gelmelidir. Kuşkusuz bunların arasında eski TKP'li çevrelere özel bir sorumluluk düşüyor. Her şeyden önce köklü bir özeleştiriye hazır olmak gerekiyor.[7]

(5) Marx-Engels, **Yapıtlar**, C.2. s.98 (Alm.) Berlin, 1962.
(6) Bkz. Haydar Kutlu, Süreklilik İçinde Yenilenme (1), **Yeni Açılım**, Mayıs 1989, İstanbul.
(7) Bkz. Reşat Doğan, Birlik ve Yenilenmenin Diyalektiği Hakkında Kişisel Düşünceler, **Yeni Yol**, 15 Ağustos 1989, Duisburg.

70'li yıllarda TKP'nin aşırı dogmatik ve sekter kimliği ile uyumlu bir "resmi" tarih anlayışı oluştu. Stalinist zihniyetin güçlü izlerini taşıyan bu "tarih görüşü" demokrasi güçleri arasında olduğu gibi sol içi ilişkiler alanında da son derece yıkıcı etkilere yol açtı. Sol içinde ve demokrasi platformunda yaratılan tahribatın sorumluluğunu ben de taşıyorum. Elbette daha geniş kapsamda bu sorumluluk tüm "TKP tarihi" boyunca aynı doğrultudaki olumsuzluklar için de söz konusu.

Bu olumsuzluklar son dönemde, V.İhmalyan'ın anılarının[8] yayımlanmasıyla yeniden güncel tartışma konusu oldu. Anılar farklı tepkilere yol açtı.[9] Ama örneğin Z.Sertel'in 70'li yıllarda yayımlanan, aynı dönemle ilgili ve benzer vurgular taşıyan anılarından farklı olarak bu kitap, solun hemen her kesiminde daha sıcak bir ilgi gördü. Bu ilgide, kitabın dünya çapında yoğun bir stalinizm eleştirisi ortamında yayınlanmasının ve yazarın kişiliğinin payı büyük sanıyorum.

V.İhmalyan "TKP tarihi"ne eleştirel yaklaşıyor ve olgulara öznel yorumlarını getiriyor. Ama tam da bu nedenle göreceli ve çoğulcu bir anlayışla tarih yazımı için değerli bir malzeme üretmiş olmuyor mu? V.İhmalyan'ın anıları kendi öznel gerçekliğini yansıtıyor. Ama işte bu gerçeklik belirli bir dönemdeki parti gerçekliğinin yok sayılamayacak bir ögesi olmamış mı? Tarih yalnız yönetenlerin tarihi değil. Parti içinde yönetilenlerin, bu arada yönetime muhalif olanların iç gelişmelerle ilgili yorumları neden açığa çıkmasın? Ben V.İhmalyan'ın anılarını haksızlığa uğramış, ama haklılığına inanan bir üyenin parti kamuoyuna süresi geçmiş bir başvurusu, ama sol kamuoyu için güncelliğini koruyan bir uyarısı olarak yorumluyorum.

"TKP tarihi" ile ilgili, özellikle de insani değerlerin yeniden politikanın ölçütü haline getirilmesine katkıda bulunan bütün yayımları yararlı buluyorum. Hele hayatı boyunca baskılara ve zorluklara göğüs germiş bir insanın, ezilmişliğinin getirdiği tepkiyle ve zehir gibi acı bir dille de olsa yaptığı eleştirinin amacına ulaşacağına, arındırıcı bir etkisi olacağına inanıyorum. Diğer yandan bu tarihin eleştirisinin, nice insan için mücadeleyle dolu bir yaşamın, bu yaşamı anlamlı kılan amaçların, ilkelerin, kişilerin, kutsal sayılan inançların eleştirisi olarak algılandığını ve kolay kolay benimsenemediğini de biliyorum. Ama olgular direngen oluyor ve tatsız da olsa olumsuzlukların adını koymadan, döne döne altını çizmeden onları saptamak, bilince çıkarmak ve aşmak olanaklı değil. Tarihte kara sayfaların varlığını görmeden ak sayfalara da sahip çıkılamıyor.

Bu bağlamda G.Gürsoy'un bir açıklamasında kullanıp geçtiği "traji-komik gelenek"[10] kavramı üzerinde de biraz durmak istiyorum. Acaba bu kavram bir polemik ögesi olmaktan öteye bir analiz aracı olamaz mı? "Geleneksel sol"un yalnız Türkiye'de değil tüm dünyada onyıllardır içinde bulunduğu durum bu nitelemeye uygun düşmüyor mu? "Geleneksel sol"a egemen olan stalinist zihniyetin belirli davranışlara zorlayıcı etkisiyle bireyin davranış yetenekleri arasındaki gerilim "geleneksel sol"un tüm tarihini etkisi altına almamış mıdır?

---

(8) Bkz. Varten İhmalyan, **Bir Yaşam Öyküsü**, İstanbul, 1989.
(9) Bkz. Uğur Mumcu, Laz İsmail, **Cumhuriyet**, 20.5.1989. Oya Baydar, Bir Yaşam Öyküsü, **Görüş**, Haziran 1989. Atilla Akar, a.g.e.
(10) Gencay Gürsoy. Nasıl Bir Parti? Bugünü ve Geleceği Belirleme Perspektifi, **Görüş**, Haziran 1989.

Bireysel ve Kollektif Yönler

Solun ortak bir tarih bilinci oluşturması kolektif bir süreç. Bu süreç tek tek bireylere göre nesnel bir karakter taşıyor. Sorunun bir de öznel yanı var. Bu da tek tek kişilerin kendi geçmişleriyle hesaplaşmaları, özeleştiri yapmaları ve ahlaki düzeyde davranışlarının sonuçlarına katlanmaları anlamına geliyor. Kendi payıma "Yanlış yaptım" demenin hiç de kolay bir iş olmadığını biliyorum.

İnsan yaşamında yanlış bulduğu tavırlarla barışık kalmaksızın kendisiyle barışık olarak yaşayabilmeli. Yaptığı yanlışları eleştiren kişi yaşamından pişman olma duygusuna kapılmamalı. Ancak deneyiminden ders çıkarabilen insan "boşuna mı yaşamışım?" sorusunu sormak gereğini duymayacak. Ama bu köklü bir özeleştiriden kaçınmak anlamına gelmiyor. İnsanın geçmişiyle hesaplaşmasında "günah çıkarma" türünden bir "otokritik" yetersiz kalıyor.

Kolektif işlenen "politik günah"ın boyutları düşünüldüğünde "günah"a ortak olan bireylerin de kendilerini arındırabilmeleri için köklü bir pişmanlık duymaları, bunu pratikte tavırlarıyla ortaya koymaları gerekmiyor mu? Rejisor T.Abuladse'nin "Pişmanlık" adlı filminde Avel, vicdanıyla barışabilmek için diktatör babası Varlam'ın ölüsünü mezardan çıkarıp uçurumdan aşağı atar. Eğer yanlışlığına ikna olmuşsa politik bir hareket de "ideolojik" ve "resmi" tarihini öylece arşive kaldırmaya hazır olabilmelidir. V.Türkali'nin de filmin mesajını böyle yorumladığını, kişilerden daha çok TKP'deki stalinist zihniyeti eleştirmeye önem verdiğini düşünüyorum.(11)

Soldaki güçler kolektif ve bireysel özeleştiri süreçlerinde birbirlerine yardımcı olarak bu süreçleri kolaylaştırabilir. Ne yazık ki sol içinde bugün egemen olan böyle süreçleri zorlaştıran bir ortamdır. Hep haklı çıkma, farklı düşünceye tahammül edememe, sol içi hegemonya kurma, intikamcılık, karşılıklı müeyyide uygulama, otorite olmaya çalışma gibi düşünce ve davranış biçimleri sol içinde henüz daha varlığını sürdüren olumsuz geleneklerdir. Sol içi politik kültürün köklü bir biçimde yenilenmesini herhalde yeni politik kuşaklar gerçekleştirecek. "Eski kadro"ların bu sürece katılabilmeleri için bir tür "toplumsal-psikolojik terapi" dönemine ihtiyaç olduğu fikrine de katılıyorum.(12)

Solda tarihi tartışacak olanlar politik etkinlikler içindeki insanlar. Bu insanlar bugünü anlama ve yarının projesini kurma işini ertelemeksizin tarihe eğiliyorlar. Sol bugün ancak geçmişin sorunlarını çöze çöze ileri adım atabilir ve geçmişin sorunlarını da ancak ileri doğru yürürken çözebilir. Geleceğe doğru güvenilir bir yönelim bulmanın bilimsel, ahlaki ve kültürel değerlerden ortak, sağlam bir temel oluşturmaya bağlı olduğunu, bunun da ancak ortak bir tarih bilinci kazanmakla başarılabileceğini düşünüyorum. Sol, geçmişe ait sorumluluğun ortak olduğunu kavrayabildiği ölçüde geleceğin ancak birlikte kurulabileceğini de daha açık görebilecektir.

---

(11) Çağatay Anadol, Vedat Türkali İle Söyleşi: Aynı Kaynaktan Güç Alan Yeni Bir Sayfa, Görüş, Nisan 1989.

(12) Gönül Dinçer, Zor İş Dogmatizmden Kurtulmak, Görüş, Şubat 1909.

TKP'NİN BİRİNCİ PROGRAMI'NDAKİ TEMEL ANLAYIŞLAR

–Bir Ön Çalışma–

Celal A. Kanat

TKP'nin ilk programı partinin 10-16 Eylül 1920 tarihlerinde Bakü'de toplanan I. Kongresi'nde kabul edildi. Kongreye 32'si tam, 42'si de istişari oy hakkına sahip 74 delege katılmıştı. Büyük bölümü Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden olmak üzere, İstanbul'daki Ş. Hüsnü önderliğindeki TİÇSF'dan, Ankara'daki iştirakkiyun Teşkilatı'ndan, Eskişehir **Yeni Dünya** çevresinden ve ayrıca, Almanya'daki Spartakist hareketle bağlantılı Türkiyeli komünistlerden, Sovyet Rusya'da Bolşevik Devrimi'ne katılan M. Suphi önderliğindeki devrimcilerden gelen temsilciler bu kongrede yer aldılar.

Kongre TKP'nin kuruluşunu ilan etti, **Program** ve *Tüzüğü*'nü onayladı, örgütlenme esaslarını belirledi, merkez örgütlerin ve şubelerin çalışmalarını gözden geçirerek yapılandırdı, çeşitli kararlar aldı, parti yönetimini seçti.

Bu kongrede kabul edilen **Program**, geniş bir temsiliyet temelinde hazırlanması, (o günlerde yaygın olan kimi hatalı formülasyonları barındırmakla birlikte) esas olarak devrimci bir öz taşıması ve teknik anlamıyla da ülkemizde gerçekten 'parti programı' denilebilecek bir görünüme sahip olması bakımından büyük öneme sahiptir.

1. Program'ın Temel Yaklaşımları

TKP'nin Birinci **Programı**(*), kendisine kuramsal temel oluşturan ön tezlerinde ("Bazı Akide ve Esaslar"), Avrupa ve Amerika'da tekelci sermaye çevresinde mali işlemlerin ve kredi işlemlerinin şaşırtıcı ölçüde artması, ayrıca sanat, ticaret ve genelde banka sermayesinin de büyüyerek, yoğunlaşmasıyla birlikte sermayenin uluslararasılaşma dönemine girdiğine işaret etmektedir. Pazarların yanısıra, ülkelerin

(*) Burada, Sayın Doç. Dr. M. Tuncay tarafından günışığına çıkarılan, derlenen ve transkripsiyonu yapılan belgelerden yararlanmaktayım (Bkz. *Eski Sol Üzerine Yeni Bilgiler*, İst. 1982).

ve ulusların da paylaşıldığı, militarizmin arttığı, bu yoldan gitmeye halkın dayanma gücünün kalmadığı, ama tutulan bu doğrultudan da geri dönülemediği dile getirilmektedir.

Sömürge ve yarısömürge ülkelerin ekonomi ve uygarlık normlarına göre yıkıma ve boyunduruk altına alınmasına yönelen emperyalizmin, kara ve deniz yollarını ele geçirmek için büyük savaşlar çıkardığı, çeşitli uluslardan milyonlarca işçi ve köylüyü telef ettiği, tüm bunların da son yarım yüzyılın istilacılık döneminin karakteristikleri olduğu belirtiliyor.

Program tezleri,tekelci aşamada kapitalizmin, başlangıcında taşıdığı uygarlaştırıcı yönlerini yitirdiğini, Avrupa ve Amerika'daki ekonomik bunalımların önünün alınamadığını, üretici güçlerin tekel boyunduruğu altında geriletildiğini, Asya ve Afrika'da ise küçük zanaatların yok edilip, yerlerine büyük zanaatların da getirilmeyerek, tarımın ilkel durumda bırakıldığını, halkın ekonomik ve uygarlık açısından ve ahlaken çökertildiğini, kapitalizmin bu ülkelerin gelişme perspektiflerini bütünüyle önleyerek artık tümüyle yıkıcı bir nitelik aldığını, üstelik, bu eğilimi durdurmanın ve geriletmenin de mümkün olmadığını ileri sürmektedir.

Öte yandan, Program tezlerine göre, sermayenin tekelleşmesiyle, üretimin ortak mülkiyete çevrilmesini kolaylaştıran koşullar ortaya çıkmıştır. Ekonomik ve politik gücün fabrikatörler, bankerler, büyük mülk ve toprak sahipleri elinde toplanmasıyla, proletarya kent ve köylerde artmakta, kapitalistlere düşman bir sınıf durumuna gelmekte ve örgütlenmektedir. Buna karşılık, burjuva yönetimlerin toplumsal gereksinimleri karşılayamadığı da açıktır. Bütün bu gelişmeler, herhalde devrimci bir durumun olgunlaştığına ilişkin ön belirtiler olarak düşünülmektedir ve program tezleri, bunu şöyle dillendirmiştir: "... şimdiki burjuvazi devrini yıkacak sebep ve amiller pek ziyade artarak toplumsal yapıyı sarsmış bulunuyor." Almanya, Avusturya, Macaristan ve kimi Asya ülkelerindeki devrimleri, kapitalist Avrupa ülkelerindeki devrimci çıkışları ve kuşkusuz Bolşevik Devrimi'ni, "toplumsal devrimin başladığını maddesel ve apaçık kanıtlarla ortaya koyan" göstergeler olarak gören bu yaklaşım, o günlerin sınırsız optimizmini de sergilemektedir. Programatik anlayışa baştan aşağıya damgasını vuran bu yaklaşımın, "onlar (işçiler), arasındaki dinsel, vatani her türlü ayrılığı son planda bırakarak birleşmiş kararlı ve devrimci —enternasyonal— bir ulus doğması"ndan söz edebilecek bir düzeye vardığı not edilebilir.

Tezler, "sosyoloji ile devrimci sosyalizmi" birbirine karıştıran, barış ve uzlaşmayı (müsalameti) sonuç değil, belki bir araç olarak kullanmak isteyen (herhalde, "istemeyen" olacak) hain sosyalistleri" eleştirdikten ve onları, sonul ve belirleyici çarpışmayı sulandırmakla suçladıktan sonra, mülkiyetin yıkılması perspektifini çizmektedir. Bununla birlikte, "bu kurumun yıkılması" önermesini içeren aynı tümcede, "var olan üretim araçlarının devlete bağlanması (raptı)" da anılmakta ve bu yolla, "komünizmin kurulması (...) gerçekleşmiş olacaktır" gibi bir saptama yapılmaktadır. (Buradaki mülkiyetin yalnızca özel mülkiyet mi olduğu ve ayrıca, devletin komünizm koşullarında da sürmeye devam mı edeceği sorularını yanıtlayamadığımı belirtmeliyim. Bu, olsa olsa, komünizm kuruculuğunu sosyalist devrimle başlatan ve o günlerde devrimci çevrelerde çok yaygın olan bir anlayışın formülasyonu olabilir.)

Program tezleri, oldukça ilginç bir önerme olarak, toplumsal devrimin başlangıç ve doğuşunda ulusların geçirdiği ekonomik evrimlerle tarihsel ve politik koşulların büyük payı olsa bile, "devrim başladıktan sonra ulus, memleket ve ülkeleri birbirinden sorumsuzca (layezal) kararlarla ayırmak doğru değildir" gibi bir yaklaşım öne sürmektedir. Rusya'daki komünizm uygulamasının (!?) başarısının Batı ülkelerindeki devrime ve oradaki komünizm uygulamasının (!?) da doğudaki devrimci harekette bağlantısına işaret eden anlayışın, uzunca bir süre, "tek ülkede sosyalizm" konseptine dek Sovyet Rusya'da da gözlendiğini biliyoruz.

Tezler Türkiye'de fabrikaların yetersiz, proletaryanın zayıf ve dağınık olduğuna işaret etmekte, ancak yine de, antiemperyalist savaşımın sürdürülmesi ve Avrupa'daki devrimin sınıf bilincinin gelişimi üzerinde önemli etkiler yaparak, "sosyalizm temelinde işçi ve köylü sovyetleri (amele ve rençber şuraları) cumhuriyetinin kurulmasına elverişli koşullar hazırladığına" değinmektedir. Ayrıca programatik tezlere göre Türkiye, "bugünkü yönetim şekil ve tarzıyla burjuva demokrasisine ayak basmış" bulunmaktadır.

Tezlerin ardından, **Program** partinin yönetim şekline ilişkin önerilerini dile getirmekte ve "demokratik denilen meşruti hükümetlerde de yönetim parlamentarizm ve halkçılık adı altında ayrıcalıklı katmanlar, vali ve hanların temsil ettikleri zenginler elinde tekel durumuna giriyor" demektedir. Buna karşılık, **Program**'da, "kapitalizm ile komünizm arasındaki geçiş dönemine ilişkin geçici bir hükümet şekli" olarak işçi ve köylü sovyetlerinin ileri sürüldüğü gözleniyor.

Program din ve vicdan hürriyetini ele alarak, "dinlerin ve milliyetlerin insanlar arasında soğukluk ve düşmanlık doğuran hurafelerine karşı savaşımı" bir görev olarak öne çıkarmaktadır.

Ulusların dil ve kültür açısından tam özgürlüğünü sağlayarak, bu yöndeki tüm ayrıcalıkları reddeden **Program**, "federasyon" yöntemini ileri sürerek, buna ilişkin sorunların halkoyuna başvurularak çözülmesini öneriyor.

Ekonomi konusunda **Program**, "tüm üretim araç ve kaynakları"nın üretici sınıfın ortak malı kılınmasını asıl amaç olarak görmekle birlikte, "büyük üretim yöntemiyle yönetilen kuruluşların" öncelikle çalışan sınıfın ortak malı durumuna getirilmesine taraftardır. Küçük üretimde kooperatifçilik önerilirken, genel bir planlama zorunluluğuna işaret edilmektedir.

Program'da, işçi sınıfının sendikalarda ve başka tür derneklerde örgütlenmesinin önemi vurgulanmakta; ama bu önem, söz konusu örgütlerin üreticilerle devrimci hükümet arasında bir tür bağlantı merkezi olmalarıyla açıklanmaktadır.

Köy ekonomisi kesiminde, temelde büyük çiftçilikten yana olunduğu dile getirilirken, işlenmeyen toprakların ve sıradan çiftliklerin köylülere dağıtılması önerilmektedir. Köyde dağıtım ve düzenleme köy sovyetlerince gerçekleştirilecektir.

Dağıtım ve tüketim için öngörülen örgütlenme tarzı kooperatiflerdir. Bu örgütler, asalak sınıfların ortadan kalkmasına hizmet edecek ve eski kooperatiflerden farklı olarak, kâr ve tasarruf temelinde iş görmeyerek, "insanlığın refah ve mutluluğuna

hizmet" ve devrimci amaçların tesisine yardım edecek, hatta "ülkede komünizm hayatının yeni koşullarını uygulamaya uygun zeminler" hazırlayacaklardır.

Bankaların tümü ulusallaştırılırken, "üretici kuruluşlar arasındaki işlemlerin karşılıklı cari hesaplar ve mal karşılığı çekler aracılığıyla görülmesi", sonuçta, "genelde para ticaretinin engellenmesi" düşünülmektedir.

Halka yönelik vergilerin kaldırılması ve ancak geçici olarak vergilendirme yöntemine gidilmesi, buna karşılık servet sahiplerinden toplu ve büyük miktarda tazminat alınması, aşar'ın miktara, vergilerin de artırım esasına göre toplanması öngörülmektedir.

Konut ve beslenme konusunda, büyük bina ve konakların işçilere devredilmesi, yeni binalar oluşturulması ve "umumi aşhaneler" açılması düşünülmektedir.

İşçilerin çalışma koşullarına, istihdama ve genel sağlığa ilişkin güncel ve ivedi istemlerden sonra, partinin savaşa ve egemen sınıfların baskılarını sürdürmeye hizmet eden ordulara karşı olduğu, zenginlerin silahsızlandırılıp yoksulların, işçi ve köylülerin silahlandırılmasını öngördüğü belirtilmektedir. Küçük rütbeli subayların "anlayışlı işçi ve köylülerden tayin" edilmesi, milis kurulması ve orduda parti örgütleri oluşturulması söz konusu edilmektedir.

Program'da ayrıca, "mahkeme işleri" ile "eğitim ve kültür işleri"ne ayrılmış iki kesim daha yer almaktadır.

2. Kimi Formülasyonlar Üstüne Kişisel Düşünceler

Bu **Program**'ın şimdiki program anlayışından çok farklı olduğu kolayca görülebilmektedir. Elbette, bu farklılığı değerlendirirken, uluslararası komünist hareketteki yaygın ve egemen anlayışların da hesaba katılması gerekiyor. Dahası, içinde yaşanılan evre'nin somut sorunları ve buna özgü yaklaşımları da çözümlemeye katmak zorunlu oluyor.

1917'nin doğrudan etkileri altında, dünya devrimi beklentilerinin sürdüğü, devrimci coşku ve romantizmin çoğu kez gerçekliği aştığı ve dünyanın sosyalist devrimin eşiğinde olduğu, buna karşılık kapitalizmin tüm olanaklarını tükettiği anlayışının yaygın olduğu bir dönemdir bu.

Gerçekten de, TKP'nin bu ilk programında kapitalizmin olanakları önemli ölçüde gözardı edilir, uygarlık işlevleri bütünüyle yadsınır, kapitalizmin yıkıcı yönünün artık durdurulamayacağı ve militarizmin dönüşsüz olduğu ileri sürülürken, devrimci dalganın potansiyellerinin oldukça abartıldığı sezinlenmektedir.

Böylesine çoşkulu bir ortamda kaleme alınmış olmasına karşın **Program**, tikel olarak, ülkedeki nesnel durumu da bütünüyle bir yana atmamakta, kapitalizmin ve proletaryanın gelişme düzeyine ilişkin kimi gerçekçi saptamalar getirebilmektedir. **Program'a** egemen olan devrimci çoşku ve beklenti havası ile bu nesnel ortamın arakesiti, ister istemez, dış dinamik olmaktadır (devrimci dönemde ulusların ve ülkelerin etkileşimine ilişkin önermeyi anımsatmak isterim).

Sovyet Rusya'da "komünizm kuruculuğu"na ve Batı'daki yaklaşan devrime ilişkin abartmaların, daha sonra, Lenin tarafından getirilen eleştirilerle ve NEP'e dönüşle rektifiye edildiğini, giderildiğini belirtmekte yarar vardır. Ne var ki, **Program** üretilirken bu eleştiriler henüz dile getirilmiş değildir ve Sovyet Rusya'da da, "solcu" sıçramalar zaman zaman düşlenebilmektedir. **TKP Programı**'nın mülkiyete, parlamento işlevlerine ve ona yaklaşıma, orduya, para dolaşımına, vb. vb. ilişkin önerileri hep bu bağlamda ele alınmalıdır.

Program'a, o dönemde oldukça yaygın olan bu solculuk hastalığının etkilerinin az çok sızmış olabileceğini de düşünüyorum. Ne de olsa bu, doğal bir çocukluk hastalığıdır. Ve o dönemin TKP'si ister istemez "çocukluk" dönemini yaşıyordu. Reformları küçümseyen, barışın önemini atlayan, barışı olsa olsa geçici bir araç olarak gören, hatta devrimci bir savaşı bile öngören ("uluslararası özgürlük savaşına girmiş ve yeryüzünde ezilen ve yoksul sınıfların diktatörlüğüne —hakimiyetine— taraftar olmuş olan memleket ordularının bu maksadı sonuna kadar takip edecek bir şekil ve hale getirilmesi gerekir"), militarizmi dizginleme olanaklarını gözardı eden eğilimlerin böylesi bir ortamda kendisini göstermemesi herhalde beklenemezdi. Burjuvazinin ve genelde kapitalizmin ölüm çanları beklenmektedir. Sonuç, çoğu kez, bir yerli "Sovyet devrimi" beklentisi olmakta ve bu durumda da, var olan koşullarda politik ve toplumsal alana müdahale çabası minimuma inmektedir.

Böylesi bir yaklaşımla demokratik savaşımın, demokrasinin gündeme getirilmesinin de ancak "işçi ve köylü sovyetleri cumhuriyeti" bağlamında söz konusu olup, başlı başına bir gündem maddesi olmamasına pek şaşmamak gerekiyor. Gerek bu anlayış, gerekse içinde yaşanılan koşullar (buna, kuşkusuz bir ölçüde de olsa, İttihat Terakki geleneğinin izleri de dahildir) genel demokratik normların uygulanmasını da etkilemişe benzemektedir. (Bu bağlamda, **Parti Tüzüğü**'nde yer alan "Parti örgütünde temel kuralın halk usulünce merkeziyetçilik" olduğu maddesi özel bir önem taşıyor).

Ayrıca, bu dönemde tüm komünist hareketi etkileyen "devrimci Rusya'ya öykünme" çabasına da değinmeliyim. Bu, ülkemiz için ve tikelde, TKP'nin ilk programı için de kuşkusuz söz konusudur. **Program** metninde yer alan "Sovyet Cumhuriyeti", "kızılordu", "köy sovyetleri", "halk mahkemeleri" gibi terimlerden başlayarak devletin, partinin ve ekonominin yönetimine dek pekçok alanda bu çabalaların sonuçlarını görmek mümkündür. Ve daha önce de belirttiğim gibi, 1917 koşullarını solumuş kadroların, o günlerde Batı Avrupa ve Asya'yı bile sarmış olan bu öykünmeci eğilimden uzak kalabilmesini ummak pek akla yatkın olmayacaktır.

Şimdi, bütün bu değerlendirmelerin ilk **Program**'ın büyük tarihsel ve politik önemini zayıflatamayacağını, gereksiz bile olsa, vurgulamak zorundayım. Teknik yönü bir tarafa; insanlığın parlak geleceğine ilişkin beklenti ve umutlarla, "gökyüzünü fethe kalkışan" insanların haklı özlemlerinden hareket etmiş olması bile, bu belgeye eşsiz bir anlam kazandırmaya yetmektedir.

Üstelik, bugünkü koşullarda çok daha net ve duru olarak gözlemlenebilen birçok olgunun, yükselen devrimci çoşku ve özgül politik konjonktür içinde daha o günden saptanmasını beklemek de herhalde yerinde olmayacaktır.

PARTİDE BELİRLEYİCİ OLAN DEMOKRASİDİR

Mehmet TAŞ

1) Demokrasi ve Merkez

Demokratik merkeziyetçilik özünde demokrasi ve merkez gibi iki karşıtın diyalektik etkileşiminden oluşmaktadır. Demokrasisiz merkeziyetçilik bürokratizmi ve durgunluğu getirirken, merkezi olmayan demokrasi anarşiye, dağınıklığa ve güçten düşmeye yol açar.

Örgüt ile üye, yönetim ile temel örgütler arası ilişkilerde merkez birinci tarafı, demokrasi ise ikinci tarafı ifade ederler. Bundan dolayı parti yaşamında merkez ile demokrasi arasında belirli oranlar olagelmiştir ve bundan sonra da olacaktır.

Çağdaş marksist partinin kitleselleşmesi demokrasiyi güçlendirmesine dayanmaktadır. Partinin yığınsallaşması arttıkça demokrasi ile merkez arasındaki oranda demokrasi ağırlık kazanır.

Parti içi demokrasinin etkinlik kazanmasının sosyoekonomik nedenleri de vardır. Haberleşme sisteminin güçlenmesi, bilgisayarlar ve bilimsel-teknik devrimin tüm öteki sonuçları, tek tek her üyenin insiyatifini güçlendiriyor. Bu durum partide üye ve temel örgütlere geniş insiyatif verme, merkezin birçok yetkisini örgüt ve üyelere aktarma sürecini geliştiriyor.

Demokrasinin belirleyici özellikler kazandığı bu süreç partide eski merkeziyetçiliğin terk edilmesini, yerine çok işlevli bir merkezin doğmasını getiriyor.

Böyle bir merkez, duruma göre hem kolektif yönlendirici, hem "koordinatör" olabilir, hem de demokrasinin önünü açan işlevler görebilir. Hatta kimi zaman demokratik süreçlere hareket veren bir itki işlevi de görebilir. Fakat parti içi demokrasi yalnızca bu itki ile uzun zaman varlığını sürdüremez.

Parti merkezi, parti içi demokrasinin bir sentezidir. Ancak o kimyasal veya mekanik bir sentez değildir. Özünde o insanlar arası çelişki ve farklılıkların bir sentezidir.

"Merkez eşittir koordinasyon" sonucuna varmak veya demokrasiye, "tartışma"

gibi sınırlı bir işlev yüklemek, doğru yanı olmakla birlikte ciddi bir eksikliktir. Demokrasinin veya demokratik merkeziyetçiliğin partide eksiksiz uygulanması hiçbir zorlamaya yer vermeden demokrasi ve merkezin gerçek yerlerini bulmaları olanaklı kılınabilir.

Demokratik merkeziyetçilik her şeyden önce politik kararların pratiğe dönüşmesidir. Yani söz ile pratiğin uyumudur. Daha da genel bir ifadeyle, teori ile pratiğin birliği demektir. Bu ilkenin partide uygulanması, özgür bir ortam içinde açıklanan fikirlerin giderek sosyal bir güce dönüşmesi, karara bağlanarak yürürlüğe konulması ve belli bir uygulama sürecinden sonra, temel örgütlerin geniş katılımıyla sonuçlarının alınmasıdır.

Dikkat edilirse demokratik merkeziyetçilik, eskisinden farklı olarak, demokrasi - merkez - demokrasi aşamalarından geçmektedir. Daha önceleri merkez karar alır, parti örgütleri uygulardı, ancak sonuçlarını merkez kendine göre çıkarırdı. Merkez - demokrasi - merkez olarak formüle edilen bu uygulamalar demokratik bir karakter içermiyordu.

Parti içi demokratik süreçlerde ortaya çıkan bu değişim, demokratik merkeziyetçiliğin özünü yansıtan disipline de yeni bir içerik kazandırmıştır. Alt örgütlerin, üst örgütlere bağımlılığı daha da bir derinlik kazanarak, örgütler arası karşılıklı bağımlılığa dönüşmüştür. Tüm politik kararlara üye ve kolektiflerin bağımsız katılımı gerçekleşiyor ve sonuçta alınan kararların uygulanmasına katılım bilinçli disiplinle oluyor.

Örgütler arası alt-üst ilişkileri yerine, örgütler arası konum ve platform farklılıkları ile zamana göre değişen öncelik sırası ilişkileri geçiyor.

Artık her kararı düşünmeden uygulama sorumsuzluğu ve disiplini üste itaat olarak görme anlayışları parti içi yaşamdan atılmış oluyor. Yeni içeriğiyle disiplin, bağımsız ve dinamik düşünce geliştirme ve parti birliği, partililik bilincinin bir ürünü olarak tanımlanabilir.

Parti içi demokrasinin geniş açılımlar kazanmasıyla demokratik merkeziyetçiliğin temel ilkelerinden olan kolektif yönetim, parti organlarının özerkliği, partide açıklık ve seçim yeni bir demokratik içeriğe yönelmeye başlıyorlar.

Bu eğilim kısaca şöyle özetlenebilir:

1) Kolektif yönetim organsal çalışma demektir. Tek tek üyelerin katılımı, görüşleri, birlikte düşünmeleri, deneyimi üstüne kurulu çalışma anlayışı kolektifin bir yaşam ve mücadele normu oluyor. Çeşitlilik içinde birlik sağlanması için, herkesin bağımsız görüşler ileri sürebilmesi ve sonuçta bir mutabakata varılması veya birlik içinde kararlar alınması gerekiyor.

Bugün bu yaklaşım yanlış anlaşılmaya başlandı. Görüşlerin çeşitliliği benimseniyor, ancak birliktelik üzerinde yeterince durulmuyor. Çoğu zaman mutabakata varmaya çalışılmıyor, boğucu tartışmalarla zaman kaybediliyor. Sonuçta kolektifin bağımsızlığı zedelenmektedir. Oysa herkes bağımsız görüşünü korurken de, mutabakatlar oluşturmak buna uygun eylem yürütmek mümkündür ve bu amaçlanmalıdır.

2) Parti organlarının özerkliği sorunu: Bu organlar işlevleri açısından merkez, orta ve temel olmak üzere üçe ayrılabilir. Bu üç grubun herhangi birine giren bir kolektifin genel hareket yönü belli olduğundan, ona dışardan müdahale gereksizdir. Partinin genel platformu içinde tüm organlar birbirlerini tamamladıklarından karşılıklı bağımlılık içinde ilişki sürdürürler.

3) Partide açıklık, demokrasinin temel bir unsurudur. Tüm faaliyetler hakkında geniş bilgilendirici çalışmalar olmalıdır. Partinin ideolojik ve politik saptamaları aynı zamanda bilimsel bir çalışmaya dayandırılmalıdır. Her şeyin aydınlık ve açık olması görüşlerin çeşitliliğini artırır, farklılığını güçlendirir ve dolayısıyla kararların gerçekçi biçimde alınmasını zorlar.

Eleştirilerde de açıklık aranmalıdır. Eleştiri hakkı hiçbir durumda kaldırılamaz ve kısıtlanamaz. Şimdi artık söz altındır, sükût ise hiçbir şeydir, yokluktur. Bununla birlikte, cesaretli eleştirilerde bilgi olmalı, fikir açık konmalıdır.

4) Komünist partide seçim her üyenin özgür iradesinin önkoşuludur. Her seçim öncesinde çeşitli adaylar ve platformlar ortaya konabilmelidir. Seçimlerde fikirler yarışa girmelidir. Yığınların içinden çıkan üyelerin örgütte sorumluluklar yüklenmelerinin, seçimle daha üst görevlere gelmelerinin önü açılmalıdır. Yürütme organlarında her çeşit atama kaldırılarak seçim esas alınmalıdır.

Partide ideolojik-politik çalışma ile örgüt çalışmasını ve bunların yönetimlerini birbirinden ayırmak gibi yapaylıklara son verilmelidir. Seçilecek her adayın öncelikle fikirleri ve yapmayı planladığı işler gözönünde tutularak oy verilmelidir. Partinin yeni fikirlerin bulunduğu bir örgüte dönüşebilmesi için bu şarttır.

2) Demokrasi, Fraksiyon ve Politik Platformlar

Parti ideolojik yönetimli bir örgüttür. Politik mücadele onun yaşamında belirleyici bir yer tutar. Burada düşünce üretimi zemininde bir örgütsel çalışma ve yarış önkoşuldur. Siyasi partilerin ve en başta komünist partinin toplumdaki temel işlevi ve varoluş gerekçesi siyaset yapmak, politika üretmek ve politikasına uygun kararlar almak ve uygulamaktır. Bundan dolayı, düşünceye dayalı parti örgüt anlayışı geliştirilmeli, güçlendirilmelidir.

Geçmişte partiler yalnızca sınıfların veya sınıf fraksiyonlarının öncü temsilcileri olarak ele alınıyordu. Bunun bir sonucu olarak monolitik örgütsel yapılar ve tek düşünce egemen oluyordu.

Eski olan yıkılmadan yeniyi oluşturmak olanaksız. Komünist partinin yığınsallaşabilmesinin ana yolu eski sekter, dogmatik, tek tür örgütsel yapısını kırarak, kendi iç yapısında politik ve örgütsel farklılıklara yer vermesidir.

Ayrıntısız yekpare bir partiyi düşünmek artık olanaksızdır. Yekpare birlik yerine çeşitlilik, soyut inanç yerine kuşku ve araştırma, bir grup yöneticinin politika üretmesi yerine geniş bir örgütün politik faaliyeti anlayışı egemen duruma geçmelidir.

Parti içi birlik ve partinin ideolojik sağlamlığı fikir zenginliğine dayandırıldığında partinin etkinliği artar. Eleştiri gelmesinin bir zayıflık olmadığının, bir konuda

birden fazla görüşün olmasının sağlıklı bir şey olduğunun belirlenmesi önemlidir. Her fikrin tartışılmasına ve fikirler etrafında gruplaşmalar varsa korunmasına özen gösterilmelidir.

Elbette fikir ayrılıkları, tartışmalar toplumsal sorunlara ilişkin olmalı ve bunların demokratik platformlarda yaratıcı bir biçimde birleştirilmesi yönüne gidilmelidir.

Günün pratik gelişmeleri içinde fikir gruplaşmaları ile, hiçbir fikre dayanmayan hizipçiliği, ahpab çavuşluğu birbirinden ayırmak gereklidir. Hizipçilik partiye zarar veren olumsuz bir gruplaşmadır; ama fikir gruplaşmaları —fraksiyon boyutlarına varmadığı sürece— partiye dinamizm kazandırır.

Belli düşünceler etrafında oluşan gruplaşmalar, kimi durumlarda sosyopolitik nitelikte, yalnızca alternatif program çerçevesinde kalabilir. Çeşitli sosyal kesimlerin (kadın, Kürt ve gençlik) haklarının iyi formüle edilemediği veya bu haklar uğruna mücadelenin yetersiz kaldığı görüşünden hareketle fikir paralellikleri oluşturulabilir.

Bazen de fikir gruplaşmaları ideolojik boyutlar alabilir. Programatik çerçevenin belirlenmesinde eski-yeni mücadelesi veya farklı politik görüşlerin karşı karşıya gelmesi söz konusu olabilir. Partinin genel yönüne ilişkin olan bu biçimdeki gruplaşmalar ideolojik temellidir.

Yukarıda sözü geçen fikir gruplaşmaları, partinin çalışmalarında örgütsel ve politik sorunlar ortaya çıkarabilir. Bunların çözümü için şu önerilerde bulunmak olanaklıdır:

1) Ayrı fikirlere sahip olanlar arasında sürekli tartışma, diyalog ve hoşgörü yaratılmalıdır. Görüşler partinin genel faaliyetleri içinde sınanmalı ve doğruya yakın olanlara hak ettikleri değer verilmelidir. Hiçbir düşünceyi izole etme yoluna gidilmemelidir. Politik değerlendirmelerde her zaman doğru bir yan ya da yön olabileceği, her yaklaşımda yararlanılabilecek bir öge bulunabileceği göz önünde tutulmalıdır.

2) Parti yönetiminin herhangi bir kararına karşı birlikte tutum alanların, kararın şu veya bu biçimde uygulanma dönemi geçtikten sonra, gruplaşmayı terk etmeleri gereklidir. Fikirler etrafında oluşan gruplaşmalar belirli koşullarda geçici olarak görülebilir.

3) Yeni demokratik platformlar oluşturmak. İleri sürülen yeni yaratıcı düşünceleri parti politikasına uyarlamak. Partinin her organında örgütsel ve politik anlamda sürekli geniş, en geniş platformlar yaratmaya çalışmak ilkesel olmalıdır. Fikirlerde konsensus sağlanmasına çaba gösterilmelidir.

Komünist parti, olanaklar ölçüsünde fraksiyonlaşmaya gitmeden açıklığı, düşünsel canlılığı sürekli korumalıdır. Çünkü fraksiyon fraksiyonu doğurur. Eğer amaç fikirlere öncelik vermek ise, fikirlerin gelişip güçlenmesi için partide olumlu bir ortam yaratılmalıdır. Ancak bu yolla fikirler gelişip, yönetim eliyle yürütmeye konacak olgunluğa ve güce ulaşabilir. Demokratik, yığınsal bir partide önemli olan, grupların ya da kişilerin değil, komünist düşüncelerin hegemonyasını gerçekleştirmektir.

Komünist Parti aynı düşünen ve davrananların partisi değildir. O, daha çok aynı yönde düşünen ve davrananların birliğidir.

HAMAMBÖCEKLERİ SOSYALİZMİ KURAMAZ

Fırat TEZER

2000'li yıllara giderken dünyada ve Türkiye'deki barış hareketi yeni problemlerle karşı karşıya. Barışın önemsiz oluşundan gelmiyor bu problemler. Aksine, dünyanın bütün insanlarının 34 katını öldürebilecek kadar çok sayıda nükleer silahın depolanmasından, nükleer silah teknolojisinin ulaştığı etki gücü yüksek bombaların giderek daha çok sayıda, kısa sürede ve daha ucuza üretilmesinden doğan yakıcı bir öneme sahip bugün barış sorunu. Barış hareketinin problemleri daha çok bu yeni döneme adapte olabilme sancılarından kaynaklanıyor.

Barış savunucuları uzun süre dikkatlerini ve çabalarını ABD ile SSCB arasında tartışmalara konu olan orta menzilli nükleer silahların sınırlandırılmasına ve yokedilmesine yoğunlaştırdılar. Dünya barışı için bir dönüm noktası olan bu anlaşma imzalandıktan sonra, yeni bir hareket tarzı ve yeni bir bakış sorunları gündeme geldi.

Özellikle barışı yıllardır içtenlikle savunmuş komünistler, dünya çapındaki değişiklerle birlikte barış sorununa yeni bir yaklaşımın gerekliliğini kavrıyorlar. İçtenlik sözcüğünü bilerek kullanıyorum, çünkü komünistlerin bu içtenliğinde barış mücadelesini sosyalizm mücadelesinin ayrılmaz bir bileşeni olarak görmek gibi bir faydacılık da vardı. Bu da özellikle yurdumuzda barış savaşımının yığınsallaşmasını engelledi. Barış savaşımının içinde en az komünistler kadar gönüllü yer alabilecek diğer güçlerin tedirgin oluşuna ve giderek pasifleşmelerine yol açtı. Komünist eğitimde, barışın daha çok devrimci durumla ilişkisi gündeme geldi ve barış problemi "devrimci kabarma dönemlerinde barışı savunmanın sınıfsal barışı hedefleyip hedeflemediği" gibi son derece özden uzak ve komünistleri savunmaya iten bir biçimde yer aldı. Şurası gayet açıktır ki, militarist, NATO'cu güçlerin her türlü silahlanma planını gizlice oluşturmaya çalıştığı bir dünyada, komünistler bu planları halka açıklayamadılar. Hatta komünistler, daha önemli olduğuna inandıkları konuları tartışmayı yeğlediklerinden, çoğu, dünyamız ve ülkemizdeki barış sorunları konusunda cahil kaldılar. "NATO'ya Hayır" sloganının arkasındaki boşluğu doldurmadılar. Ne üsler konusunda, ne Kıbrıs konusunda halkı aydınlatıcı kampanyalar dü-

zenleyebildiler. Her konuda sloganlarımız hazırdı nasıl olsa. "Kıbrıs NATO üssü olamaz". v.s.

Türkiye solunun ulusal yalnızlığı, genel kültür düzeyinin düşüklüğü, ilişkilerin giderek karmaşıklaştığı ve sınırların daha kolay aşılabilir olduğu bir dünyada, barış sorununun sağlıklı ele alınabilmesi için bir başka handikaptı.

Bugün bu sorunlar yavaş yavaş aşılıyor. Özelikle 12 Eylül sonrası göçmenliği yaşayanlar, barış sorununun her dilden, ırktan ve sınıftan insanı nasıl hareketlendirdiğini gözleriyle gördüler. 12 Eylül militarizmi, ülkemizde militarizme karşı planlı davranma gerekliliğini bütün sola, demokrat güçlere öğretti. Uluslararası militarizmin gücünü yalnızca devrimde karşısına dikilecek tank, top miktarıyla ölçmeye alışkın olan sol, 12 Eylül beyin yıkamasına karşı ancak barışçı, demokratik politikalar üretilmesiyle karşı çıkılabileceğini yavaş yavaş anlıyor.

Yine de geçmişin yanlış anlayışlarını taşıyan, "günümüzde global sorunların kaynağı kapitalizmdir" yaklaşımı solun bir kısmını etkiliyor. Bu yaklaşım, barış sorunu da içinde bütün global sorunları anti kapitalist bir politikaya malzeme ya da kad ro sağlayacak bir bakışı içeriyor. Özünde yığınları bugünün sorunlarına çözüm aramaktan uzaklaştırıyor, pasifleştiriyor.

Tabii ki silahlanmanın ve militarizmin ana kaynağı kapitalizmdir. Kapitalizm ve onun gelişmiş aşaması emperyalizm dünyayı iki kez toptan savaşa sürüklemiş ve milyonlarca insanın ölümüne yolaçmıştır. Son dünya savaşından bu yana 44 yıl geçti. Bu dönemde kapitalist olsun sosyalist olsun ülkelerin savunmaları(!) nükleer stratejiyelere dayandırıldı. Bu, günümüzü 44 yıl öncesinden ayıran çok önemli bir gerçektir. Bu sürekli dengesiz bir dehşet dengesidir. Uluslararası bir gerginlikte kullanılabilecek nükleer silahlar, dünyayı yokedecektir. İnsanlık yokolacaktır. Hiçbir komünist böyle bir yokoluş tehlikesine gözünü yumamaz.

İstanbul'a Hiroşima'ya atılan bombalardan 3 tanesi düştüğünde (ki binlerce milden atılan bombalar artık hedefi 40-50 metre şaşmayla bulabilmektedir) İstanbul'da 1 ay içerisinde canlı kalmayacaktır. Taksim'e düşen bomba patlama anında Dolmabahçe Stadyumunda maç izleyenleri, Beyoğlu'nda sinema seyredenleri kavuracaktır. Radyasyon etkisi Gülhane'de İbrahim Tatlıses'i izleyenleri 1 saat içinde öldürecektir. Cağaloğlu'ndaki bütün gazete ve dergi büroları da yokolacaktır. İstanbul'daki 3 bomba Sakıp Sabancı'yı da, İstanbul Valisi'ni de Kartal Stadyumu'nda konser veren Zülfü Livaneli'yi de öldürecektir. Şok, yanma ve aşırı dozda radyasyondan ölmeyenler, içecek su, yiyecek ekmek bulamayacaklar, salgın hastalıklardan öleceklerdir. Sağ kalmayı becerebilenler düşük dozda radyasyon dolayısıyla ya sonraki aylarda ölecekler ya da kuşaklar sürecek genetik bozukluklar taşıyacaklardır.

Nükleer saldırıya uğramış bir İstanbul'da bir tek hamamböcekleri sağ çıkacaklardır. Sosyalizmi hamamböcekleri kuramaz.

Bugünün dünyasında Hiroşima'ya atılan bombadan 1000 kat daha güçlüleri üretilmekte, karada ve denizaltılarda konumlandırılabilmektedir. Böyle bir gerçeği, dünyanın ve Türkiye'nin idamesiyle ilgili bir gerçeği hiçkimse, özellikle de insanı her şeyin önüne koyan komünistler görmezlikten gelemezler. Bu yokoluş sorununun çö-

zümü için mücadeleyi herhangi bir şeyin ardına atamazlar, gizleyemezler.

Burjuvazinin ve solun bir kısmının kitleleri pasifleştiren başka bir anlayışı da "nükleer silahlar o kadar çok ve tehlikeli ki kullanmaya iki sistem de cesaret edemez" anlayışıdır. Nükleer silahlar aynı konvansiyonel silahlar gibi "kullanılmak" üzere üretilirler. "Kullanılmak" için denenirler ve konumlandırılırlar ve Japonya'daki gibi "kullanılırlar". Sürekli silahlanmayı mazur gösteren ve eşit güçte iki şiddet kaynağının şiddetsiz bir dünyayı garanti ettiğini ileri süren anlayış sol değildir, çünkü insancıl değildir.

Yapılması gereken, barış savaşımı konusunda sloganları bir kenara bırakmak, bugünden sürece devrimci müdahaleyi sağlayacak tezler geliştirmektir. Sloganların ya da barış için savaşımı herhangi başka bir şeyin ardına atan anlayışlara sığınmak, daralmak, kendini ve kitleleri hareketsizleştirmektir.

Öyleyse günümüz dünyasının ve Türkiye'sinin barışla ilgili tezleri nasıl oluşturulacaktır. Tabii ki en geniş politik, sosyal güçlerinin biraraya gelerek tartışması ve mutabakatıyla. Karşı tezlerin çarpışması ve birbirine uymasıyla. Komünistler bu sürece artık "çeviri yaparak" katkı yapmak mantığını bırakmalı ve somut tezler ileri sürmelidir. Bu tezlerin kamuoyunda alacağı olumlu tepkiler kadar, eleştiriler de dikkate alınmalı ve tezlerimiz sürekli bir yenilenme içinde olmalıdır. Tezlerimiz, her sorunu Kaf Dağı'nın ardına ertelememeli bugünden somut çözümler önermelidir. Kişisel olarak bu tezlerin oluşturulmasında ele alınması gereken temel noktalara ilişkin görüşlerimi aşağıda tartışmaya açmak istiyorum.

Ülkelerin dışı ve içindeki sorunlar birbirine giderek çok daha fazla bağlansa da bu konuda dışa ve içe yönelik görüşleri iki ayrı bölümle ele almak istiyorum.

Barışçı Bir Türkiye Uluslararası Yalnızlıktan Kurtulabilir

- Kıbrıs konusunun çözümü için Türkiye'li komünistlerin şu ana kadar "Türk askeri Kıbrıs'tan derhal çekilsin" dışında hiçbir önerisi yoktur. Tek başına Türk askerinin adadan çekilmesi, sorunu kesinlikle çözmeyecektir. Bu anlayışla, "her ülke komünisti kendi burjuvazisine yönelik baskı yapsın, herkes kendi emperyalist güçlerine karşı propaganda yapsın, tezi, bugünün dünyasında, ABD emperyalizminin Türkiye ve Yunanistan hükümetlerini baskı altında tutabildiği bir ortamda, ABD'ye taktik kolaylıklar, politik manevra kabiliyeti kazandırmaktadır. Bu konuda, Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıslı komünistlerin soruna yönelik ortak çalışmalar yapmaları ve çaba göstermeleri gerekmektedir. Gerekirse ortak konferanslar toplanmalı ve adanın, bir an önce her iki halkının da çıkarlarını kollayan, bağımsız, bağlantısız bir hale dönüştürülmesi, İngiliz üslerinin de içinde olduğu bütün askeri üslerden arındırılabilmesi için ortak tezler üretilmelidir. Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte adadan askerlerini çekeceği bir mutabakata yolaçacak çabalar üretilmelidir. Yıllardan beri sosyalist sistemin önerdiği "uluslararası konferans" tezlerinin bir ilk adım değil bir son adım olduğu unutulmamalıdır. Bu açıdan, "uluslararası konferans" tezlerini, daha iki ülkedeki barış güçleri arasında doğru dürüst bir diyalog ve işbirliği oluşmamışken ileri sürmek, gerçekçi değildir, çözüme götürücü değildir.

- Türkiye hükümetinin, yıllardır Balkanlar'ın nükleer silahlardan arındırılması için yapılan toplantılarda muhalefet etmesi ve bu amaca yönelik bir anlaşma imzalamaya yanaşmaması bölge güvenliği açısından tehlikelidir. Türkiye kamuoyunu bu konuda aydınlatacak girişimlerde bulunulmalı ve hükümetler bu anlaşmaya imza koymaya zorlanmalıdır.

- 12 millik karasuları sorununun Yunanistan'la Türkiye arasında barışçı çözümü için her iki ülke komünistleri bir süre önceki Kutlu-Florakis görüşmelerinin açtığı yolda birlikte komisyonlar oluşturmalı ve tezler üretmelidir. Yunan şövenlerinin Türkiye'yi gemilerini bile çalıştıramayacak karasulara hapsetme, Türkiye'li şövenlerin de "oniki ada altı saat" planları geriletilmelidir.

Bulgaristan'a yönelik şövenist propagandaya karşı çıkılmalıdır. Bulgar hükümetinin uygaladığı tehcir politikası kınanmalı ancak sorunun çözümünün Bulgar ya da Türk düşmanlığını körükleyerek değil ikili görüşmelerle sağlanacağı vurgulanmalıdır.

- Ortadoğu sorununa barışçı bir kalıcı çözüm bulunabilmesi için çaba gösterilmelidir. Filistin halkına kendi devletini kendi topraklarında kurma hakkının sağlanması için Türkiye aktif çaba harcamalıdır. Türkiye'nin bölgenin barışçı güçleri sorunun çözümüne yönelik olarak Türkiye'de bir "Filistin Forumu" düzenleyebilirler.

- Yıldızlar savaşı projesinin desteklenmesinden vazgeçilmelidir. Uzayın silahlandırılmasına yönelik bir projeye Türkiye Hükümeti'nin verdiği destek hiçbir çıkarı olmadığı ve uluslararası güvenliği tehdit ettiği için anlamsızdır. Barış güçleri bu projenin korkunçluğunu kamuoyuna açıklayabilmek için çalışmalıdırlar.

- Türkiye, Avrupa'nın güvenliği için, yeni bir güvenlik politikası geliştirilmesi için verilen çabalara destek olmalı, savunmasını NATO'ya havale etmiş ve NATO'nun her dediğini itirazsız kabul eden "elde bir", ülke olmaktan çıkmalıdır. Savunma ve güvenlik kavramlarını, NATO için taktik olan, oysa Türkiye için "ölüm"üne stratejik olabilecek militarist risklere, atmamalı, ileri karakol ya da müdahale taşaronu durumuna düşmemelidir. Oluşturulacak Ortak Avrupa Evi'nin güvenliği ve barışını ön plana almalıdır.

Türkiye Barışçı Bir İç Politikayla Daha Hızlı Kalkınabilir

- Türkiye'nin savunma bütçesi her yıl basamaklı olarak düşürülmelidir. Sabancı bile bu kadar büyük bir savunma bütçesini Türkiye'nin taşıyamayacağından sözetmektedir. Artan fonlar, sağlık, eğitim, konut, çevre korunması gibi amaçlarla kullanılmalıdır. Barış güçleri bu konuda geniş bir kamuoyu desteği sağlayabilirler.

- Türkiye, orta menzilli nükleer silahların sınırlandırılması anlaşması imzalandıktan sonra, NATO'nun kısa menzilli füzeleriyle Sovyet sınırında kalmıştır. NATO planları artık açıkça, bu kısa menzilli füzelerin herhangi bir "Sovyet işgalinde, Türkiye topraklarında kullanılmasını öngörmektedir. Türkiye, kaba antikomünizme dayanan ve kendi insanlarını tehdit eden bu planlara karşı çıkmalı ve kısa menzilli nükleer füzelerin yenilenmesine, artırılmasına izin vermemelidir. Varolan füzeler topraklarımızdan sökülmelidir.

- Konvansiyonel silahların modernizasyonu adı altında, Türkiye'ye milyarlarca dolarlık dış borca malolacak ve komşuları için bir tehdit oluşturacak silahlanma projelerinden vazgeçilmelidir.

- Emperyalist güçlerin Türkiye'deki işbirlikçileri yoluyla silah sanayii kurmaya yönelik planlarına karşı çıkılmalıdır. Ülkemizin kıt kaynaklarını ölüm yatırımlarına dönüştürecek, pazarın çalışması için savaş yanlısı politikaları destekleyecek ve sanayileşmeyi engelleyecek bu tip yatırımlar durdurulmalıdır.

- Genelkurmay Başkanlığı, Milli Savunma Bakanlığı'nın tam denetiminde olmalıdır. Ülke içindeki bütün devlet kurumlarının, bu arada ordunun, halkın oylarıyla seçilmiş parlamento egemenliğinin dışında ve üstünde olmadığı bütün demokrasi güçlerince vurgulanmalıdır. Bakanlıkların ve ordunun mali denetimi ciddi şekilde devlet kuruluşlarınca yürütülmelidir. Rüşvet, zimmet, irtikap gibi kara suçlar önlenmeli sorumlular cezalandırılmalıdır. Orduda, herkesin bildiği ama kimsenin doğrudan karşı çıkmaya cesaret edemediği israf önlenmelidir.

- Askerlik süresi kısaltılmalıdır. Gençlerin, askerliğin temel kurallarını öğrendikleri süre dışında zorunlu bir askerlik süresi olmamalıdır. İsteyen her genç askerliğini, itfaiye, gönüllü sağlık hizmetleri gibi, kamu yararına çalışan devlet kurumlarında tamamlayabilmelidir.

- İsteyen herkesin silah satınalabilmesine ilişkin kanun iptal edilmelidir. Bu kanun, hem terörün artmasına yolaçacak, hem de insanlararası ilişkilerin çözümünde silah kullanılmasını teşvik edecektir. Ayrıca silah komisyoncularının kârlarını en üst düzeye çıkaracaktır. Türkiye insanlarının ne canı ne de parası bu kadar değersizdir.

- Milli Savunma Bakanlığı'nın ve TBMM'nin silah satınalma'dan ikili anlaşma imzalamaya kadar bütün aldıkları kararlar kamuoyunun ve halkın gözleri önünde olmalıdır. Gizliliğin ulusal çıkarları zedelediği ve karanlık ilişkilere, rüşvete yolaçtığı gerçeği gözönünde bulundurulmalıdır.

- Türkiye, NATO'nun belli üyelerinin bile kendi topraklarında yapılmasını istemediği deneme uçuşlarının kendi topraklarına taşınmasına karşı çıkmalıdır.

- Oyuncak silahların yapım ve ithali yasaklanmalıdır.

GENÇLİK; İLERLEMENİN VE YENİLENMENİN DİNAMİK TAŞIYICISI

Hüseyin ÇAKIR

Gençliğe politik yaklaşımların tartışılarak geliştirilmesi ve eski düşüncelerin eksik ve yanlışlarının aşılması gerekiyor. Bu her politik partinin, marksist düşünür ve aydının önünde duran bir görevdir. Aslında sorun salt gençlikle de sınırlı değil. Günümüzde politik faaliyet ve yığınların politik faaliyete katılımı sorununun tartışılması, yığınların örgütlenme perspektifleri ve potansiyellerine ilişkin politik ve örgütsel düşüncelerin geliştirilmesi anlamına geliyor.

Düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün olmaması, var olan örgütlerin yasaklar ve kısıtlılıklar içinde olması demokrasi mücadelesinin gelişmesinin önüne örgütlenme özgürlüğünün kazanılmasını temel bir unsur olarak koyuyor.

İkili bir görevle karşı karşıya gelmiş durumdayız: *Birincisi*, siyasal ve toplumsal örgütlenmenin kazanılması; *ikincisi* bu görevlerin yeni bir anlayışla, dünün olumsuzluklarını aşarak yerine getirilmesidir.

Ülkemiz gençliğinin toplumsal ve politik mücadelede çok önemli bir yeri olmuştur. Gençlik, toplumun demokratikleşme sürecinde aktif olarak yer almış dinamik güçlerinden birisidir. Gençliğin dünkü konumu, örgütlenmesi ve politik mücadelede yer alışı o günün nesnel koşullarında biçimlenmiştir. O günden bugüne taşınan olumlu özelliklerin, değerlerin ortaya çıkartılıp geliştirilmesi gerekli. Öte yandan, bugün ülkemizin sosyal, politik durumu temelinde gençliğin konumlanışı, demokrasi mücadelesine katılışı, örgütlenmesinin nasıl olacağı sorununun tartışılarak, gençliğin bir bütün olarak demokrasi mücadelesinde ve politik süreçte yer almasının önünün açılmasına katkıda bulunmak da gerekli.

Gençlik Nasıl Örgütlenmeli

Kimi devrimci gençler, gençliği ancak biz örgütleriz, gençliği şöyle hareketlendirmeliyiz, şöylesine eylemlerle gençlik politik mücadeleye çekilebilir gibi öznel yaklaşımlardan hareket ediyorlar.

Bu düşüncenin temelinde ortak olan anlayış, devrimcilerin yığınlara öncülük etme sorununu yanlış olarak biçimlendirmesidir. Bugün dünyada tüm komünist partileri, tüm marksistler, sol güçler kendi konumlarını, politikalarını ve örgütsel yapılanışlarını, yığınlarla ilişkilerini tartışıyorlar. Komünistler yığınlar içinde çalışmanın yöntemlerindeki hataları, parti ile yığınların ilişkilerindeki sekterlik, dayatmacılık, yığınları ikinci planda tutarak partiyi yığınların yerine koymak, partinin yığınlar adına politik mücadele vermesi ve erki ele geçirmesi gibi birçok olgu üzerinde çokboyutlu bir biçimde tartışıyorlar.

Süren bu tartışmaları artık genel boyutundan ülkemizin içinde bulunduğu duruma yöneltmek ve bu yolda atılan adımların, yaşamın her alanında ortaya çıkan deneylerle zenginleştirilmesi gerekiyor.

Marksist soldaki tartışmalar gelecek açısından olumlu bir süreci işaret ediyor. Ancak bugünden adımların atılması gerekli. TBKP'nin politik stratejisi hem bugüne, hem de geleceğe yönelik olarak, yeni anlayışın gelişip güçlenmesinde somut bir olgudur.

Gençliğin örgütlenmesi sorununa yaklaşımda iki yaklaşım var: Birincisi, klasik tarzdaki politik gençlik örgütlenmesi anlayışı. Adının şu ya da bu olması önemli değil. Burada sözkonusu olan, gençliğin politik kesimlerinin öncülüğünde, bir antifaşist, antiemperyalist gençlik örgütlenmesidir. Bu "komsomol" tipi de olabilir, gençlik cephesi veya Dev-Genç tipi, ya da "geniş gençlik kesimlerini" içine alacak biçimde İGD tarzında bir örgütlenme tipi de olabilir.

Bu anlayışın olumsuzlukları nelerdir? Öncelikle, gençliğin sosyal, sınıfsal, politik, ulusal yapılanmasındaki farklılıklar nedeniyle, bu türden bir örgütlenme gençliğin geniş kesimlerini örgütlemekten uzak kalacaktır. Politik temelde oluşmuş bir örgüt gençliğin yığınsal örgütünün fonksiyonlarını yerine getiremez. Bunun nesnel olanakları yoktur. Öte yandan asıl önemli olanı, örgüt anlayışındaki yanlış yaklaşımdır. Politik örgüt partidir. Partinin dışında partililerin değişik sosyal, sınıfsal yapılanışlarına göre politik örgütler oluşturmaları partiyi deforme eder. Sonuçta, gençlik, kadın, doktor, mühendis, köylü, vs. gibi değişik alanlarda politik örgütlenmeler ortaya çıkar. Bu örgütlenmeler bulundukları alanda kendilerine yakın politik görüşlerdeki insanlarla sınırlı kalır. Ülkemizde 12 Eylül öncesinde, yığın örgütlerinin bu tehlikeli sürece girdiklerini hep beraber yaşadık.

Bu düşünce neden ortaya çıkıyor? Ülkemizde düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün bir türlü gerçeklilik kazanarak geri alınamaz bir konuma ulaşamaması nedeniyle, on yılda bir darbelerle politik yapılanmaların, demokratik yığın örgütlerinin kapatılması, yasaklanması, haklarının geri alınması, devrimci sol güçlerde her olanaktan politik amaçlar için yararlanma itkisi yaratabiliyor. Elde ettikleri konumları kendi politik gelişmeleri, örgütsel güçlenmelerinin araçlarına dönüştürüyorlar. İstem haklı olsa da, istemi gerçekleştirmenin yöntemi yanlıştır. Sonuçta, ne politik hareketlerin veya illegal partilerin konumları güçleniyor ne de yığınların kalıcı, yığınsal demokratik, sendikal tarzda -her politik görüşü, içine alan, somut istemler ve çıkarlar temelinde- örgütlenmesi gerçekleşebiliyor.

Bugün şu ya da bu biçimlerde oluşan veya oluşmuş yığın örgütlerinde de benzer

sorunlar yaşanıyor. Örneğin, halkevi veya kültür derneği kimi politik grupların veya bir tek grubun örgütü haline geliyor. Bu durum, geniş yığınların demokratik katılımına, demokrasi mücadelesinde yer alımına ve demokrasi bilincinin gelişimine katkıda bulunmuyor. Yığınlar kenarda bekliyor; "yığınlar adına" devrimciler mücadele yürütüyor.

Öğrenci dernekleri büyük zorluklara karşın kuruldu, birçok özverili öğrenci bir araya geldi. Yapılan birçok araştırmada, öğrencilerin yüzde 50 gibi önemli bir bölümünün örgütlenmeden yana oldukları ortaya çıktı. Fakat, yukarıdaki anlayışın aşılamaması sonucunda, öğrenci dernekleri politik öğrencilerin ideolojik-politik tartışma yerlerine dönüştü; onlar, yazık ki, öğrencilerin sorunlarıyla ancak politik konum kazanmak, güçlenmek için, "taktik olarak" ilgilenmeye başladılar ve gençlik adına iş yapar" konuma geldiler. Sonunda, bu dernekler devrimci öğrencilerin bir araya geldiği politik bir klübe döndü. Şu ya da bu nedenle, geçici olarak böyle olduğu kabul edilse bile, devrimci öğrenciler, kendi başlarına kaldıklarında, öğrencilerin örgütlenme sorunlarının nasıl aşılabileceği yolunda politika üretmeye yönelseler, gençliğin örgütlenme istemine yanıt verecek politikalar oluşturulabilseler, akademik, demokratik, ekonomik sorunlar veya güncel sorunlar temelinde bir araya gelişleri sağlayabilirlerdi, o zaman, devrimci gençler gençliğe yön gösterebilmiş, onlara büyük bir yardım yapmış olurlardı. Gençliğin daha geniş kesiminin demokrasi mücadelesine katılım yolunun açılmasına katkıda bulunulabilirlerdi.

Öğrenci derneklerinin sol politik öğrencilerin kulübüne dönüşmesinin haklı nedenleri de olabilir. Ancak soruna dar çıkarlar açısından, pragmatik bir tarzda yaklaşılmamalı. Demokrasinin kalıcılaşması, yığınların örgütlülüğüne ve bunun süreklilliğine bağlıdır.

Gençliğin örgütlenme sorununa klasik tarzda yaklaşımla ne gençliğin politik mücadeleye çekilmesi, ne de belirli koşullarda ortaya çıkmış ve bugünün koşullarında oluşmuş biçimlenmelerin bugün bir karşılığı vardır. Örneğin, faşizmin iktidarda olduğu (veya iç savaş) koşullarda ortaya çıkmış olan antifaşist gençlik cephesinin bugünkü koşullarda oluşumu mümkün değildir. Veya, biraz daha geriye gidersek, 1900'lerin başındaki gibi toplumun örgütlenme düzeyinin çok düşük olduğu, demokrasinin tüm kurum ve kuruluşlarıyla oluşma sürecinde bulunduğu bir dönemde yahut da, politik örgütlerin önemi ve rolünün arttığı, devrimci mücadelenin yükselme dönemlerinde, ayaklanmalar ve antiemperyalist savaşlar döneminde gençliğin örgütlenmesi politik ve askeri örgütlenmeler biçiminde gerçekleşmişti.

Çağımız başdöndürücü bir hızla gelişiyor. Yaşam öylesine karmaşıklaştı, ihtiyaçlar öylesine çeşitlendi ki, bu koşullarda bireyler veya sosyal gruplar sorunlarını örgütsüz bir biçimde çözemiyorlar. Çağ örgütlü yaşam çağı... Enformasyon çağında yaşamının getirmiş olduğu olanaklar, toplumun hızla bilgilenmesi, toplumsal bilincin gelişmesi ve dünyanın bir ucundan öbür ucuna olup bitenlerin anında ulaşması gibi faktörler bireylerin insiyatifini artırıyor. Çağın niteliğine uygun bir politik çalışma, örgütsel yapılanış ve politik partilerin bu temelde politikalarını, örgütlenme biçimlerini, ayrıca, parti ile yığınların ilişkisini yenilemeyi zorunlu kılıyor. TBKP' nin barış ve demokratik yenilenme politikası çağın bu özelliklerini, ülkemizin içinde bulunduğu nesnel durumdan hareketle oluşturulmuştur. TBKP, partinin

bir amaç değil bir araç olduğundan hareketle, yığınların bugün içinde bulundukları tüm sorunların nasıl çözülebileceğine ilişkin devrimci alternatifler ileri sürmektedir.

Bugün gençliğin örgütlenme sorununa bakarken içinde yaşadığımız çağın ve ülkemizin somut gerçekliğinden hareket edilmesi gereklidir.

Gençliğe Yeni Yaklaşım ve Yeni Politikalar

1980 sonrasında, tüm marksistler geçmişteki pratiklerini, politikalarını sorgulamaya başladılar. Dünya komünist hareketinde başlayan yenilenme süreci Türkiye marksistlerinin arayış sürecine önemli bir ivme kazandırdı. Doğmatizm, sekterlik gibi hastalıklardan kurtulmanın yolu açılmış oldu.

Ancak, 12 Eylül rejiminin altında yenilenme süreci çok geniş güçlerin katılımına açık bir biçimde gelişemedi. Bu nedenle, bugün politikadaki yenilik ile pratik gündelik faaliyetler arasında çok derin denilebilecek çelişkiler yaşanıyor. Eskinin anlayışları yer yer boy veriyor. Dar grupçu anlayış, doğmatizm gibi olgular şu ya da biçimlerde kendilerini sürdürmeye çalışıyor.

Gençliğin bir avantajı var. Geçmişin, dünün olumsuzlaması olduğundan, geleceğin olumlu değerlerini içinde taşıyor. Bugünün tüm ilişkiler sistemini, düşünsel zenginliğini canlı ve önyargısız biçimde bağrında taşıyor. O nedenle, gençliğin dünkü biçimlerde örgütlenmesinin olanaklı olmadığı gün gibi ortada. Ancak, geçmişin olumsuzluklarının bugüne taşıyıcılarından da etkileniyor.

Gençliğe yeni yaklaşımlar hangi noktalarda olmalıdır: Birincisi, *gençliğin örgütlenmesine yaklaşımdır ki*; burada iki şeyi birbirinden ayırmak gerekli: Politik gençliğin politik parti ile ilişkilerinin nasıl olacağı ya da politik gençliğin kendisini politik olarak nasıl ifade edeceği ile, geniş gençlik yığınlarının örgütlenmesinin nasıl olacağı.

Politik gençliğin politik olarak kendisini ifade edeceği, kendisini ideolojik olarak geliştireceği, *politik niteliğinin, bilinç düzeyinin yükseltilmesinin gerçekleşeceği yer partidir.* Bu anlamda partinin örgütsel işleyişini ve gençliğe bakışını düzenlemesi gerekiyor. Genç insanların parti içindeki konumlanışları görev sorumlulukları onların yaşlarına göre değil, politik beceri, bilgi ve iş yapabilme düzeylerine göre belirlenmelidir. Öte yandan, parti misyonu yenilenmeli. Parti tüm toplumun sorunlarını politikalarının merkezine almak zorunda. Politik faaliyeti tüm toplumu kapsamalı. O halde, gençlik sorunu, tüm partinin, tüm partililerin sorunu olmalı. Bir komünist yalnızca çalıştığı alanla ilgilenen, onun dışındaki her şeye kulaklarını tıkamış birisi olabilir mi? Bir komünist birinci derecede bulunduğu alandan sorumlu olsa bile, tüm parti faaliyetine ve partinin politikasının gelişmesine katılan kişidir. Böyle olmak zorundadır. Böyle olduğu ölçüde, genç komünistler parti içinde, politik olarak kendilerini gerçekleştirebilirler. Aksi durumda, politik olarak kendilerini gerçekleştirecek *"gençlik partisi" niteliğindeki politik mekanlara yönelirler.*

Gençliğin politik mücadelede yeralışı ve örgütlenmesinin asıl önemli yanı politik gençliğin dışındaki, onları da içine alan örgütlenme boyutudur.

Kesin olarak şunu söylüyorum; Gençliğin tek bir örgüt çatısı altında örgütlenmesinin nesnel temeli ortadan kalkmıştır. Bunun bilgi, beceri, özveri ile hiçbir ilişkisi yoktur. Politik faaliyetin dünkü biçimlerde yürütülmesi terk edilerek, devrimci gençlerin, gençlerden ayrı bir sosyal katman gibi ortaya çıkmaktan, yaşamları, davranışları, giyimleriyle kendilerini gençlerden ayırmaktan vazgeçmeleri gerekiyor. Devrimciler insani değerlerin, toplumun olumlu kültürel değerlerinin taşıyıcısı olmalıdır. Ama bunu günlük faaliyet içinde gerçekleştirmeliler. Zaten devrimcinin politik niteliği de bu süreçte, iş içinde ortaya çıkacaktır. Devrimci gençlerin politik kimlikleriyle, ayrı bir olgu olarak ortaya çıkıp, kendi çevrelerinde gençliği toplayarak, ayrı bir gençlik çevresi yaratarak, gençliği demokrasi mücadelesine, toplumsal ilerleme sürecine kazanma olanakları ortadan kalkmıştır. Ve devrimci gençlerin, gençliğin istemleri ya da genel politik istemler için, ülkenin sorunlarına yönelik olarak kendi başlarına mücadele yürüterek kazanımlar elde etmeleri çok zorlaşmıştır. Bu yolla kazanım elde edilse de, o kazanım yığınlara malolmadığı sürece, yığınlar o kazanımlara canla başla sahip çıkmadığı sürece kalıcı olması olanağı bugün için çok zayıftır ve geri alınması olasılığı da çok yüksektir.

Gençlik Yığınları Nasıl Örgütlenecek?

Öncelikle gençliğin sosyal, sınıfsal yapılanışına bakalım. Ülkemizde gençlik kategorisine giren 13 milyon insan var. Bunların ezici çoğunluğu kırsal kesimde yaşıyor. Köy gençliği kategorisine giriyor. Yaşadıkları bölgenin sosyal-sınıfsal yapısına göre bu gençlerin ekonomik, sosyal, psikolojik birçok sorunları var. Doğuda yaşayan Kürt gençliğinin başlı başına ayrı sorunları var. En temel sorunları da ulusal haklarını kazanma, Kürt gençliğine yönelik baskı ve terörün derhal durdurulması, ana dilde eğitim sorunu, vb. Köyde yaşayan gençliğin tümü için işsizlik sorunu söz konusu. İnsanca yaşam, çağdaş olanaklardan yararlanma istemi de var.

Öğrenci gençlik, sosyal bir kimlik arayışı içinde. Öğrencilik süreci boyunca kendisini ifade etme, tüm süreçlere katılım sorunuyla karşı karşıya. Akademik sorunları, ekonomik sorunları ve bilimsel bilgi edinme gibi, geleceğini doğrudan belirleyen sorunlarla yüzyüze...

Gençliğin bulunduğu konumlar kaynaklanan onlarca sorunun yanında, genel olarak tüm gençliğin ortak sorunları da söz konusu.

Tüm bu sorunlar - ve daha belki onlarca istem ve sorun - tek bir biçimdeki örgütlenme ile çözülebilir mi? Ya da, tüm bu sorunları birleştirebilecek ve bunların tümünü bir örgütte toplayacak bir örgütlenme modeli mümkün mü? Teorik olarak bu olanaklı olsa bile, bence pratik olarak mümkün değildir.

Ancak, gençliğin tüm kesimlerinin demokratik, ekonomik, akademik, sosyal, kültürel istemleri ve sorunlarına ilişkin politika oluşturulması ve alternatif düşüncelerin ileri sürülmesi mümkündür. Yine de, bunların somutlanması gençliğin her kesiminde birlikte tartışılarak gerçekleştirilebilir ve bu politikalar böylelikle gençliğin istemleri haline gelebilir. Gençlik içinde politik etkinin artması, gençliğin demokrasi mücadelesine çekilmesi bu yolla olmalıdır.

Gençliğin örgütlenmesine ilişkin şemalar sunmak, biçimler ileri sürmek veya bun-

ları dayatmak tercih edilmemelidir. Gençliğin örgütlenmesi öğrencilerin, emekçi gençlerin, Kürt gençliğinin, köylülerin içinde bulundukları koşullarda istemleri, eğilimleri, çıkarları temelinde ortaya çıkacaktır. Gençliğin kendi girişimleriyle, bir örgüt niteliğinde, ya da belirli bir çevrenin bir araya geldiği grup faaliyeti tarzında, örgütlenmiş pek çok gençlik girişimini bugün görmek mümkündür. Bu girişimlere karşı devrimci gençler pek duyarlı değiller. Daha da ötesi, bu tür girişimlerin içinde yer aldıkları zaman da buraları, politik tartışmaların merkezi haline getirerek darlaştırıyorlar.

Gençlik Nasıl Örgütleniyor?

Üniversitelerde öğrenci dernekleri yanında klüpler, amatör biçimde ortaya çıkan spor, sanat, kültür oluşumları, gezi ve eğlence organizasyonları, yeni yeni oluşmaya başlayan çevre korumacılar, vb. gözleniyor. Mahalli gençliğin, kültür, spor dernekleri, halkevleri, amatör müzik ve tiyatro grupları görülüyor. Ama tüm bunlar yeterli mi? Elbette değil. Bunların örgütlenmeleri tamamlanıp bitmiş mi? Hayır, çoğu oluşma sürecinde ve birçoğunun iç işleyişi de demokratik değil, katılıma kapalı.

Devrimci gençliğin önündeki en önemli görev gençliğin bu girişimlerinin içinde yer almak, bir genç olarak bu süreçte onlarla birlikte eşit haklı bir biçimde mücadele yürütmek olmalı. Gençliğin istemlerinin gerçekleşmesi, örgütlenmelerinin önündeki engellerin aşılması ve bunların kalıcılaşması için tüm potansiyellerin harekete geçirilmesine olanak ve ortam sağlamak, gençliğin, yaşamın her alanında söz ve karar sahibi olmasının gerçekleşmesi için politikalar oluşturmak gerekiyor. Örneğin -bizlerin değil- emekçi gençlerin mahalli yönetimlerde söz sahibi olabilmesi için, yerel gençlik örgütlenmeleri yerel yönetimlerde temsil edilmeli. İşçi gençlerin sendika yönetiminde söz sahibi olmaları için, sendika yönetimine seçilebilmek için on yıllık işçi olma zorunluluğu kaldırılmalı. Sendikaların genç işçilerin sorunlarına yönelik olarak, sendika içinde gençlik komisyonları oluşturulmalı. Öğrenci gençlerin, okul yaşamına doğrudan katılımı için, tüm öğrencilerin katılımıyla oluşacak öğrenci temsilcilik konseylerinin okul yönetimine katılımı sağlanabilmeli. Öğrencilerin bilimsel, kültürel, sportif, bedensel gelişmelerinin sağlanabilmesi için okul bünyesinde olanak sağlanması, bugünkü klüp yönetmeliğinin demokratikleşmesi de gündeme getirilmelidir. Kürt gençliğinin, ana dilde eğitimi, kültürünü kendi dilinde gerçekleştirebilmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması gibi sorunlarının çözümü için, Kürt halkının demokratik taleplerinin gerçekleşmesi yolundaki faaliyetine destek verilmeli.

Özetle, gençliğin demokrasi mücadelesinde yer almasının olanakları ve ortamlarının yaratılması için bugünden mücadeleyi çok yönlü yürütmek gereklidir. Komünistlerin yığınların çıkarlarından ayrı çıkarları yoktur özdeyişini bugünkü koşullarda yığınların çıkarları temelinde biçimlendirmek gerekiyor. Komünistlerin işi düne göre çok daha zorlaşmıştır.

Gençlik hem bugünün, hem de geleceğin güvencesi olup, insanlığın var olma yok olma sınırında yaşadığımız bugünlerde insanlığın geleceğinin de bir garantisidir. Bu temelde, ilerlemenin ve yenilenmenin dinamik bir taşıyıcısıdır.

ÖĞRENCİ GENÇLİK İÇİNDEKİ ÇALIŞMA ÜSTÜNE

Nezih KAZANKAYA-Cemil AKIN

Sürüp giden zaman her alanda kendisine ayak uydurulmasını bekliyor. Geçmişe yaslanmak, geleceğe yönelmek, bugünü etkili biçimde yaşamak ve gelişim içinde ortaya çıkan değişimleri yakalamak yenilenmeyi zorunlu kılıyor. Öğrenci gençlik çalışması bu süreçten bağımsız değil. Belki de, yenilenmenin yaşanmasına en büyük gereksinmenin duyulduğu alan.

Bütün olarak öğrenci gençlik hareketi ve özel olarak da bu alanda sürdürülen politik çalışmanın açılımlarını yapabilmek için, biz de, kendi deneyimlerimize ve birikimlerimize dayanarak yenilenmenin adımlarını atmaya çalışıyoruz. Yenilenme sürecine ilişkin bir süredir ortaya atılan görüşler var. Ancak henüz bu görüşler sistematik bir politik hat haline getirilemedi.

Gelişmeye açık olan bu metinle hem öğrenci hareketine ilişkin görüşlerimizi derli-toplu biçimde bir kez daha sunmayı, hem de ana hatlarıyla da olsa, bütünlüklü bir yaklaşım ortaya koyarak bu süreci başlatmayı hedefliyoruz.

Yeni Bir Yaklaşım Tarzı

Öğrenci hareketi içerisinde farklı politik-programatik görüşleri savunan birçok genç var. Hareketli bir kesimi oluşturan bu güçler öğrenci örgütlenmelerinin temsil kurumlarında da yer alıyorlar. Tüm bunlar yaşamın doğallığı. Ancak doğal olmayan, öğrenci hareketinde bulundukları pozisyonların, kendi politik gündemlerinin dayatılmasında bir araç olarak görülmesidir. Bu durum, öğrenci hareketinin kendisini ifade etmesinin, istemlerini ortaya koymasının ve öğrencilerin, bunları gerçekleştirmesi için gerekli olan öğrenci örgütlenmelerinin içinde yer almasının önüne geçmektedir. Farklı politik güçlerin -özelinde sol güçlerin- öğrenci gençliğin kendi örgütlenmeleri içindeki konumlarını ve politikalarını, dar bir bakış olan ve sonuçta uygulayıcılarını da daraltan güç kazanma önceliğinden çıkartarak, öğrencilerin istemlerinin etkili savunucuları ve uygulayıcıları düzeyine yükseltmeleri yenilenmenin ilk adımını oluşturmaktadır. Bu adım öğrenci hareketinin bir politik grubun alt biçimlenişi olarak değil, öğrenci gençliğin kendisi için bir hareket olduğunun kabul edilmesidir.

İkinci adım, üretilen politikaların sadece belirli bir politik kesimin düşüncelerini ve istemlerini tanımlamaktan çıkarak, öğrenci gençliğin bütününe yönelik olarak ortaya konmasıdır. Bu, öğrenci gençliğe bütünsel yaklaşımı düşüncesinin ürünüdür. Anlamı, öğrenci gençlik içindeki değişik politik ve dinsel görüşlerin yok sayılması ya da ortadan kalkmış olarak ele alınması değil, öğrenci gençliği bir bütün haline getiren ortak sorunların ve istemlerin temel alınmasıdır. Tek bir politik hat ve pratiğin ortaya konulması ile birlikte tüm öğrencilerin harekete geçmesi beklenemez. Tüm toplumda olduğu gibi öğrenci gençlik içinde de farklı düşünce, yaklaşım ve beklentilerin yarattığı farklılıklar vardır. Tek bir politika ile tümünün aynı anda harekete geçmesi gerçekleşmeyebilir. Burada önemli olan, geliştirilen politikanın belirli bir zaman içinde de olsa, tüm öğrencileri toplamaya, harekeltendirmeye elverişli olmasıdır.

Üçüncü adım, öğrenci gençliğe yaklaşımda, öğrencilerin kendi istemlerini ifade edebilecekleri ve benimsedikleri araçları temel almaktır. Öğrencilerin tümünün kendi görüşlerini söyleyebildiği, görüşlerinin dikkate alındığı ve uygulamanın katılımcı temele dayandığı örgütlenmeler olmaksızın, tüm öğrencilerin yararına geliştirilen politikalar ve girişimler bile sınırlı sonuçlar verecektir. Geniş öğrenci yığınlarının kendi istemlerine dayanan bir hareketlenme, öğrenci gençliğin benimsediği ve kendisini tanımladığına inandığı kendi araçları ile gerçekleşebilir.

Yenilenme sürecinde atılması gereken bir başka adım da, örgütlenme biçimidir. Çok değişik politik düşüncelerin, çok değişik ilgi alanlarının bulunduğu öğrenci gençliğin örgütlenmesi, tek bir program, tek bir örgüte dayalı biçimde gerçekleşemez. Öğrenci gençlik içindeki çeşitlilik kendisini örgütlenme ve çalışma alanlarında da göstermektedir. Bir yandan öğrenci derneklerindeki aktivite sürerken, öte yandan bir klübün kurulması için girişimler ortaya çıkabilmektedir. Öğrenciler okullarında sorunlarını duyurabilmek, aralarında iletişim kurabilmek için yayınlar çıkarabilmektedirler. Her birinin temel sorunu aynı olmakla birlikte, kullandığı araç ve seçtiği yakın hedef birbirinden farklılaşabilmektedir. Bu çeşitliliğe rağmen tüm bu aktiviteleri tek bir biçim altında toplama uğraşı en iyimser bakışla, toplanan potansiyellerin dağıtılması ile aynı anlama gelir. Bu yaklaşım, öğrencilerin kendileri için yaratacakları hareketin, farklı örgütlenme biçimlerinin bütününden oluştuğunun kabul edilmesi kaydıyla, her örgütlenme biçiminin kendi içinde bir bütünlük yaratabilmek için üst biçimler oluşturmasını dışlamaz.

Öğrenci hareketine yaklaşım tarzının yenilenmesinde bir başka adım, öğrenci hareketini, öğrencilerin oluşturdukları tüm örgütlenme biçimlerinin bir bütünü olarak ele almaktır. Tüm öğrenci örgütlenmelerinin ortak eyleminden oluşan, bizim yığınsal demokratik öğrenci hareketi olarak tanımladığımız gelişmeler, tarihte de görüldüğü gibi, tüm toplum yaşamı üzerinde derin izler bırakmıştır. Dikkati böylesi genişlikteki bir hareketin yapı taşlarının, kalıcı örgütlenme biçimlerinin yarattığı örgütlülüğe ve birikime dayanarak geliştiği gerçeği üzerinde toplamalıyız. Bu noktada hareket hattını belirleyen öğrencilerin kalıcı, kurumsal, katılımcı örgütlenmelerin örülmesi ve geliştirilmesidir. Bu alanda sağlanacak başarı yığınsal demokratik öğrenci hareketinin geliştirilmesinin güvencesini oluşturacaktır.

Bütünsel bir öğrenci hareketinin yaratılmasında önemli bir başka nokta da, öğrencilerin yarattığı tüm örgütlenme biçimleri arasında daha bugünden yardımlaşmaya, dayanışmaya dayanan ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesidir. Bu ilişkiler öğrenci gençliğin ortak sorunları ve çıkarları temelinde, tüm örgütlenmeleri eliyle, bütünsel bir öğrenci hareketinin yaratılmasına zemin sunacaktır.

Son olarak, politik grupların öğrenci gençlik içinde kendilerini tanımlama biçimine de değinmek gerekiyor. Öğrenci gençlik içinde değişik politik gruplar her zaman bulunacaktır. Ancak değişik grupların varlığı ortak hareketlenme zeminine sahip öğrenci gençliğin ortak sorun ve istemlerinin gölgelenmesine neden olmamalıdır. Bu elbetteki değişik politik grupların, öğrenci gençlik içinde bağımsız çalışmalarını sürdürmelerine engel değildir. Önemli olan bu farklılıkların bilincinde olarak, ancak öğrenci hareketinin öncelikle kendi istemleri için var olması gerektiğini bilerek davranmaktır. Öğrenci gençlik içindeki savaşımı politik-programatik görüşlere sahip yapılanmalar arası ilişkilere ve eylemlere indirgememek, öğrenci hareketinin politik

gençlik güçlerini de kapsayan ama, ondan daha geniş bir bütünü oluşturduğunu bilerek yaklaşmaktır. Böylesi bir yaklaşım tarzının benimsenmesi öğrenci gençlik içindeki sol güçlerin birlikte davranma eğilimini güçlendireceği gibi, sol gençlik güçlerinin geniş öğrenci gençlik yığınları içindeki saygınlığını da arttıracaktır.

Var Olan Durum Üzerine

Bugün öğrenci hareketinde bir çıkış önerisinde bulunabilmek, öncelikle var olan durum üzerine görüşleri ortaya koymaktan geçiyor.

Öğrenci gençliğin içinde bulunduğu koşulları değerlendirirken, 12 Eylül önemli bir merkez olarak durmaktadır. Genel olarak toplumun yaşadığı ağır havanın etkisi öğrenci gençliğin dününü ve bugününü etkilemektedir. 12 Eylül'ün eğitimden politikaya, toplumsal konumundan aile içindeki yerine kadar, gençlikten öç alma politikaları izlediğini söyleyebiliriz.

Öğrenci gençliği politikadan, daha açık bir deyimle kendi haklarını savunma düşüncesinden uzak tutma çabalarının aynı zamanda baskı ve baskı tehditi ile birlikte yürütülmesi; örgütlenme, haklarını arama bilinci ve davranışı üzerinde olumsuz etkiler yarattı. Ancak bu boğucu etkinin yanısıra, bundan bağımsız olarak gelişen tutum ve davranışları da nesnel veriler olarak kabul etmek gerekiyor.

Öğrenci gençlik içinde hareketlenme düşüncesini tartışırken iki önemli noktayı tanımlamak gerekiyor. Birincisi, günümüz öğrenci gençliğinin politik-programatik görüşlere ve örgütlenmelere yaklaşımının "dışında kalmak" biçiminde gerçekleşmesidir. Öğrenci gençliğin içinde bulunduğu durumda, yeni düşüncelerin taşıyıcısı olmak, toplumun değişim ve gelişimi için kendini adamak, karşılaşılan zorluklara katlanmak, kendisini sürdürülen çalışmanın bir parçası olarak görmek gibi eğilimlere yakınlık duyduğu görülmüyor. Öğrenci gençliğin bütün olarak politika dışında kaldığını söylemiyoruz. Şu ya da bu nedenle taraftarı olduğu politik partiler var. Dünya ve ülkemizdeki gelişmeler karşısında ilgisiz kalmıyor, ancak düşüncelerini bir politik programın savunucusu ve üyesi olarak gerçekleştirme eğilimi göstermiyor. Politik yapıları kendi dışındaki kurumlar olarak görüyor. Kuşkusuz öğrenci gençlik içinde de kendisini düşüncelerine adamış inançlı insanlar var. Bizim burada tanımlamaya çalıştığımız genel eğilimdir.

Öğrenci gençliğin toplumsal ve politik yaşama katılımı yeni biçimler alıyor. Öğrencilerin kendi istemleri ve kendi araçları öne çıkıyor. Bu durum yaygın bir hareketlenme için yeni bir zemin oluştuğunu gösteriyor. Fransa'da öğrencilerin büyük çoğunluğunun diplomalarını bir sertifika düzeyine indiren yasa tasarısına karşı gösterdikleri örgütlenme ve eylemler, G.Kore'de ikiye bölünmüş ulusun birleştirilmesi ve diktatörlüğün sona erdirilmesi için yürütülen savaşımlar, Çin'de daha iyi bir eğitim ve bütün toplum için demokrasi istemiyle gerçekleşen öğrenci eylemleri öğrenci hareketinin günümüzde aldığı biçimlerin örnekleri olarak karşımızda duruyor. Tek bir politik örgütlenme biçimine indirgenemeyecek ve içinde yer alan politik güçlerden hiçbirinin tek başına sahiplenemeyeceği bu gelişmeler, öğrenci gençliğin günümüzde sosyal ve politik süreçlerde yeralışının yeni biçimlerini göstermektedir.

İkincisi, öğrencilerin genel olarak tüm kurumlar karşısında takındığı tavırdır. Öğrenciler kendi düşüncelerini söyleyemedikleri, kararlarını kendilerinin veremedikleri, kısaca katılımcı olmayan hiçbir örgütlenmenin içinde yer almama eğilimi taşımaktadırlar. Bu, bütün olarak öğrenci gençliğin kendi sorunlarına karşı duyarsız ve tepkisiz olduğu anlamına gelmemektedir. Çeşitli okullarda temel ya da güncel öğrenci sorunları bazında ve öğrenci kurumlarından bağımsız eylemlerin ortaya çıktığını biliyoruz. Örgütlenmede ana sorun gelişim sürecinin bir öznesi olarak davranmak isteyen öğrenci gençlik ile örgütlenmelerdeki dayatmacı anlayışlar arasındaki çelişmededir. Bizce önemli olan iki temel eğilimi kısaca da olsa belirttikten sonra, öğrenci örgütlenmesindeki en önemli adım olan öğrenci derneklerinin durumu hakkındaki görüşlerimizi söyleyebiliriz.

Öğrenci derneklerinin kurulması '80 sonrası öğrenci örgütlenmesi ve öğrenci hareketi için önemli bir adım oldu. Öğrencilerin YÖK sistemine karşı seslerini yükseltmeleri ve örgütlen-

me haklarını uygulayarak kullanmaları anlamını taşıdı. Kuruluş döneminde başlayan ve hâlâ devam eden yasal ve keyfi engellemelere karşın varlıkları kimse tarafından gözardı edilemeyecek bir konum elde etti.

Kuruluş dönemi ve onu izleyen dönemlerde ilgiyi üzerinde toplayan öğrenci dernekleri 44. maddenin değiştirilmesi için yürütülen kampanyalar, öğrenci derneklerini kapatma girişimlerine karşı gösterilen direnişler dönemini geçerek, il ve ülke düzeyinde birlikteliklerini çeşitli biçimlerde gerçekleştiren bir yaygınlık ve örgütlenme düzeyine ulaştılar.

Ancak derneklerin etkileri öğrenci gençlik içinde sınırlı bir alanda kaldı. Öğrenci derneklerinin kuruluş döneminden başlayarak tanımlanan kitleselleşememe sorunu tüm yakıcılığını koruyarak sürdü. 12 Eylül ile birlikte yok edilmeye çalışılmasına karşın ortadan kaldırılamayan, canlı ve atak sol gençlik güçleri, kuruluş döneminde aktif rol oynadıkları öğrenci derneklerinin geliştirilmesinde toparlayıcı ve etkili politikalar ortaya koyamadılar. Süreç özellikle sol gençlik güçlerinin, öğrenci derneklerini kendi örgütlenmeleri olarak görmesi sonucu, öğrencilerden uzaklaştırılmaları biçiminde sürdü. Öğrenci derneklerine ve üyelerine saldırıların sürdüğü koşullarda, sol gençlik güçleri, sürekli geniş öğrenci yığınlarının iradesine bağlı bir hat izleyemediler.

Öğrenci derneklerine kendi haklarını ve çıkarlarını savunma düşüncesi ile gelen üyeleri bile uzaklaştıran dernek içi tartışmalar bir başka boyutu oluşturdu. Öğrenci derneklerinin izleyeceği hat üzerine başlayan tartışmaların gittikçe politik-programatik düzeylere yükselmesi ve bununla birlikte gelen, tartışmaların keskinleşmesi bir başka boyut olarak saptanabilir. Öğrencilerin tamamını kapsayacak ve onları kurumlar karşısında temsil edecek olan öğrenci derneklerinin iç tartışmalarının geniş öğrenci yığınını ilgilendirmeyen bir sürece girmesi, dernek içinde bulunan herhangi bir üyenin tartışan gruplardan birinin safında yer almak zorunda kalması ilgiyi ve beklentiyi azaltan bir etki yarattı.

Öğrenci derneklerinin politik öğrenciler ile sınırlı bir üye bileşiminde kalması, sol içi rekabet ile birlikte dikkatleri öğrencilerin somut sorunlarından uzaklaştırarak sol politik gündemin konularını işler hale getirdi. Öğrencilerin somut güncel sorunlarına çözümler bulabilmek için girişimci olması gereken öğrenci dernekleri, henüz geniş öğrenci yığınlarının gündemine girmemiş politik sorunlara karşı tepki vermeyi öne alan bir çalışma hattı izleyerek, öğrencilerin güncel gereksinimlerini karşılamak ve somut çıkarlarını savunmak çizgisinde yetersiz kaldılar. Bu süreç ilk dönemdeki beklenti havasının yerini, öğrencilerin dışındaki kurumlar olarak görülmesine bıraktı. Üyelikte politik özellikler arayan politikaların gündeme gelmesi öğrenciler arasındaki canlı potansiyellerin toparlanamamasını getirdi.

Öğrenci dernekleri iç işleyişlerindeki katılıma kapalı çalışma anlayışlarını kendi dışında gelişen çeşitli örgütlenmelere karşı da sürdürdüler. Okullarda oluşan gerek kollar, klüpler biçimindeki, gerekse bağımsız yayınlar biçimindeki girişimleri kendilerine bağlı olması gereken alt birimler olarak kabul ettiler. İyi ve uyumlu ilişkiler yerine, bağlı olmaları beklentisi öne çıktı. Az sayıdaki birim dışında, dernek dışında gelişen kurumlaşmalar yok sayıldı. Bu da sosyal aktivite içinde bulunan çeşitli öğrenci kesimlerini dernek çalışması dışında bırakan bir sonuç doğurdu. Öğrenci dernekleri ile dernek dışı sosyal, sportif, kültürel çalışmalar arasında bir uzaklık yarattı.

Son olarak, öğrenci derneklerinin önüne çıkartılan yasal ve keyfi engellemelerin ortadan kaldırılması önemsiz sayıldı. Öğrenci derneklerinin kuruluş dönemlerinde tanımlanan, öğrencilerin yaygın örgütlenmesini yaratmak için gereklilik olan yasallığın kazanılmasına yeterli önem verilmemesi gerek kitleselleşememenin, gerekse kurumsallaşamamanın bir nedeni oldu.

Öğrenci derneklerinin yaşayan deneyimi üzerine eleştirel yaklaşımlarda bulunmamız, öğrenci dernekleri hareketinin yarattığı birikim ve etkiyi yok saymak, ya da dışında kalmak biçiminde algılanmamalıdır. Öğrenci dernekleri kuruldukları zaman diliminde (1985-86), akademik-demokratik zeminde örgütlenme özgürlüğünün kazanılmasını gerçekleştirdiler. Azımsanamayacak bir öğrenci kitlesi içinde kendi sorunlarına karşı duyarlı olmak, harekete geçerek kendi sorunlarını kendi çözmek isteminin canlandırıcısı oldular. Varlıkları bilinen ve kabul edilen bir gerçeğe dönüştü.

Öğrenci derneklerinin etkisi sadece öğrenci gençlik ile sınırlı kalmadı. Öğrenci derneklerinin kuruluşu, gerçekleştirdiği eylemler tüm toplumu etkileyen bir süreç başlattı. Öğrenci hareketinin eylemlerinde ortaya çıkan biçimler, tüm hareketli toplumsal kesimleri etkiledi. Öğrenci dernekleri, örgütlenmesi ve eylemleriyle, tüm toplumda demokrasi havasının solunmasının araçları oldular.

Yukarda sıraladığımız eleştiriler ile birlikte, öğrenci dernekleri öğrenci gençlik içinde gelişecek örgütlenme ve eylemlerin önemli bir parçası olma özelliğini koruyor, kuruluştan günümüze öğrenci aktivitesinin birikimini taşıyor.

Bu yazı ile amaçlanan, geçmişin bir değerlendirmesini yapmak değil. Yaşanan bir örnek ile öğrenci örgütlenmesinde ortaya çıkan deneyimleri olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirmek, dersler çıkartmak, yeni bir döneme taşıyacağımız birikimi aktarabilmiştir.

Öğrenci hareketinde genel eğilimler ve örgütlenmelerin düzeyi üzerine bir döküm yaparken vurgulanması gereken bir başka nokta kol ya da kulüpler biçiminde ortaya çıkan sosyal, sportif ve kültürel çalışmalardır. Bu tür örgütlenmeler tüm öğrenci kitlesi ile karşılaştırıldığında sınırlı olduğu görülen ancak sosyal aktivite yönünden önem taşıyan bir potansiyelin varlığına işaret etmektedir. Kol-klüp çalışmaları öğrencilerin, tanımlanmış bir programın sınırları içinde yer almaları noktasını aşamamışlardır. Öğrencilerin sosyal-kültürel yönde kendi gelişimlerini sağladıkları ve kendi istemleri ile çalışmaya biçim verdikleri alanlar olması gereken bu çalışmalar, öğrencilerin katılımcı örgütlenmeleri biçimine dönüştürülme ve öğrencilerin doğrudan temsil kurumlarının dayanakları olma özellikleri taşımaktadır.

Bir başka tanımlamayı öğrenci gençlik içindeki sol gençlik güçleri ile ilgili olarak yapmak gerekiyor. Öğrenci derneklerinin gelişiminde ortaya çıkan tıkanıklığın doğrudan olumsuz etkisini yaşayan sol güçler öğrenci hareketini ve örgütlenmesini bir bütün olarak ileriye götürecek politikalar geliştirememişlerdir. Öğrenci gençliğin en diri, toplumsal sorunlara en duyarlı ve hareketli kesimini oluşturan ve tüm demokratik savaşımlara kendi gücü oranında destek veren sol gençlik güçleri ile öğrenci gençliğin büyük çoğunluğu arasındaki duvar hâlâ varlığını korumaktadır. Sol gençlik güçlerinin bir bütün olarak yaşadığı sorunların temelini bizce bu güçleri birbirine yaklaştırıcı ve tüm öğrencileri kapsayan politikaların üretilememesi oluşturmaktadır. Politik-programatik farklılıklarına, bundan kaynaklanan önyargılı yaklaşımlarına ve öğrenci hareketine ilişkin önerilen politikaların çeşitliliğine rağmen; yukarda sayılan özellikleri, öğrenci hareketinde edindikleri pozisyonları ile gerek öğrenci çıkarlarının savunulmasında, gerekse demokrasi isteminin yükseltilmesinde önemli bir gücü oluşturmaktadırlar.

Son olarak, özellikle 1985 Gençlik Yılı'ndan beri, rejimin öğrencileri temsil edebilecek ve kendi denetimi altında kalacak bir kurumlaşmaya yöneldiğini belirtmeliyiz. Yarattıkları tüm örneklerin başarısız kaldığı koşullarda, öğrencilerin katılımcı-demokratik örgütlenmelerini yaratabilmek için günler dengesinde bir değişim oluşturmak, girişimci bir anlayışla sorunların çözümüne yönelmeyi gerektirmektedir.

Tüm bu değerlendirmelerden sonra öğrenci hareketinin gelişim yolunu açacak somut önermelerde bulunmak kaçınılmaz oluyor. Ancak somut bir öneride bulunmadan önce bunu temel alacak hedefi ortaya koymak gerekiyor. Bu hedef öğrenci gençliğin kendi istem ve araçları ile toplumsal ve politik yaşama (okul yaşamından parlamentoya dek) katılımının yolu olan; katılımcı, demokratik, kalıcı kurumlaşmaların yaratılması için çalışmaktır. Ancak böylesi bir hedefin gerçekleştirilmesi, tüm güçleri harekетlendirecek temel bir eksenin çizilmesi ile olanaklıdır. Bu eksen öğrenci gençliğin istem ve eğilimlerine dayalı olduğu sürece başarılı bir çalışmayı yaratmanın ve sürdürmenin koşullarını oluşturacaktır.

Somut Bir Öneri: Öğrenci Temsilciliği

Bizce, öğrencilerin üniversite yaşamına kendi istemleri doğrultusunda katılımının araçları öğrenci temsilcilikleridir. Öğrencilerin üniversite yaşamına aktif katılımı, söz ve karar sahibi konumuna gelmesi her şeyden önce öğrencilerin iradesinin sürece doğrudan yansıtılması ile

olanaklıdır. Öğrenci hareketinin ve örgütlenmesinin, kendisi için bir hareket ve örgütlenme olabilmesi, öğrencilere dayatılan ya da onların adına, onların iradesinden bağımsız olarak alınan kararlar ile değil, doğrudan tüm öğrencilerin katılımı ile gerçekleşebilir. Katılımcı ve demokratik olarak tanımladığımız yaklaşıma günümüz şartlarında en uygun biçim öğrenci temsilcilikleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Öğrenci temsilciliği her şeyden önce tüm öğrencilerin katılımına açık bir yapılanma olması ile öne çıkmaktadır. Öğrenci temsilcilikleri bir üniversitede ya da fakültede okuyan tüm öğrencilerin, istemleri eğilimleri ne olursa olsun, üniversite yaşamına katkısını koyabilmesi, istediği tarzda değişimi gerçekleştirmek için sözünü ve kararını iletebileceği yapılardır. Öğrenci temsilciliği, seçme, seçilme sürecinde yer alabilmek için bir öğrencinin bu okulda öğrenci olmasından başka bir özellik aranmaması ile geniş katılıma açık bir biçim oluşturmaktadır.

Öğrenci temsilcileri öncelikli olarak sınıflara ve yurtlara (bundan sonra birim diye tanımlayacağız) dayalı olarak seçilirler. Öğrenci temsilcilerinin birimlerden seçilmesi, tüm öğrencilerin katılımına açık bir yapıda yetki ve sorumluluklarının belirlenmesine, yürütülen çalışmaların sonucunu yaygın biçimde denetlenmesine olanak tanır.

Öğrenci temsilcileri öğrencilerin doğrudan temsilcileridir. Öğrencilerin birimlerde aldığı kararların uygulanması ile sorumludurlar. Bu yaklaşım bir defa temsilciliği aldıktan sonra birimindeki öğrencilere danışmaksızın onların kararını almaksızın, birim adına konuşma hakkını ortadan kaldırır. Bu da, her durumda öğrenci temsilcilerine, öğrencilerin gerçek iradesinin taşıyıcısı ve uygulayıcısı olmasını sağlayarak katılımının yolunu açar.

Öğrenci temsilcileri kendi birimlerinin doğrudan temsilcileri olarak birimi, ilgili tüm kişi ve kurumlar karşısında temsil etme gücüne sahiptir. Öğrencilerin görüş öneri ve isteklerinin hem yansıtılmasının hem de izlenmesi ve sonuca bağlanmasının aracıdır.

Öğrenci temsilciliği birimin denetimine açık demokratik bir çalışma ortamı sağlar. Birimde en çok oyu alan adayın seçimi ile başlayan süreç, temsilciliğin her adımında birimin kararına başvurması ile sürer. Öğrencilerin uygun göreceği belli periyodlarla yenilenen seçimler örneğin her yarıyıl başlangıcı) hem birimin istemleri doğrultusunda çalışacak yeni adayların ortaya çıkmasına hem de temsilcinin denetlenmesine olanak verir. Ayrıca her birim her an kendi temsilcisini değiştirme, yenisini belirleme hakkını elinde tutar. Önemli olan birim görüşünün ve düşüncesinin öğrenci temsilcisi eliyle sürekli olarak iletilmesinin sağlanmasıdır.

Öğrencilerin ortak sorunları ve çıkarlarının, birimlerinin sınırlarını aşması gerçeği, öğrenci temsilcilerini fakülte, üniversite ve ülke düzeyinde katılımın araçlarını yaratmak için birlik oluşturmalarına yöneltecektir. Şimdiden öğrenci tesilciliğinin alacağı üst biçimlere ilişkin tek bir yaklaşım sunmak olanaklı değildir. Biçim, öğrencilerin katılım istemini karşılayacak bir doğrultu izlemelidir. Öncelikle söylenebilecek olan fakülte yönetim kurullarının ve üniversite senatolarının, öğrencilerin doğrudan temsil edildiği birimler haline getirilmesi gerektiğidir.

Öğrenci temsilciliğinin birimlerden başlayarak yukarı doğru bir mekanizma oluşturulmasında en önemli sorun üst kurullardaki temsilcilerin tabandan, onun görüş ve iradesinden uzaklaşmak tehlikesi taşıdığı gerçeğidir. Bu nedenle, aynı zamanda üst kurullarda görev alan bir öğrenci temsilcisi biriminde geri çağrılırsa, üst kurullardaki görevini de terketmelidir.

Üniversitenin temel bileşenlerinden olan öğrencilerin katılım kurumları öğrenci temsilciliğinin yasal düzenlenmesi, Yüksek Öğrenim Yasası içinde gerçeklenmelidir.

Öğrenci Dernekleri Örgütleyici Bir Rol Oynamalıdır

Öğrenci dernekleri, öğrencilerin üniversite yaşamına katılım düşüncesinin taşıyıcısı olarak, bir ön biçimlenme yarattı. Bugün daha geniş bir katılım ile aşağıdan yukarıya doğru örülecek öğrenci temsilciliğinin yaratılmasında da öğrenci dernekleri örgütleyici bir rol oynamalıdır.

Öğrencilerin hak ve çıkarlarının savunulması ve geliştirilmesi, öğrencilerin toplumsal ve politik yaşama katılımının araçlarından biri olarak öğrenci dernekleri, öğrenci yığınlarının

istemine ve katılımına yanıt verecek öğrenci temsilciliğinin kurulma ve gelişme sürecinde aktif bir çalışma yürüterek kendi görevlerini etkin biçimde yerine getirmenin koşulunu yaratacaktır. Öğrencilerin katılım için bir sınırlamanın getirilmediği ve kendi istemlerini yansıtmalarının ve sürece katılmalarının araçlarını yaratma düşüncesinin ve eyleminin öğrenci dernekleri eliyle gerçekleştirilmesi, aynı zamanda öğrenci derneği çalışmasının önünü açan ve geliştiren bir süreç yaratma potansiyeline sahiptir. Öğrenci derneklerinin öğrenciler için varolması gerekliliği örgütlenmede böylesi bir politika ile yığınlara taşınabilir. Öğrenci derneği aktivistlerini doğrudan öğrencilerin somut sorunlarına yöneltmek, günümüz pratiğinde dar kalmış, itibar yitirmiş olan örgütlenme düşüncesinin canlanmasını sağlayabilir. Öğrenci derneklerinin, öğrenci temsilciliklerinin oluşturulması ve öğrencilerin kendi seçtiği temsilciler eliyle katılımının sağlanması politikasını temel hat olarak benimsemesi, çalışma anlayışının ve pratiğinin değiştirilmesini gerektirdiği kadar, işleyiş mekanizmasında da yenilenmeyi zorunlu kılmaktadır.

Öğrenci derneklerin de katılımcı demokratik işleyiş savunulmalı ve yaşama geçirilmelidir. Öğrenci derneklerinin öğrenci istem ve çıkarları temelinde çalışma yürütmesi, geniş öğrenci yığınlarının derneğin gerçekleştireceği tartışmalara üye olmaksızın katılımı, görüşlerini açıklaması ve karar süreci içinde yer almasını gerektirmektedir. Öğrenci derneğinin çalışması ile öğrenci yığınının iradesinin çakıştırılması, öğrencilerin üye olmasalar bile öğrenci derneklerini kendi örgütlenmeleri olarak görmelerine ve daha çok sayıda öğrencinin üye olarak, düzenli çalışma içine katılmasına olanak sağlayacaktır.

Katılımcı-demokratik işleyiş, öğrenci derneklerindeki üst kurulların belirledikleri kararların açıklanması anlayışının yerine, tabanın iradesini bir üst düzeyde bütünleştirerek eyleme dönüştürme anlamını taşımaktadır. Öğrenci derneklerinin iç işleyişinin demokratikleştirilmesinin bir parçasını oluşturan bu yaklaşım, örgüt tabanının iradesine seçimden seçime başvurulmasının yerine, dernek çalışmalarının her noktasında tabanın iradesinin esas alınmasını başa koymaktadır.

Öğrenci derneklerinde katılımcı-demokratik işleyiş, dernek çalışmasının öğrencilerin istemleri doğrultusunda sürdürülmesinin ve dernek içi işleyişin demokratikleştirilmesinin koşulunu oluşturmaktadır.

Öğrenci derneklerinin, öğrenci temsilciliğinin kuruluş ve gelişim sürecinin örgütleyicisi olarak rol oynaması iki ayrı kurum oldukları gerçeğini değiştirmez. Öğrenci dernekleri uygun gördükleri her yerde öğrenci temsilciliği seçimlerine kendi adayları ile katılmalıdır.

Öğrencilerin üniversite yaşamına katılımı sürecinde öğrenci dernekleri zorlama, öğrenci temsilcilikleri ise yerleşme dönemini oluşturmalıdır.

Öğrenci dernekleri ve öğrenci temsilciliği kurumlarının gelişmesi heryerde tek bir biçim ve süreç biçiminde oluşmayabilir. Öğrenci derneklerinin anlayış, çalışma ve gelişkinlik düzeyleri arasındaki farklılık, sürece doğrudan yansıyacaktır. Öğrenci derneği çalışmasının belli bir temele oturduğu ve öğrenciler ile canlı bağlar kurduğu birimlerde katılımcı-demokratik işleyiş ile geniş öğrenci yığınlarını karar süreci içine alarak bir bütün olarak Öğrenci Temsilcileri Konseyi'ne dönüşebilir.

Kimi yerlerde öğrenci derneğinin aktif çalışması ile gerçekleştirilen öğrenci temsilciliklerinin kuruluşu tüm güçleri temsilcilik kurumunun içinde toplama sonucunu doğurabilir. Ya da kendi zeminini yaratamamış, çalışmasını geliştirememiş ve öğrenci yığınının dışında kalmış öğrenci derneklerinin bulunduğu kimi birimlerde öğrenci temsilciliği dernek dışında varlığını oluşturur.

Gelişim süreci ne olursa olsun, izlenmesi gereken temel hat geniş öğrenci yığınlarının iradesini bir bütün olarak üniversite yaşamına aktarılmasını ve etkilemesini sağlayacak temsil kurumlarının oluşturulmasıdır. Öğrenci dernekleri yarattıkları örgütlülük ve kurumlaşma ile öğrencilerin katılım araçlarının kurulmasının, gelişmesinin ve yerleşmesinin güvencelerinden birisini oluşturacaktır.

Tüm Öğrenci Örgütlerinin Katkısı Alınmalıdır

Öğrenci temsilciliği geniş öğrenci yığınlarının iradesini kazanmadan başarılı olma şansına sahip değildir. Bu nedenle üniversitelerdeki tüm çalışma ve örgütlenme alanlarının ilgisi ve dikkati öğrencilerin bir bütün olarak katılımının aracını oluşturan öğrenci temsilciliğine çevrilmelidir.

Üniversitelerde ya da fakültelerde çıkan öğrenci yayınları; öğrencilerin seslerini duyurabildikleri, üniversite yaşamında söz ve karar sahibi olacakları, öğrenci temsilciliği düşüncesinin işlendiği düzenli bir yayın çalışması biçimine getirmelidirler. Sadece öğrenci temsilciliğini çıktığı birimde somutlamak için yayınlar oluşabilir. Öğrenci yayınları bir yandan öğrenciler arasında bir görüş oluşturmayı ve tartışmayı sağlarken, diğer yandan üniversite yönetimlerini öğrencilerin katılım kurumlarını kabul etmeye zorlayabilirler.

Sosyal, kültürel, sportif vb. amaçlarla çalışan kol-klüp türü örgütlenmeler iki yönden öğrenci temsilciliklerinin oluşturulmasına katkıda bulunabilirler. Birincisi, öğrencilerin örgütlendikleri alanlarda biri olarak öğrenci temsilciliği düşüncesinin tartışıldığı, okulun diğer bölümlerine bu yolla duyurulduğu bir zemin sunmaları ile katkıda bulunabilirler. İkincisi, öğrencilerin bulundukları tüm kurumlarda söz ve karar hakkına sahip olması gerektiği düşüncesini kendi çalışma alanlarında somutlayabilirler. Kendi tartışmaları ve seçimleri ile temsilcilik mekanizmasını yaratabilirler. Öğrencilerin okul içindeki bütünsel örgütlenmesi olma hedefi ile birlikte düşünüldüğünde seçtikleri temsilciler ile ileride oluşabilecek bir öğrenci temsilcileri konseyinin yapı taşlarını döşeyebilirler.

Üniversitelerde ortaya çıkan, bütünsel bir düşüncenin ve örgütlülüğün yansıması da olabilen, çevre duyarlılığı, genç kız çevreleri gibi oluşumların katkıları alınabilmelidir. Belli bir sorunlar ve istemler bütünlüğü içinde birlikte karar alan ve birlikte davranan bu çevrelerin takipçisi oldukları özgün istemler ile bir bütün olarak öğrencilerin katılım mekanizmaları arasında doğrudan bir ilişkinin kurulması temelinde çalışmaya katılmaları sağlanabilir. Kısaca tüm öğrenci örgütlenmelerinin dikkati ve eylemi öğrenci temsilciliklerinin oluşturulmasına yöneltilebilmelidir.

Öğrenci Gençlik İçinde Politik Çalışma

Her politika, yığınlar içinde karşılık bulabilmek için düşüncenin ve eylemin taşıyıcısı güçlere gereksinim duyar. Öğrencilerin toplumsal ve politik yaşama kendi istem ve araçları ile katılımının savunulmasının, günümüzdeki temel biçimlenişi olan öğrenci temsilciliği politikasının taşıyıcısı öğrenci gençlik içindeki politik çalışmadır.

Öğrenci gençlik içindeki politik çalışmanın çekirdeği, barış ve demokratik yenilenme düşüncesi doğrultusunda tek bir politik-programatik görüşe sahip öğrencilerden oluşur. Temel politikalarını ve eylemlerini kendi ilişkilerinin gerektirdiği biçimde oluşturan ve sürdüren, öğrenci gençlik içindeki politik çalışmanın güncel doğrultusunu öğrenci temsilciliklerinin kurulması oluşturur.

Kendi politik kimliğini saklamaksızın, öğrenci gençlik içindeki politik çalışmasını, geniş öğrenci yığınları içinde tanımlayan, tüm öğrenci örgütleri öğrenci yayınları ve girişimleri ile öğrenci temsilciliği politikasının savunucusu ve yaşama geçirilmesi için sürekli çalışma yürütülmelidir.

Öğrenci temsilciliği politikasının, tek bir politik-programatik görüşü savunan öğrenciler tarafından sahiplenilmesi geçici bir durum olacaktır. Bu politika etrafında öğrenci gençlik içindeki politik çalışmanın dışında olan öğrencilerden, farklı politik

görüşlere sahip öğrenci yapılanmasına kadar varan çeşitlilikte bir kesim oluşacaktır. Bu durumda, öğrenci gençlik içindeki politik çalışma tek tek öğrencilerden, örgütlü politik yapılanmalara kadar, öğrenci temsilciliği politikasını benimseyen tüm güçlerle geçici ya da kalıcı ortak davranma, ortak karar temeline dayalı ilişkiler geliştirecektir. Ancak bu durumda bile öğrenci gençlik içindeki politik çalışmanın sınırlarının belirsizliği söz konusu olmayacaktır. Bir fark olacak ise, bu tüm öğrencileri tek bir eksen doğrultusunda, öğrencilerin istem ve çıkarlarına dayalı hareketinin yaratılması için gösterilen birleştirici tutum olacaktır.

Öğrenci gençlik içindeki politik çalışma, birim, il ve ülke düzeyinde bulunduğu kurumlarda (ÖD, ÖT, Kol-kulüp vb.) ve farklı politik öğrenci yapılarından bağımsız olarak kendi öğrenci politikasını ve eylemini sürdürür. Detayına girmemekle birlikte öğrenci gençlik içindeki politik çalışmanın bir başka boyutunu barış ve demokratik yenilenme düşüncesine dayanan kendi politik-programatik görüşlerini yaymak, yayınlarını dağıtmak, örgütlenmesini geliştirmek, eylemini gerçekleştirmek, farklı politik yapılanmalar ile ilişkilerini sürdürmek oluşturur. Birbirinden ayrılamayacak iki işlevin uyumlu biçimde birleştirilmesi, politik çalışmada başarının koşulunu yaratacaktır.

Öğrenci Temsilciliğinin Bütünsel Taşıyıcısı: Yayın

Öğrenci temsilciliği politikasının öğrenci gençliğe iletilmesi, yaygınlaştırılması ve ülke çapında bir etki yapmasının bir başka koşulu politikanın açımlandırılarak sunulduğu ve tartışıldığı bir yayındır.

Yayın, öğrencilerin tüm karar süreçlerine katılımı düşüncesini ve günümüzde önerilen öğrenci temsilciliği politikasının ortaya çıkartılması ve ısrarlı biçimde gelişiminin takipçisi olmalıdır.

Yayın, öğrenci temsilciliği politikasını öğrenci gençlik içindeki farklı politik yaklaşımlarla tartışmanın aracı olabilmelidir. Bu tartışma bir yandan farklı politik yaklaşımların görüşlerinin aktarılması biçiminde gerçekleştirilirken, diğer yandan bu farklılıklara karşı yayının kendi politikası temelinde değerlendirmesini sunması biçiminde ortaya çıkmalıdır.

Yayının varlık nedeni tek başına, temel bir hat olarak ortaya çıkan öğrenci temsilciliği politikasının ve diğer öğrenci örgütlenmeleri ile olan ilişkisinin açıklanması ile sınırlı değildir. Yayın öğrenci dernekleri başta olmak üzere öğrenci örgütlenmelerinin tamamına ilişkin görüşler oluşturmak ve politikalar sunmak, öğrenci gençlik içinde sürdürülen politik çalışmanın her alandaki yaklaşımına ve eylemine yol gösterici olmak işlevini üstlenmelidir. Periyodik olarak çıkması gereken yayın öğrenci hareketine ilişkin gelişmelerin değerlendirmelerini yapmalı, yürüyen eylemli sürece ilişkin görüş ve önerilerini sunmalıdır.

Yayın, öğrenci gençliğin sosyal-kültürel eğilimlerine de yanıt verebilmelidir. Hem genel olarak sosyal-kültürel gelişmeleri içeren, hem de öğrencilerin sosyal-kültürel aktivitelerini içeren sayfaları olmalıdır.

Temel politikası doğrultusunda tüm toplamda gelişen ve demokrasiyi kazanma sürecinin parçası olan örgütlenmelerin, eylemlerin tanıtımlarını ve değerlendirmelerini yapmalıdır. Öğrenci gençlik içinde demokrasi bilincinin ne yönüyle gelişmesinin bir aracı olmalıdır.

Ülkemiz ve dünya tarihindeki öğrenci örgütlenme ve eylemini tanıtarak, hem güncel yaklaşımlara kaynaklık edecek birikim yaratmalı, hem de öğrenci hareketi tarihinin bir bütün olarak algılanması temeline dayalı bir tarih bilincinin yaratılmasına katkıda bulunmalıdır.

Dünya gençlik ve öğrenci örgütlenme ve eyleminin tanıtımını üstlenerek, öğrenci gençlik içerisinde uluslararası dayanışma bilincinin yükseltilmesine yardımcı olmalıdır.

Yayın ülke yaşamındaki bütün politik gelişmeleri gençlik konumundan yola çıkarak ele al-

malı ve işlemelidir. Gelişen toplumsal ve politik süreçle öğrenci gençliğin çıkarları arasında bağlantı kurarak, gençliğin yaşadığımız dünyayı bir bütün olarak kavramasına yardımcı olmalıdır. Yayın, gençlik konumu anlayışını barış ve demokratik yenilenme düşüncesinin içinde olarak tanımlamalıdır.

Yayının başarısı öğrenci gençlik içinde aktif olarak sahiplenilmesinden geçmektedir. Bu nedenle yayının çıkışı öncesinde geniş bir görüş birliğinin ve hazırlığının yaratılmasına, yayının sürdüğü her dönemde etkili bir katılımın örgütlenmesine gerek vardır. Yayın öğrenci gençlik içinde sürdürülen politik çalışmanın iradesini yansıtacak işleyiş mekanizmasına sahip olmalıdır. Aynı zamanda yayının görüşlerine ilgi duyan ve katkıda bulunmak isteyen öğrencilerin katılımını sağlamak için yol ve yöntemler geliştirmelidir.

Sol Güçlerle Uyumlu Çalışma Anlayışı

Her ana politik doğrultuda olduğu gibi, öğrenci temsilcilikleri politikasının yaşama geçmesinde de sol gençlik güçlerinin aynı hedefe yönelik bütünsel yaklaşımlarını sağlamak taşımaktadır. Her şeyden önce sol gençlik güçlerine yaklaşımın dostça bir temele oturması için çaba harcanmalıdır. Paylaşılan çok sayıda ortak değer, gerek yaklaşımda, gerekse bütünsel bir hareket yaratmakta yeteri kadar zengin bir zemin sunmaktadır.

Öğrenci temsilciliği temel politikasının ortak hareket alanı olarak belirmesi için tartışma ve karşılıklı iknaya önem verilmelidir. Bununla birlikte öğrencilerin kendi çıkarlarını savunmaka, kendi istemlerini dile getirmek için katıldıkları kurumlar birer eylem birliği alanına dönüştürülmemeli, geniş öğrenci yığınlarının iradesi temel alınmalıdır.

Toplumsal ve politik gelişmeler karşısında politik-programatik konumlardan yola çıkarak gerçekleştirilecek ortak çalışmaların yakınlaşmaya, karşılıklı anlayış düşüncesinin gelişmesine hizmet edeceği bilinmelidir.

Sol gençlik güçlerinin ideolojik ve politik konuları tartışmak üzere özel alanlar yaratarak, öğrenci örgütlenmelerine bu işlevi yüklemekten kendilerini alıkoymaları gerekmektedir.

Öğrenci gençlik içerisinde yalnızca ideloloji-politik çalışma yaparak, yeni bir dönemi başlatabilmek olası değildir. Öğrenci örgütlenmesinde ve hareketinde yeni bir atılım yapılması ancak bilinçli, kararlı, bütünsel, tüm güçleri ve öğrencileri birleştirici bir çıkışın yapılması ile olanaklıdır.

Dönüştürücü Bir Güç Olarak GENÇLİK (I)

Murat ÖZVERİ

I- ÇAĞIMIZ VE GENÇLİK

1989 yılındayız. Yirminci yüzyıl artık gitme hazırlıklarını tamamlarken, 2000'li yıllar insanlığın kapısını çalmaya başladı. Yirminci yüzyıl tarihe ondokuzuncu yüzyıldan, sınıfsız topluma gebe olarak girmişti ve daha ilk çeyreğini bile yaşamadan, insanlık tarihinde ilk kez, sınıf savaşımında ezilen sınıflar iktidarı tanıdılar.

Bu yüzyılda, insanlık tarihinde en büyük yıkımlara yol açan iki dünya savaşı yaşanırken, toplumsal ilerlemeden yana güçler önemli konumlar kazandılar. Yüzyılımızın başında sadece bir ülkede var olma savaşımı veren sosyalizm, dünyamızın üçte birini kapsayan, artık yok edilemez bir toplumsal sistem haline geldi.

Asya'da, Afrika'da, Latin Amerika'da onlarca ülke emperyalizmin yörüngesinden kurtuldu, toplumsal ilerlemeden yana güçler bileşenine katıldı. Bağlantısız ülkeler hareketi doğdu, gelişti, barıştan, uluslararası ilişkilerin eşitlik temelinde yürütülmesinden yana önemli misyonlar yüklendi.

Kapitalist ülkeler işçi sınıfı, son dönemlerde etkisini özellikle arttıran demokratik kitle hareketleri, barış ve toplumsal ilerleme için önemli mevziler kazanan güçlü hareketler olarak yerlerini aldılar.

Bilimsel-teknik devrimin, telekominikasyonun verdiği olanaklar dünyamızı küçültürken, karşılıklı bağımlılık ve etkileşim arttı. Sınıfların, katmanların sosyal yapısı, yüzyılımızın başıyla kıyaslanmayacak kadar değişti, insanın sosyal kültürel gereksinimleri çeşitlenirken, çağdaş insanca yaşamın içeriği de, daha bir zenginleşerek farklılaştı.

Öte yandan ne pahasına olursa olsun egemenliğini yitirmek istemeyen kapitalizm, varlığını sürdürmek için Bilimsel-teknik devrimden de yararlanarak kendisine yeni olanaklar yarattı. Uluslarötesi tekeller ulusal devletlerden daha güçlü konumlara geldiler. Militarizm tekellerle iç içe gelişti, büyüdü, başlı başına bir güç haline geldi.

Militarizmin dayattığı silahlanma yarışı, ekolojik dengenin bozulması, açlık, ge-

lişmekte olan ülkelerin dış borç sorunu, yüzyılımızın ufkunun kara bulutlarla kaplanmasına yol açtı. Dünyamız var olup olmama sorunuyla karşı karşıya geldi.

Eşiğine geldiğimiz yirmibirinci yüzyıl, bu çelişkilerin çözüleceği, insanlığın bu güne değin geliştirdiği tüm birikimin, ya kendini daha da zenginleştirerek bir üst aşamada yeniden üreteceği, ya da insanlığın varlığının sona ereceği bir yüzyıl olacak. Bu çehreyi ise, toplumsal ilerlemeden yana güçlerin bu günden verdiği savaşım belirleyecek.

Öte yandan "çağımızda gençlik sosyal ve kültürel yapısı, güçlü ve güçsüz yönleri, geleceğe yönelik kaygı ve beklentileriyle üzerinde en çok durulan toplum kesimini oluşturmaktadır"[(1)]

Kitle iletişim araçlarındaki dev gelişmelerin etkisiyle inanılmayacak kadar küçülen dünyamızda, gençliğin kimlik edinme süreci de kısalmış, tüm dünya gençliğinin ortak sorunları olduğu su yüzüne çıkmış, bu ortak sorunlar temelinde ortak tavırlar geliştirme istemi ve bunun olanakları da artmıştır. Bu ise gençliğin sosyal yapısında, aktivitesinde, toplumsal pratiği etkileme biçimlerinde önemli yenilikleri ve farklılıkları doğurmuştur.

Nitekim günümüzde dünya nüfusunun % 20'sini gençlik oluşturuyor. "Genç insanların dörtte üçü gelişmekte olan ülkelerde yaşıyor. 1990'lı yılların başlamasıyla birlikte bu yaş grubundakilerin sayısı bir milyar sınırına ulaşacak. Bir anlamda (bu) genç insanlar dünyanın yakın geleceğidir. On-yirmi yıla kadar, bu günün delikanlıları ve genç kızları en büyük iş kotarma potansiyeli olan ve herhangi bir ülkenin nüfusunun görünümünü biçimlendirecek olan grubun temsilcisi olacaktır."[(2)]

Bu görünüm nasıl olacak? Bu sorunun yanıtı önemli ölçüde, gençliği karakterize eden temel niteliklere, gençliğin geleceği kazanmak isteyen farklı güçlerden etkilenme düzeyine ve en önemlisi de, geleceğini biçimlendirmede bu günden göstereceği aktiviteye bağlı olacaktır.

Dolayısıyla da, günümüzde geleceği kazanmak isteyen her gücün gündeminde, gençliği etkilemenin ve kazanmanın yeni biçimlerini, yöntemlerini geliştirme sorunu ilk sıralarda yer almaktadır.

II-GENÇLİK NEDİR?

Gençlik, her şeyden önce, belli bir yaş döneminin oluşturduğu sosyal bir gruptur. Ortak yaş grubunda bulunmak ilk temel özelliklerinden birisidir. Genellikle bu dönem- ülkelerin değişen koşullarına bağlı olarak farklılaşmasına karşın- 16-24 yaş arası olarak ele alınmaktadır. Bu dönemi yaşayan insanların sınırları çizilebilir bir sosyal grup oluşturmalarının nedeni, yaşadıkları dönemin insan yaşamındaki özgün yerinden kaynaklanmaktadır.

Bu dönem, insan kişiliğinin oluştuğu, deneyimin en az, enerjinin en yoğun ve sü-

---

(1) Ahmet Coşar, **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1985.
(2) **Yeni Çağ**. Ocak 1985, s.81.

rekli bir arayışın insan yaşamına hakim olduğu bir dönem olarak tanımlanabilir. Enerji, cesaret, duygusallık, hümanizm, iyimserlik dönemin belirleyici özellikleridir.

Günümüzde ise, bu özelliklerin yanında tüm dünya gençliğini daha belirgin olarak karakterize eden, gençlik hareketine genel olarak demokratik bir içerik kazandıran iki önemli özellik ön plana çıkmıştır. Bu özellikler; gençliğin gelecek kaygısı içinde olması ve buna bağlı olarak bugünden kendi araçları ile var olma isteminde somutlanıyor.

1) Gençlik ve Gelecek Kaygısı

Günümüz gençliği, kamu harcamalarının kısılmasından, okul harçlarının hızla artmasından, iş olanaklarının azalmasından, iş bulmak için yorucu koşturmadan ve işsiz bırakılma korkusundan öteki herhangi bir kuşaktan daha fazla zarar görmektedir. ABD'de son on yıl içinde 157 yüksek öğrenim enstitüsü, 3456 ortaokul kapanmıştır. İngiltere'de yaklaşık bin okul ve 45 bin öğretmen açığı vardır. Öte yandan tüm dünyada bilgiye ulaşmanın, eğitimin, özellikle de yüksek eğitimin bedeli düzenli olarak artıyor. Fransa'da her on öğrenciden yedisi öğrenim giderlerini karşılayabilmek için tatillerde iş arıyorlar. Eğitim harcamaları askeri harcamalar karşısında gerilerken (örneğin; ABD'de bir erin yetiştirilmesi için yapılan harcamalar, bir öğrenciye yapılan harcamalardan altı kat daha fazladır) üniversite ve yüksek okulların sosyal rolleri değiştirilmeye çalışılıyor. Genel olarak devlet okullarında eğitimin kalitesi düşürülürken tümüyle tekellerin kurarak finanse ettikleri özel okullar aracılığıyla, tekeller yararına uzmanlaşmış, elit bir zümre yaratılmak isteniyor (Doğramacı'nın kurucusu olduğu Bilkent'te olduğu gibi). Bu okullara giriş ancak astronomik rakamlarla olanaklı olmakta ve mütevelli heyetleri ülkenin sayılı iş adamlarından oluşmaktadır.

FAC'de bu tür okullardan mezun olan gençlerin iş bulma ve kariyer edinme şansları, normal okullardan mezun olanlardan 22 kat daha fazladır. Bugün yönetim aygıtında çalışanların % 80'nini bu okullardan mezun olanlar oluşturmaktadır.[3]

Kısacası, bugün dünyamızda, eğitimde eşitsizlik giderek yaygınlaşmakta, eğitimden yararlanabilme olanağı gittikçe daralan bir zümreye nasip olurken, normal okullardan mezun olanların iş bulma şansları özel okullara göre gittikçe düşmektedir[*] Pek çok üniversite mezunu için iş yokluğundan kaynaklanan belirsizlik dönemi bir sosyal çöküntü aşaması haline geliyor. Gençliğin geleceğini sadece eğitim olanaklarının daralması değil, gittikçe büyüyen işsizlik de karartıyor.

Nitekim, işsizlik her zaman yaşlılar arasında olduğundan daha yüksek oldu. Ama bu eğilim son yıllarda daha yüksek ölçüye erişti. Örneğin, 24 kapitalist ülkeyi kapsayan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü OECD'ye göre, 1979'dan

(3) FAC gençlerinin gençlik sorunlarına ilişkin yayınladıkları Kara Kitap'tan.

(*) Örneğin Batı Almanya'da 1984 ortalarında, 1977 mezunlarından her beş kişiden biri işsiz kaldı. Fransa'da her 100 mezundan yalnızca ortalama 30'u vasıflarına uygun bir iş bulma şansına sahip oluyor. ... Avusturya'da 1982'de öğretmen kolejlerinden mezun olan 1.600 kişi için sadece 200 iş sahası vardı. 1983'te kolej ya da üniversite derecesi olan gençlerin % 80'nin hiçbir işi olmadığı İspanya'da, üniversitelere diplomalı işsizler üreten fabrikalar deniyor. (**Yeni Çağ**, Ocak 1985, s.83)

1983'e kadar 15-24 yaş gurubundaki çalışabilir nufus arasındaki işsizlik oranı, İngiltere'de % 10.6'dan % 23.2'ye, FAC'da % 3.4'den % 10.8'e Fransa'da % 13.3'den % 21'e yükseldi."[4]

BM istatistiklerine göre 1980 yılında işsizler arasında gençlerin oranı:

Ülke	Yüzde olarak	Ülke	Yüzde olarak
Tayland	73.9	Kanada	47.1
Suriye	68.9	İsrail	46.6
Hindistan	67.2	ABD	45.7
Barbados	66.2	Hollanda	44.7
İtalya	62.4	İsveç	42.4
Gana	60.4	İngiltere	42.2
Venezuella	58.2	Fransa	42.1
Singapur	58.0	Belçika	38.0
İspanya	57.5	Norveç	35.9
Avustralya	55.9	Finlandiya	33.9
Filipinler	54.9	Danimarka	27.9
TÜRKİYE	48.6	FAC	27.3
Güney Kore	48.6	İsviçre	23.5
Portekiz	47.4	Japonya	21.9

Kaynak: BM istatistikleri[5]

Türkiye'de DPT'nın 1984 rakamlarına göre:

12-24 yaş arası genel nüfus.. 13.700.000
12-24 yaş arası çalışanlar.. 6.610827
Ort.lis.M.Lis ve Ün.Öğ.. 2.701.173
Gençlerin işsizlik oranı......... % 32 (DPT'ı BM'in istatistiklerinden daha düşük gösteriyor.)
Gençlerin istihdam oranı............. % 48 (Yani % 52'sine istihdam olanağı yok)
Okullu gençlerin oranı.. % 19,7
"Pek çok genç de uzmanlık alanına tamamen zıt işlerde çalışıyorlar."[6]

Bu rakamlar sadece kaybedilmiş olanakları değil, aynı zamanda ümitsizlik, kendine güvensizlik ve hayal kırıklığını ifade ediyor. İşsizlik, yarı işsizlik, ümitsizlik, güvensizlik ve hatta yaşamda kalma kavgası genç insanların günlük yaşamlarında hergün karşılaştıkları şeyler haline geliyor.

"İş, yalnızca yaşamın bir kaynağı olduğu için önemli değildir. Yararlı iş, aynı zamanda, psikolojik bakımdan sağlıklı olmak için de, gençliğin toplumun bütünleyicisi ve her şeyiyle bir parçası olduklarının bilincine varmaları için de önemlidir. Gerçekler bir gelecek sağlama çabasını bozguna uğrattığında, eğitim ve öğretime, bir iş ve konut sahibi olmaya, boş zamanlarını değerlendirmeye giden yolun önü tıkandığında, gençlerin yapısında bulunan iyimserlik derin bir doyumsuzluğa, hoşnutsuzluğa ve ilgisizliğe dönüşüyor. Olumsuz bir ekonomik, sosyal ve kültürel çevre, yoksulluk, eğitim için hiçbir ümidin olmayışı, işsizlik ve kötü yaşam koşulları vb. tüm bunlar suç işleme oranını yukarı iterek ve fahişeliği, uyuşturucu kullanımını, bunal-

(4) **Yeni Çağ**, Ocak 1985.
(5) **Yeni Çağ**, Ocak 1985.
(6) **Yankı** dergisi, 26 Ağustos-1 Eylül 1985

tıcı gerçekten kaçışın tüm öteki biçimlerinin son aşaması olan intiharı yaygınlaştırarak gençleri etkiliyor."(7)

2) Günümüz Gençliği Bugünden, Kendi Araçlarıyla Var Olmak İstiyor.

Yukarıda belirtmeye çalıştığımız olgular, kuşkusuz, günümüz gençliğinin tümünün ümitsizliğine, sosyal-politik pasifliğine bir işaret olarak yorumlanamaz. Aksine, yüzyılımızın son çeyreğinin geliştirdiği olanaklar, bir yandan da daha önce hiç olmadığı ölçüde, gençliğin tüm dünyada ortak sorunlarının bilincine varması ve birlikte demokratik alternatifler üretme ivmesi de yükseliyor.

Günümüz gençliği, artık sadece kendisine vaadedilen "gelecekle" yetinmek istemiyor. Gençliğin geleceğin biçimlendirilmesine bugünden, kendi araçlarıyla, aktif sorumluluklar alarak katılma istemi dünya gençliğinin ortak psikolojisini oluşturuyor.

.Bu olguyu, tüm gençlik hareketlerinin ortak noktası olarak belirlemek, elle tutulur bir somutlukta görmek olası. Her protestoda, her başkaldırıda -bunun içeriği ve biçimi nasıl olursa olsun- gençliğin, "bakın görün toplumda ben de varım" mesajını görmemek olası değil.

Günümüz gençlik hareketlerine baktığımızda karşımıza çıkan bir başka olgu ise, gençliğin klasik, politik gençlik örgütlerinde (partilere organik olarak bağlı gençlik örgütlerinde) sosyal aktivite göstermesi düşerken, bütünüyle kendisini "genç" olarak ifade edebileceği özgün örgütlenmelere yönelmesi ivme kazanıyor. Öğrenci dernekleri, barış ve ekolojik sorunlar temelinde oluşturulan örgütlerde gençlerin oranı hızla yükseliyor. Öte yandan, çok çeşitli gençlik örgütlerini içinde toplayan gençlik birlikleri hızla bağımsızlaşarak, toplumdaki etkileriyle ayrı bir demokratik kitle hareketi olarak tanımlanabilecek bir görünüm kazanmaya başlıyorlar.

Tüm bu gelişmeler ise, egemen güçlerden demokrasi güçlerine kadar, her kesimin önüne gençlik hareketine yönelik yeni sorular koyuyor.

3) Egemen Güçlerin Gençliğe Yaklaşımı

Amerikalı sosyolog J.Star'a göre gençlik, dar grup çıkarları temelinde harekete geçen, toplumun genel çıkarlarını, kendi çıkarlarına feda eden sosyal bir azınlıktır. Bu sosyal azınlığın toplum yararı diye bir kaygısı yoktur. İstemleri ne ölçüde karşılanırsa karşılansın sürekli, dar grup çıkarları için yeni istemler ileri sürecektir.

Gençliği, toplumun karşısına düşman bir grup olarak koymaya çalışan bu görüşün mantıksal sonucu ise, genel toplum yararını korumak, gençliğe bu genel toplum yararına uygun davranmayı öğretmek için, baskı yapılmasını, gençliğin sıkı disiplin altında tutulmasını önermek olmaktadır.

Gerçekten de, ülkemiz gibi demokrasinin bulunmadığı, gerici hükümetlerin iktidarda olduğu ülkelerde, bu anlayışın gençliğe yaklaşımda temel olduğunu, gençliğe, "zapt-ı rapt" altında tutulması gereken bir kesim olarak yaklaşıldığına tanık oluyoruz.

(7) **Yeni Çağ**, Ocak 1985

Burjuva sosyologlarının gençlik konusunda geliştirdikleri ikinci bir görüşü ise L.Fourer savunuyor. Bu görüşe göre gençlik hareketleri kuşaklar arası çelişkilerden kaynaklanır. Gençlik hareketleri ve istemleri geçici bir cepheleşmedir. Dolayısıyla da, Fourer'e göre gençlerin ciddi politik çıkarları yoktur. İleri sürdükleri istemler yüzeyseldir ve dikkate almakda gereksizdir. Bu görüşe göre 20 yaş aktif, 21 yaş deaktiftir.

Özellikle gençlik hareketinin kitleselleştiği, geliştiği ülkelerde savunulan bu görüşle varılmak istenen nokta ise, gençlik hareketinin önemini ve etkisini küçümseyerek, gençliği toplumsal yaşamın dışına itmek, söz ve katılım hakkını tanımamanın meşru, savunulabilir kılıflarını oluşturmaktır.

Ancak, egemen güçlerin politikaları bunlarla sınırlı kalmıyor. Özellikle son yıllarda, kitle iletişim araçlarının olanaklarından büyük ölçüde yararlanarak, televizyondaki gençlik programlarından, Güzin Ablalı boyalı dergilere, çarpık, yozlaşmış, cinselliğin sömürüsüne dayanan pornografiye, modaya kadar çok çeşitli araçlarla, gençliği kendi gerçek çıkarlarından uzaklaştırmayı, gençliğin bilincini yüzeysel bir kitle kültürü ile sulandırmayı hedefliyorlar.

Gençliğin kontrol altına alınmasına tüm bunlar yetmediğinde ise, gencin kişiliğindeki sorgulayan, araştıran özelliklerin sindirilmesi hedefiyle, gençliğin buna direnme gücü arasındaki oranla ölçüsü belirlenen sertlik politikası, yani polisiye önlemler gündeme geliyor.

Nitekim ülkemiz gençliği özellikle de 12 Eylül 1980'den sonra bu politikaların denek taşına dönüştürüldü. Bu politikaların olumsuz sonuçları yaşamının akışını değiştirdi, halen de etkilemeye devam ediyor.

III- 12 EYLÜL VE GENÇLİK

12 Eylül 1980 askeri devirmesi, darbeyi yapanlara göre, bir iç savaşın eşiğine gelen ülkeyi iç savaş durumundan kurtarmak, can güvenliğini sağlamak ve anarşiyi durdurmak için yapıldı.

"Eğer 1980 senesinde bir müdahale olmasaydı, eğer silahlı kuvvetler bu müdahaleyi yapmamış olsaydı, bir iç harp içerisine girecektik."(*) Bu iç savaş durumunun taraflarından ve nedenlerinden birisi olarak da gençlik hareketleri gösterildi.

Bu saptamanın faturasını sekiz yıldır Türkiye gençliği çok ağır ödüyor. Gerçekten durum böyle miydi?, 12 Eylül 1980 askeri darbesinin gerçek nedenleri, demokrasi güçlerince gün geçtikce daha bir aydınlatılmaktadır. Bu konu yazımızın boyutunu oldukça aşıyor. Ancak potansiyel bir iç savaşın nedenlerinden ve taraflarından birisi olarak gösterilen 12 Eylül öncesi gençlik hareketlerine, çok genel çizgileriyle de olsa şöyle bir bakmak, bugünün gençlik politikasını belirlemede ve rejimin gençliğe yaklaşımını kavramada bir ölçüde de olsa yararlı olacaktır diye düşünüyorum.

(*) Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in 1 Mayıs 1988 tarihli Trabzon konuşmasından (2 Mayıs 1988 tarihli **Cumhuriyet**).

1) 12 Eylül Öncesi Gençlik Hareketlerinin Genel Çizgileri

Ülkemizde, gençliğin politik yaşamda, rejimin karşısında yer alarak ağırlığını hissettirmesi, 27 Mayıs sonrası görece demokratik ortamda oluştu.

10 yıllık Demokrat Parti iktidarı boyunca, emperyalizm ile entegrasyon sürecini hızlandıran işbirlikçi burjuvazinin, ülkeyi ABD emperyalizminin uydusu haline getirmesi, ekonomik bağımsızlığın giderek yitirilmesi, Kemalizmin kimi ilkelerinden verilen ödünler, alternatifi, antiemperyalist-Kemalist çizgide gören, emperyalizme karşı tam ekonomik bağımsızlığı savunan, ülkenin ikinci bir kurtuluş savaşına gereksinimi olduğunu ileri süren bir gençlik hareketi doğurdu. Nitekim, 1960'dan 1965'e, hatta 1968'e kadar gelişen gençlik hareketlerin de genel olarak Kemalist çizgilerin hakim olduğunu söyleyebiliriz.

1965'den sonra, Marksist dünya görüşü yavaş yavaş gençlik içinde taraftar bulmaya başladı. TİP'in de etkisiyle, gençliğin gündemine alternatif olarak sosyalizm girdi. Marksizmin gençlik içinde yaygınlaşmaya başlaması, gençlik hareketlerinin antiemperyalist yanının giderek öne çıkmasını da beraberinde getirdi.

Bu gelişmeyle birlikte, iktidar gençlik hareketleri karşısında uzlaşmaz tavır aldı. Hatta, yönetimin de iktidar partisi milletvekili İlhan Darendelioğlu'nun bulunduğu komünizmle mücadele dernekleri ve İzmir Gümüldür ilçesindeki komando kamplarında eğitim gören faşist militanlar ve polisin de işbirliği ile provakasyonlar örgütlendi. Kanlı Pazar, İTÜ Öğrenci Yurdu'nun polisce basılarak Vedat Demircioğlu'nun öldürülmesi olayı bunlardan sadece birkaçıdır. Bu provakasyonlara karşı gençlik içerisinde gelişen tepki ile birleşen 1968'in devrimci romantizmi gençlik hareketinin giderek radikalleşmesini de beraberinde getirdi.

Devlet desteğinde, grevsiz, sendikasız, yoğun sömürü koşullarında, emperyalizmle işbirliği içinde palazlanmaya alışmış Türkiye burjuvazisi, gençlik hareketlerinin yanında gittikce yayılan, büyüyen, işçi sınıfı hareketlerinden ürkmeye başladı. Sınıf sendikacılığı ilkesi temelinde örgütlenmiş DİSK'i parlamenter oyunlarla kapatma girişimine işçi sınıfının yanıtı sert oldu. 15-16 Haziran direnişleriyle işçi sınıfı sendikal örgütüne sahip çıktı. Artık, 12 Mart'ın kurmaylarının dile getirdiği gibi, sosyal uyanış ekonomik büyümeyi (burjuvazinin ekonomik büyümesini) aşmıştı ve 12 Mart askeri darbesi geldi.

Darbe, azgın saldırılarını toplumun en dinamik kesimlerine, işçi sınıfına, devrimci aydınlara ve gençliğe yöneltti. Sendika önderleri, aydınlar, gençlik önderleri zindanlara doldurulup işkencelerden geçirildi. Hukuk kuralları zorlanarak üç devrimci öğrenci lideri asıldı. Onlarcası çatışmalarda kurşunlandı.

12 Mart sonrası devrimci-demokrat güçler yeni bir toparlanma ve atılım dönemine girdiler. 1961 Anayasası'nın demokratik maddelerinin özünün ortadan kaldırılmasına karşın, sınıf savaşımı daha geniş platformlara yayılarak derinleşti. Gençlik hareketleri de bu dönemde nicel olarak güçlenerek genişlediler. Ancak bu dönem, gençlik hareketi içinde kimi ciddi güçsüzlükler ve yanlışlıklar da ortaya çıktı.

İşçi sınıfının politik önderliğinin güçsüzlüğü, toplumsal pratiği yönlendirebilecek düzeyde gelişmemiş olması, gençlik hareketlerinin devrimci güçler içinde sivrilmesinin nesnelliğini oluşturdu. Gençlik hareketleri genel olarak işçi sınıfından ve geniş halk yığınlarından koparak, kendi ekseninde radikalleşti, işçi sınıfına ve halka yabancılaştı.

Artık devrimci çıkışlar anlamında ülkenin gündemini gençlik hareketleri belirlemeye başladı. Gençlik, teorik olarak öncü sınıf ilan ettiği işçi sınıfını, fiilen öncü konumlardan hareketle etkilemeye çalıştı. Sınıfın etkisine ise kendisini tümüyle kapadı. Kendi misyonunu böylesine abartan gençlik hareketi, genel olarak kendi kuşağına da yabancılaşan bir devrimci genç tipi yarattı.

Bu devrimci tip, kendisinin de kıramadığı, toplumdaki egemen insan tipiyle birleşen, devrimci romantizmin siyasal bilinci etkilemesi sonucu oluştu. Bu kuşak sıcak eylemlerin, savaşımın içinde kimlik edindi. Okulda, işyerinde, sokakta, her yerde eylem vardı. Bir anlamda 80 öncesi devrimci kuşak eylemlerin içinde, eylem yaparak büyüdü.

Tek eğlence tanıdı: Miting; tek dostluk tanıdı: kız-erkek omuz omuza verilen savaşım arkadaşlığı. Duygusaldı, sanıldığından çok daha duyarlıydı. Tüm enerjisini, tüm gücünü, dünyayı iyiden güzelden yana değiştirmeye vermişti. Bu savaşımda çelik gibi olmanın gereğine inanıyor; "çelik gibi"liği ise, katı, ödünvermez, duygularını dışa vurmaz, geleneksel toplum tipiyle özdeşleştiriyordu.

İnançlıydı, coşkuluydu. Hapishaneden dışarıdaki arkadaşına, "ben çıkmadan devrimi yapmayın" diye mektup yazabilecek kadar, devrimin hemen olacağına çocukça bir saflıkla inanmıştı. Kısaca, inandığı, anladığı ve kavrayabildiği kadarıyla, olanca samimiyetiyle, etiyle tırnağıyla dünyayı değiştirmeye soyundu, bunun için savaştı. Doğal olarak, hatalar da yaptı.

Her şeyden önce gençti. Doğal olarak da içinde yaşadığı kuşağın genel özelliklerini kendinde topluyordu. Ancak devrimci gençlik, devrimci sıfatını aldığı an bu doğal özellikleri yadsıyarak işe başladı. O, artık devrimci gençti, sadece genç değil. Kendisini farklı olmak zorunda hissediyor, farklı davranmaya çalışıyordu.

Özgür düşünce için savaşım veren devrimci gençlik, farklı düşünceleri okumayı, araştırmayı kendisine yasakladı. Eleştiri yargılamaya dönüştü. Marksizm-Leninizm kaba alıntıcılığa indirgendi. "Marksizm, bir dogma değildir" denilerek dogmalaştırıldı.

Kültür, sadece kaba ajitasyon kitapları okumak olarak algılandı. Bir devrimcinin okuyabileceği, okuyamayacağı kitaplar, gidip gidemeyeceği filmler, giyip giyemeyecekleri elbiseler, adeta değişmez yasallıklarla belirlendi.

Kötü yaşamak, kötü giyinmek devrimciliğin kıstası oldu. Devrimci kişilik Birinci sigarası içmekle özdeşleştirildi. İnsan doğasının en açık olduğu bir dönemde duygusallık, cinsellik, sevgi yok sayıldı.

Teori, ancak devrimcilerin çıkardıkları dergi ve gazetelerden öğrenilen, yaşamdan kopuk, sığ bilgi yığını haline geldi. Bilinçli, sadece kurulu düzeni değil, kendisini de sorgulayabilen devrimci tipi unutulmaya yüz tuttu.

Tüm bunlar ise, bir cümleyle söylemek gerekirse, devrimci gençlerin, devrimciliklerine, kuşaklarına, kendilerine yabancılaşmalarını ve geniş gençlik yığınlarından kopmaları sonucunu getirdi.

Bu eksikliklerden rejim çok iyi yararlanmasını bildi. 1970'li yıllarla birlikte Türkiye burjuvazisi, kendi içinde de evrimleşmeye, farklı bir ekonomik politikaya gereksinim duymaya başlamıştı. Tüm dünyada yaşanan ekonomik krizi atlatmak için, emperyalizmin geliştirdiği yeni ekonomik işbölümünde Türkiye'nin de yer alması

için, Türkiye burjuvazisi içinde belli bir temel oluşmuştu. İşbirlikci büyük burjuvazinin temsilcisi TÜSİAD, artık ithal ikameci ekonomik politikayı yavaş yavaş eleştirmeye, Türkiye'nin gündemine yeni bir ekonomik model tartışması sokmaya çalışıyordu. Bu model, Güney Kore, Şili gibi az gelişmiş ve demokrasinin bulunmadığı ülkelerde uygulanan, ihracata dayalı ekonomi modeli ya da ülkemizdeki yaygın deyimle 24 Ocak modeliydi.

Bu modelin iç mantığı, sürekli enflasyon koşullarında, sermayenin merkezileşmesine koşut, işçi ücretlerinin, sosyal hakların, iç tüketimin kısılmasına, emeğin sömürü yoğunluğunun artırılmasına dayanıyordu. Uygulanabilmesi ise, bu iç mantığa uygun; demokratik hakların ortadan kaldırıldığı, işçi sınıfının, demokrasi güçlerinin ezildiği, kısaca demokrasinin rafa kaldırıldığı, demirden bir otoritenin, toplum yaşamına, işbirlikçi burjuvazi lehine hakim olduğu bir politik rejim demekti.

Bu politik rejimi yaratabilmek için kollar sıvandı. Her şeyden önce politik istikrarsızlık ve toplumun terörize edilmesiyle, geniş halk yığınlarında otorite özlemi yaratılarak, rejimin psikolojik zemini oluşturulmaya başlandı. 1 Mayıs 1977, Sivas, Maraş, Çorum olayları gibi kitle katliamları, 16 Mart 1978 gibi gençliğe yönelik toplu silahlı saldırılar, gençlik hareketlerinin çeşitli araçlarla provoke edilmesi, komando kamplarında yetişen faşist çetelerin polis korumasında giriştikleri kanlı eylemler ve bunların belli ölçülerde kendi karşıtını yaratması, bunalımdan demokratik yollar'la çıkış arayışlarının yolunun kesilmesi ve nihayet 12 Eylül 1980 darbesi...

2- 12 Eylül Rejimi "Kavanozda Bir Gençlik Yaratmak"(*) İstedi.

12 Eylül 1980'den sonra en çok suçlanan, en çok ezilen kesimlerden birisi de gençlik oldu; suçlu ilan edildi, hapishanelere dolduruldu, kurşunlandı, işkencelerden geçirildi, darağacına çekildi, örgütleri dağıtıldı.

Bu güne değin ne Vedat Demircoğlu'nun katilleri, ne Kanlı Pazarı örgütleyenler, ne 1977 1 Mayısı'nın failleri, ne de Maraş, Sivas ve 16 Mart katliamlarının sorumluları ele geçti. Başkentin merkezinde ev basıp tellerle insan boğan, işkenceyle adam öldüren yüzlerce katil elini kolunu sallayarak gezerken, hapishaneler 16-17 yaşında gençlerle dolduruldu. Bu gençler sorgusuz sualsiz, neyle suçlandıklarını bilmeden yıllarca hakim yüzü bile görmeden, insanlık dışı işkenceler karşısında kişiliklerini, insan onurunu korumaya çalışarak, hapishanelerde büyüdü.

Öte yandan, asıl hapishaneler gençliğin kafasında yaratılmak istendi. Sosyal bir grup olarak gelecekteki nesil de dahil- tüm gençlik kamuoyuna suçlu ilan edildi, sürekli bu argüman işlendi. Gençliğin en küçük bir kıpırdanması, 12 Eylül öncesine dönmek olarak yorumlandı.

Öyle bir gençlik yaratılmalıydı ki, özgürce düşünmesin, sorgulamasın, tekboyutlu, kendisine verilenle yetinen, çağdaş bir yurttaş mantığıyla değil, devlete kul mantığıyla düşünen bir gençlik olsun!..

(*) Hasan Cemal, **Cumhuriyet**, 18.4.1987.

Nitekim 12 Eylül 1980'den bugüne kadar gençliğe ilişkin çıkartılan her yasaya, her düzenlemeye bu mantık hakim oldu. YÖK'le buyrukçu, kişiliği ezen, robotlaştırıcı eğitim sistemi kurumlaştırıldı. Üniversitelerdeki 1980 öncesi göreli özerklik ortadan kaldırıldı. Çağının sorumluluğunu duyan, araştıran yüzlerce bilim adamı kürsülerinden, üniversitelerden uzaklaştırıldı. Bilimsel bir kariyer olan profesörlük, İhsan Doğramacı'nın iki dudağı arasından çıkan bir şeyhülislamlık mertebesine indirildi.

Öğrenciler üzerindeki baskılar, sakal biçiminden, giyilecek pantolona kadar, yaşamın en küçük ayrıntısını bile kendi istedikleri biçimlerde düzenleyen disiplin yönetmenlikleriyle meşrulaştırılmaya çalışıldı. Polis-idare işbirliği dünyanın bilim üreten hiçbir kurumunda görülmeyen, utandırıcı boyutlara ulaştı. Üniversiteler öğrencilerin olduğu kadar polislerin de mekanı oldu.

12 Eylül'ün devlet teröründen yılan ana babalar, çocuklarını hafiye gibi izlemeye; 12 Eylül gibi bir rejimi bir daha yaşamak istemeyen kamuoyu ise gençliğe, ülkeye böyle bir rejim gelmesinin nedeni ve gelecekte de yine neden olabilecek bir kesim gözüyle bakmaya başladılar.

Bu anlayış öylesi bir boyuta ulaştı ki, bir dönemin MC hükümetlerinin başbakanı Demirel bile 1986 yılında **Yarın** dergisi aracılığıyla gençliğe şöyle sesleniyordu: "Gençliğinden şüpheye düşmüş bir millet olamaz. Gençlik geleceğin teminatıdır. Suçluluk psikozuna girmeyin. Bir dönemin sorumsuz suçlamasını kabul etmeyin. Çaba gösteriyorsunuz çabanıza devam edin."(8)

"12 Eylül günlük deyişle kavanozda bir gençlik yetiştirebileceğini düşlemişti(r)."(9) Ancak, bugün gençliğin üzerindeki suçluluk piskozunu, kimlik bunalımını tümüyle aştığını söylemek her ne kadar erken olacaksa da, gençliğin tümüyle rejimin dümen suyuna da girmediğini söyleyebiliriz.

Gerçekten de, 1987 yılında **Cumhuriyet** gazetesi ve Veri Araştırma'nın gençlik içinde yaptığı araştırmanın sonuçlarının da gösterdiği gibi, "üniversiteli gençler tüm olumsuz koşullara karşın, yurt ve dünya sorunları üzerinde büyük ölçüde görüş sahibidir. Bu bakımdan gençliğin tümüyle apolitik olduğuna ilişkin yargıların, haksız olduğunu söyleyebiliriz. Üniversite öğrencisinin ezici çoğunluğu siyasal özgürlük ve demokrasiyi, en az ekonomik kalkınma ve sosyal adaletin sağlanması kadar önemli saymakta, hemen tüm konularda demokratik tutumu çoğunlukla benimsemekte(dir). Bu açıdan üniversite gençliğinin ülkemizde özgürlükçü ve çoğulcu demokratik düzenin temel güçlerinden biri olduğunu vurgulamak yanlış olmayacaktır."(10)

---

(8) **Yarın** Dergisi, Haziran 1986' sayısı
(9) Hasan Cemal, **Cumhuriyet**, 18.4.1987.
(10) **Cumhuriyet-Veri Araştırma**, "Üniversite Gençliği Konuşuyor" 5.3.1987.

AMACI YİTİRMEDEN

Selim GÜLEÇ

Yerel seçimler sonrasında politik ortamda yeni, özgül bir durum doğdu. Bir ulusal çoğunluk 12 Eylül'ün belirgin izlerini taşıyan toplumsal-politik yönetim sisteminin sonuçlarından hoşnutsuzluğunu ortaya koydu. Çağdaş, demokratik bir Türkiye özleminin ağır basan bir eğilime dönüştüğü gözleniyor. Bu özleme yanıt verme yeteneğini taşımayan yönetim ve örgütlenme biçimleri, parlamento ve seçim sistemi, temel bir çerçeve olarak da ülke anayasası *belli başlı tartışma konularından biri* olarak gündemde yer ediyor.

Özcesi, 12 Eylül'den çıkış konusuyla birlikte, nasıl bir politik rejime ihtiyaç olduğu sorusu bir kez daha ulusun gündeminde baş sıraya yerleşiyor. Konunun taraflarından olan parlamentodaki partilerden hiçbirinin soruna taşıdığı önem derecesine uygun bir özenle yaklaşamadığı kanısındayım. Onlar arasında meseleyi *bütünsel bir değişim, esaslı bir yeni yönelim* doğrultusunda çözmek için ele alan çıkmıyor. Böylesi bir doğrultu için birlikte hareket zemini yaratmak gibi bir çabaya da ne yazık ki rastlanmıyor.

Şimdiki durumu önemli bir politik dönüm noktasındaki *tıkanıklık* olarak değerlendiriyorum. Ülkemizin, ulusumuzun dev boyutlu pekçok sorununun çözümüne girişebilmek için temel doğrultunun, ulusal iradeyi hiçe sayan 12 Eylülcülüğün karşısına güçlü bir demokratik yenilenme alternatifi çıkarmak ve bu alternatifin sahibi bir ulusal hareket yaratmak olması gerektiği düşüncesindeyim. Çözüme başlanacak nokta, politik rejimde bir değişikliği gerçekleştirme fikri olmak zorunda. Ulusun geniş kesimlerinin, toplumsal örgütlenmelerin, yerel insiyatiflerin ve çeşitli politik çevrelerin olabildiğince özgürce hareket etmesi ve politik sistemin yapılandırılmasına katılma yollarının açılması, bugün için bütün sorunların çözümüne koyulabilmenin ertelenemez, kaçınılmaz *önkoşulu* haline gelmiş bulunuyor.

Kanımca ulusun geniş kesimleri, emekçi kitleler böylesi bir yönelimin ihtiyacını yakıcı biçimde duyuyor. Şimdi önümüze gelen, bu ihtiyaçtan yola çıkarak, somut politik adımların nasıl atılacağı sorusudur. Bütün politik tarafların konuyu bu ağır-

lıkla ele alması gerektiği kanısındayım. Marksist güçler açısından ise, sorun yaşamsal bir önem taşıyor. Temelde, iki nedenle:

Marksist hareket, eğer ülkenin politik yaşamında etkili bir konuma ulaşmayı amaçlıyorsa, böylesi bir ulusal politik tıkanıklık ortamında *çözücü bir insiyatifle* ileri atılmak ve gerçekçi bir çıkış yolunun *harekete geçiricisi* olarak işlev kazanmak için çalışmalıdır. Yalnızca marksistlerin kendi konumları açısından değil, var olan politik durumun nesnel gereklerinden de böyle bir girişim zorunluğu çıkıyor. Parlamentodaki partilerin tek başına etraflı bir çözüm hattına yönelme eğilimi ve yeteneği taşımadığı saptaması, halkta ağır basan özlemin sahipsiz kaldığı sonucunu veriyor. Bu durumda, halkın aktif katılımını temel alan bir anlayışla, ulusal düzeyde mutabakatın önerilmesi, doğrudan marksist güçlerin üzerine düşen bir sorumluluk oluyor.

Her partinin dar çıkarlar ve bencil hesaplarla bir yanından çekiştirdiği sürece marksist hareketin etkili bir politik müdahalede bulunması, ülkenin politik yaşamına canlandırıcı bir dinamizm kazandıracaktır. Bu dinamizm halk yığınları ve demokratik hareketlerin aktifleşmesi, ağırlıklarını artırması ve marksist parti ve çevrelerin politik konumlarının güçlenmesi için etkili olanaklar sağlayacaktır.

Ülkenin Gündemi ve Marksistlerin Tartışmaları

Kanımca, bugün marksist güçlerin kendi aralarında yürüttükleri tartışmanın ana gündem maddesi böylesi bir aktif müdahale için neler yapılabileceği olmalıdır. Diğer pekçok güncel özgül konu, ülkenin politik sorunları konusunda marksistlerin ne düşündüğü, ne önerdiği sorusuna verilen yanıtlarla bağlı olarak ele alınmalıdır. Marksistlerin iç tartışma konuları, ülkenin politik yaşamında komünistlerin yerinin ne olduğu, bu yerin daha iyileştirilmesi için nasıl bir yol izlemek gerektiği ve ülkenin kilit önemdeki sorunlarının çözümüne nasıl katkı yapabilecekleri gibi bir temel üzerinde geliştirilmek zorundadır.

Marksistlerin birliği, tek partide birleşme, çağdaş parti, yasal sosyalist parti mi —komünist parti mi, dünya komünist hareketindeki sarunlar gibi konularda tartışma ve görüş alışverişinin sağlıklı bir rotada yürümesi, ancak *komünistlerin politik rolü ve kimliği* gibi aslî bir noktada açıklığa ulaşılmasıyla olanaklı olabilir. Ve bu açıklığa, ülkenin politik yaşamının dışında kalan bir tartışma süreci içinde varılamaz. Böylesi bir süreç, aksine, bütün tarafları, yaşamdan ve gelişmelerden kopuk bir düşünce ve davranış mantığına sürükler. Marksistlerin içe kapalı bir teorik tartışma girdabına sürüklenmesi sanırım, hiçbir marksist çevrenin tercihi değildir.

Şu halde, bugünkü politik durumun değiştirilmesi, dönüştürülmesi için girişimde bulunmayı güncel bir görev olarak benimseyen bir ilişkiler platformu yaratmayı amaçlamak doğru olacaktır. Bir yandan kitle hareketleri ve ulusun çeşitli kesimleri içinde birlikte çalışma koşullarını geliştirirken, öte yandan politik süreçlere etkin katılım anlayışını yaşama geçirmek için çabalamak, marksistler arası ilişkiler zincirinin ana halkalarını oluşturmalıdır.

Politik Doğrultu ile Birliğin Bağı

Yukarda kurduğumuz bağlantıdan, politik hat ile marksistlerin birliği arasındaki bağ konusuna geliyoruz.

Kanımca bugün birçok tartışma konusu, politik çizgilerin netleştirilmesi ve karşılıklı anlaşılmasıyla ilişkili. Bir marksist parti ya da çevrenin savunduğu politik doğrultunun temellerinin açımlanması ve yaşam pratiğinde sınanarak tartışılması; birlik gibi genel ve çokyönlü bir sorunu üretken olmayan *soyut* bir tartışma, (hatta şimdilerde aldığı görünümle) bir çekişme vesilesi olmaktan kurtaracaktır.

TBKP'nin geliştirdiği, programına yansıttığı ve yaşama geçirmeye çalıştığı bir politik anlayışı var. Bu anlayış, TİP ve TKP içinde *ayrı ayrı,* ama *birbiriyle bağlantılı* bir biçimde ilk gelişimini yaşadı. İlerki evrelerinde artan *politik yakınlaşma,* bir *politik birliğe* olanak sağladı ve bunu yarattı. Bu politik anlayış birliğinin ürünü olarak ortaya çıkan TBKP Programı zemininde ise *örgütsel birlik* örülmeye geçildi.

Kanımca bu gelişim süreci ve varılan sonuç, ülkemiz solunun tarihi açısından son derece canalıcı bir anlam taşıyor. Her şeyden önce, "iki ayrı politik çizginin masa başında uzlaştırılması" gibi bir yoldan geçilmemiş olduğunu bilince çıkarmak ve altını özellikle çizmek gerekiyor. *Ayrı ama ilişkili gelişmelerin sağladığı yakınlaşmanın üzerinde, birlikte bir temel politik doğrultu yaratılmıştır.* İkincisi, sağlıklı bir örgütsel birliğe yönelmek ancak bu politik anlayış birliği zemininde olanaklı olabilirdi. TBKP örneğinde *esas olarak* yaşanan budur. Ve bugün marksistlerin birliğini düşünürken de, bunun çok dışında bir gelişme beklemek gerçekçi ve sağlıklı olamayacaktır, düşüncesindeyim.

Eğer bugün, bu örgütsel birlikle ilgili bir sorun ortaya çıkarsa, bu birlik tartışma konusu edilirse, bilinmeli ki, asıl tartışılan "birlikte yaratılan bu politik doğrultudur." Temelinde, bu hattı kavrama ve benimseme düzeyleri yatmaktadır.

Sol hareketimiz için ciddi bir kazanım olarak gördüğüm TİP-TKP birliğinin sağladığı bu politik sonuçlara her adımda dayanmak gerekiyor. Bu *somut, gerçekleşmiş bulunan* ve *ilk* birlik örneğinin deneyimi, şimdi marksistler arasında yürütülen tartışmalara da ışık tutacak biçimde ele alınmalıdır.

TBKP'nin Politik Hattı, Pratik Adımları ve Tartışmalar

Dilerseniz, bugün TBKP'nin bu birleşik politik doğrultusunun yaşama nasıl geçtiğini, pratikte sınanmasının nasıl sonuç verdiğini ve marksist güçler arasındaki tartışmalarda nasıl bir yansıma olduğunu kısaca gözden geçirelim.

TİP ve TKP yöneticileri Nihat Sargın ile Haydar Kutlu iki partinin ortak bir program temelinde birleştiklerini açıklayarak, Kasım 87'de yurda döndüler. Amaçlarının Türkiye'de komünist hareketin yasal faaliyetinin önündeki engelleri kaldırmak ve TBKP'nin yasal kuruluşunu başlatmak için bir girişimde bulunmak olarak açıkladılar. Yarattığı etkiler biliniyor. O günden başlayarak, demokratik bir sistemin köşetaşlarından biri olarak, "Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü" konusu, şu ünlü 141 ve 142. maddeler yoğun bir tartışma düzlemine ulaştı. İlerici demokrat çevreler bu tartışmaya aktif katıldılar. Marksistler, yasallıkla birlikte, komünist hareketin

birliğini, geniş yasal parti düşüncesini de temel bir nokta olarak gündemlerine aldılar.

Birçok marksist çevre ve kişi ile temaslar yürütüldü. Bu arada TBKP ile TSİP yönetimleri arasında görüşmeler başlatıldı. Bu tartışmalar, marksist çevreler arasında bir diyalog sağlanmasında, yakınlaşmaya giden yolun açılmasında çok önemli bir rol oynadı.

87 Kasım'ında atılan adım, o günkü politik ortama aktif bir müdahale oldu. Aynı zamanda, TBKP programında yansıyan diyalog politikasıyla da birlikte, marksistler arasında açık bir tartışma ortamının oluşmasına katkıda bulundu.

Elbette, gelişmenin yönü tek değil. Hepimiz biliyoruz, Kutlu ve Sargın'ın girişimi, kamuoyunda genel bir sempati dalgası yaratırken, hemen başında birçok sol çevre tarafından çeşitli dozlarda olmak kaydıyla "ters, olumsuz" değerlendirildi. "İşçi sınıfı davasına ihanetten, komünist hareketi burjuvaziye satmaktan, Özal'la uzlaşmaya" varıncaya değin değişik suçlamalar görüldü. Kimileri eleştiri düzeyinde "Özal'a, Kahveci'ye inanmak, Mustafa Suphiler gibi burjuvazi tarafından kandırılmaktan" sözetti. En hafifi ise, "maceracılık, koşulları hayalci değerlendirme, kendini ve yandaşlarını ateşe atma" eleştirisiydi.

Dostların bu tür yorumlarına kaynaklık eden neydi? Kuşkusuz, her görüşün düşünce tarzına göre değişen nedenleri var. Ancak, ortak nokta, TBKP'nin programına temel oluşturan "yeni düşünce tarzı" ve bununla sıkı sıkıya bağlı politik eylem hattının karşısında bir "tavır birliği" olmuştur.

Bugünkü koşullarda komünist partisinin yasal çalışmasının bir *gereklilik* olarak ifade edilmesi ve şimdi *bunu sağlama koşullarının var olduğu* düşüncesi dünya çapındaki gelişmelere geleneksel bakış açısından kavranamazdı. Hiç değilse başlangıç aşamasında bütün marksist çevrelerin TBKP'nin yeni yaklaşımlarının değerini ve önemini net olarak görebilmesi, burdan kaynaklanan bir politik girişimin anlamını bütünüyle yakalayabilmesi olanaklı değildi.

Bu olgu, yalnız dostlar için değil, TBKP yandaşları için de bir ölçüde geçerli. Ancak bu, doğaldır da. Tüm dünya komünist hareketinin hem marksizmi kavrayışlarını, hem de bugüne kadarki pratiklerini enine boyuna gözden geçirmekte olduğu, düşünsel planda köklü yenilenmelerin sürekli yaşandığı bir ortamda, günün evrensel ve ulusal gerçekliklerini yakalamak bir anda olabilecek bir iş değil. Buradan, *politik tartışma ve karşılıklı anlama sürecinin daha bir süre çeşitli düzeylerde devam edeceği sonucunu çıkarabiliyoruz.*

TBKP Programı'nda yansıyan çizgi, evrensel yenilenme dalgasının ürünü olarak, bir *tutum almayı* belirliyor. Ulusal arayışlarını bu dünya çapındaki zenginleşmeyle bağlamış bulunuyor.

TİP-TKP birleşmesi ve ardından genel sekreterlerin yurda dönüş girimi de bu arayışı belli bir düzeyde sonuca bağlayan, somutlayan politik çizginin en net, en belirgin bir ilk adımı.

* * *

Bugün, yasallaşma için ilk adımdan 20 ay kadar sonra gelinen aşamada, sözkonusu politik yaklaşıma ilişkin tartışmanın, marksist sol içinde çeşitli evrelerden geçerek, yeni bir özgül basamağa, ulaştığını görüyoruz. Bu basamağı ele almadan önce, buraya gelinirken geçilen ve sonuçları netleşen kimi ara basamaklara da bir göz atalım.

1- TBKP ile TSİP arasındaki görüşmeler sonunda, iki parti program anlayışları konuşunda ortak bir noktaya varamadılar, birleştirici bir sonuca şimdilik ulaşamadılar.

2- Giderek azalmış da olsa, ilgili marksist çevrelerin çoğu 141-142'nin kalkması olasılığını son derece uzak gördüğünü söyleyerek, bugün için yasal bir sosyalist parti kurmak gerektiği düşüncesini dile getiriyor. Bu yasal parti, birçok ara nitelemelerden geçip evrimleşerek bugün "geniş marksist parti" tanımına ulaşmış olmakla birlikte, özdeki fikir, 141-142 kalkmadan partiyi kurmak ve en son tanımında bile muğlak bir "geniş" parti anlayışı.

Bu nedenle de, komünist hareketin yasallığını kazanma ve 141-142'yi kaldırma uğraşı onların somut bir hedefi düzeyinde bulunmamakta.

TBKP ise yasal komünist partisi fikrini, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü önündeki ana engeli kaldırma ve bu yoldan demokrasinin çerçevesini belirlemeye özlü katkı yapma kararlılığıyla bağlamıştır. Aynı zamanda o, yasal komünist partinin hem düşüncedeki evrensel gelişmeyi, yani yenilenmenin temelindeki mantığı kavrama yönündeki bütün eğilimleri kucaklayacak bir "geniş komünist parti" düşüncesini savunmaktadır.

* * *

Bir ara basamak da, yurtdışındaki politik göçmenlerin yurda dönüşü konusunun tartışılması idi. Politik eylem hattının çizilmesine kaynaklık eden farklı yaklaşımlar bu olayda da tutumlara net ve kesin biçimde yansıdı. TBKP yandaşları varolan nesnel koşulların aktif bir öznel müdahaleyle sonuç almaya olanak sağladığı görüşüyle hareket ettiler. Bu görüşün diğer marksistler tarafından benimsenmediğini biliyoruz. Bu nedenle onlar dönüş eylemine katılmadılar. Yurda dönenler, attıkları adımın sonucunda düşüncelerinin doğruluğunu gördüler. Böylelikle de, politik göçmenlerin özgürce dönüşü için yolu açtılar. Şimdi bu yolun diğer birçokları için de kullanılır hale geldiğini gözlüyoruz.

O tarihlerde ilk kez açık biçimde yeni bir tartışma konusu daha girdi gündeme: Bu adımı anlaşarak birlikte atmak gerek. Peki ya anlaşamazsak? Taraflar doğru bildiği adımları, birbirine zarar vermeden atamazlar mı? O günlerde tek bir konu üzerinde çıkan bu tarz tartışma, günlük pratiğimizin bütün adımlarını bağlayacak düzeyde bir ciddiyet kazanmaya başladı. Sonuç olarak ortaya şu soru çıkıyor: "Marksistler bir anlayış birliğine, politik tavır birliğine varamadığı zaman, kendi bağımsız tavırlarını korurlarsa, bu birlik çabalarını zedeler mi?"

Sorun bu biçimiyle, marksistler arası tartışmaların bir boyutuyla her bir grubun kendi içine yansımasıydı. Karşılıklı görüş alışverişinin vardığı boyutlar tek tek her

çevreyi ve bunların herbirindeki gelişmeler de karşılıklı ilişkileri etkiliyor. Denebilir ki bugün varılan sol içindeki diyalog, çevreler arası sınırları zayıflatıyor, tüm yandaşları daha büyük bir platformda tartışmaya katıyor.

Bizce bu son derece sevindirici bir gelişme eğrisi.

Bu durumda üzerinde titizlikle durulması gereken, politik çizginin açımlanması, ve istikrarının korunması ile birliktelik ve tartışma sürecinin ilerletilmesi arasındaki bağı kurmak oluyor

Şimdi, 89 yazında, bir sorun boylu boyunca komünistlerin gündemine yerleşmiş bulunuyor. Ve artık bu sorun yalnızca TBKP'nin değil, ilişki içindeki "komünist hareketin taraflarının" ortak sorunu ya da tartışma konusu niteliğine az çok bürünüyor. Soru şu: Komünist partinin yasallaşması için yeni ve güçlü bir adım atmanın zamanı gelmiş midir? Bu soruya verilecek yanıt, hiç kuşkusuz bugüne kadar ki yasallaşma mücadelesi sürecinin değerlendirilmesinden çıkarılan sonuçlarla belirlenecek.

Her şeyden önce, KP'nin yasal olarak kurulması koşullarının ne durumda olduğu sorusuna verilen yanıtlara bakmak gerekiyor. Esas olarak iki ana yanıt var. Yakın gelecekte 141-142'nin kalkması gibi bir olasılık görünmüyor, bu yöndeki girişim esas olarak başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İkinci yanıt ise, bunun önündeki engel büyük ölçüde zayıflamıştır, atılacak ciddi ve etkili bir adımla bu engel kaldırılabilir.

TBKP'nin bütünsel yanıtı, ikincisidir. (Daha önce bir çok kez açıklandığı için, burada ayrıca ele almaya gerek duymuyorum.)

Bir başka yanıt aranması gereken soru da, komünistler böylesi bir adım atmaya hazır mıdır sorusu. TBKP dostlarının 20 aydır yükselerek ve derinleşerek süren faaliyetleri, bu çevrede çoktan beri hazırlığın varolduğunu gösteriyor. Hatta, geç kalınmakta olduğu yolundaki görüşün hızla yaygınlık kazandığı gözleniyor. Ve bu çevrelerin geniş kesimlerinde, daha ileri adımları etkileyecek tereddüt ve yalpalamaların giderek bir tepki ürettiği de bilinen gerçek. Haklı olarak, politik hattın istikrarının korunmasını, girişimlerinin ısrarlı biçimde takibini ve somut kazanımlara ulaşılmasını arzuluyorlar. Bu adımı, komünist hareketin güçlenmesi ve birliği için de zorunlu görüyorlar.

Öte yandan, marksist birliğin taraflarının (var olan ya da olası) böylesi bir adım atmaya şu aşamada hazır olmadığı anlaşılıyor. Koşulların komünist partisinin yasallaşmasına uygun olmadığı saptamasından (ve hatta böyle birşeye gerek olmadığı düşüncesinden) yola çıkan dostlarımızın bu yaklaşımın yanlışlığını *pratikte* görmeden böyle bir adıma yanaşmayacakları da açık.

Bu değerlendirmeler ışığında şöyle bir bir sonuca varıyorum: Her şeyden önce, komünistlerin yasallaşma girişimini yeni bir evreye yükseltmek ve başlattıkları girişimi sonuca ulaştırmanın yolunu açmak gibi bir sorumlulukları olduğu düşüncesinden kalkarak, yeni ve güçlü bir ileri adım atmanın zamanının gelmiş bulunduğuna inanıyorum.

Ancak, marksistler arasındaki tartışmaların da etkisiyle, bu yanıtı gerçekçi bulmayanların olduğunu da biliyorum. Bunun için, her şeyden önce "yeni ve güçlü bir

ileri adım" fikrinin neyi içerdiğini, yani 1) önerilen adımın politik gerekçe ve dayanaklarını ve 2) gerçekleştirme yollarına ilişkin düşünceleri açıklamak gereğini duyuyorum.

Marksistlerin Her Adımı Ulusal Gündemle Bağlanmalı

Komünist hareketin yasallaşması için adım atmalıyız derken, tam da burada politik hattın temelini oluşturduğuna inandığım bir unsur yine hemen önümüze geliyor. Marksistlerin atacağı her adım ülkenin ana politik gündemiyle bağlanmalıdır. Bizi gündeme etki edecek, politik yaşamda bir değişimi zorlayacak bir konuma yükseltebilmelidir. Sorun elbette basitçe kendi adımıza "gündeme girmek" değil. Bunu son derece doğal olmayan bir tarzda, sansasyonel girişimlerle, sonuçta bizim açımızdan olumsuz politik sonuçlar doğuracak, biçimde de yapabiliriz. Belirleyici olan: 1) ülkenin en temel sorunlarıyla, en geniş çevreleri ilgilendiren konularla ilişkili adımlar atmaktır. 2) Bu adımlar, söz konusu temel sorunların çözümü konusundaki düşüncelerimizi, halkın çıkarına olan gerçekleşebilir somut önerilerimizi ortaya koyabilmemizi sağlamalıdır. 3) Bu adımların sonunda temel bir konuda ilerleme, kayda değer bir gelişme elde edilebilmelidir. 4) Olabildiğince geniş kesimler ve olumlu gelişmenin gerçekleşmesinde marksistlerin payını, düşüncelerinin doğruluğunu ve politikalarının gerçekçiliğini, sonuç alıcılığını görebilmelidir.

Kutlu ve Sargın'ın Türkiye'ye dönüş girişimlerine kaynaklık eden politik yaklaşımın bu unsurları içerdiğini düşünüyorum. Girişimin tarihinin, 12 Eylül'den çıkış, demokrasiye geçiş ve nasıl bir demokrasi konularının tartışıldığı bir günlemeye rastlatılmasının nedenini burada aramak gerektiği kanısındayım. Anımsanacaktır, o günlerde politikanın gündemi esas olarak 12 Eylülcülükle demokratik açılım arasındaki çelişkiyle belirleniyordu. Geniş kesimler konuya ilgi gösteriyordu. Öte yandan, temeldeki soruna ilişkin bu tartışmayı gölgelemek, ilgi odağını başka noktalara kaydırmak çabaları da vardı. Mesele partiler arası ya da liderlerin kişilikleriyle bağlı çekişmelerin darlığına çekilmekteydi. Genel sekreterlerin gelişleri birden "nasıl bir demokrasi" ve "demokraside, politik yaşamda komünistlerin yeri" konularını birlikte gündeme soktu. Yalnızca bununla da kalmadı, komünistlerin politik rejimin hangi temel noktalarda dönüştürülmesi gerektiği konusundaki fikirleri çok geniş çevrelere hem sözle, hem de fiili eylemle anlatılmış oldu.

Böylesi bir başka girişim de, politik göçmenlerin yurda dönüşü oldu. İlk adımla konu gündeme girdi; tartışmaya aktif biçimde açıldı. Direnen güçlerin geriletilmesi sağlandı ve hak, önemli ölçüde elde edildi.

Kanımca, yine böyle davranılabilecek bir ortam, yerel seçimler öncesinde doğdu. TBKP yandaşları, "marksist birliğin bütün tarafları" ve sol güçlerin mümkün olabilen en geniş parçaları birleşerek, ciddi yankılar uyandıracak bir adım atabilirlerdi. Yasal KP fikrini, yerel katılımcılık temelindeki bir demokratikleşme istemiyle bağlayarak, etkili bir çıkış yapılabilirdi. Böylelikle, hem geniş yığınların 12 Eylülcülüğün uzantısı olarak ANAP hükümetine tepkisi ve çağdaş, demokratik bir Türkiye özlemi kucaklanabilirdi. Hem de ulaşılmak istenen demokratik sistemin çerçevesi konusunda komünistlerin temel düşünceleri (programatik yaklaşımları) tanıtılabilirdi. Bu çaba, politik alanda bir demokratik mutabakatın oluşmasında marksistle-

rin katkılarını daha etkili bir düzeye yükseltebilirdi. Sonuç, hem KP'nin toplumsal meşruiyetinin artmasına, hem de birleşik partinin adımlarına katkı yapardı.

Bu gerçekleştirilemedi. Daha önceki girişimlerde olduğu gibi, yerel seçimler gibi önemli bir ulusal sorun bağlamında da ortaklaşa bir çalışma yapılamadı. Ancak, bu örnekte diğerlerinden farklı bir olgu daha yaşandı:

Bu kez TBKP yandaşları, hem marksistler arasında tartışma ve diyaloğu sürdürüp, hem de aktif politik uğraşlarını yürütme becerisini her düzeyde gösteremediler.

Yerel seçimler konusunda güncel hedefleriyle bağlı bir politik çıkışı *bütünlüklü* bir biçimde gerçekleştiremediler. Bu saptamanın, farklı yönleriyle de olsa, diğer bazı marksist çevreler için de geçerli olduğu kanısındayım. Çünkü yurtiçinde büyük kentlerin bazılarında ve yerel düzeylerde ağır basan "somut sorunlar çevresinde birlikte ve aktif tutum alma" anlayışıyla birçok önemli faaliyet yürütüldü. Yerel yönetimlerle ilgili tartışma ve paneller örgütlendi, ortak adaylar çıkarıldı veya birlikte destekleme çalışması yürütüldü; somut alternatifler üretilmeye çalışıldı, öneriler geliştirildi. Ancak, bir bütün olarak baktığımızda, marksistlerin masabaşı ve dergiler arası tartışmalarından böylesi etkin ve verimli bir politik-pratik sonucun üremediği sonucunu algılıyoruz.

Marksistler arasındaki birlik ve yasal parti gibi konular üzerinde süregiden içe kapalı tartışma platformunun, bu ilişkiler zincirini bir türlü ülkedeki politik süreçlere aktif müdahale zeminine oturtamadığı kanısını taşıyorum.

Son örnekten çıkarılan sonuçla pekişen bir diğer değerlendirme de; sürecin bu halinin, sonuç alıcı bir politik çizgiyi istikrarlı bir biçimde izlemenin önüne engeller çıkarabildiği gerçeğidir.

Bugün İçin Sonuçlar

Geçtiğimiz dönemin pratiğini bir politik doğrultu temelinde ve marksistler arası tartışmayla ilişkili biçimde incelemeye çalıştık. Bazı sonuçlar çıkardık. Bu sonuçlar ışığında, önümüzdeki adımı nasıl tanımlayabiliriz?

Başta, anayasa tartışmasının gündeme girdiği, erken seçim ve cumhurbaşkanlığı seçimi konularının ortada kaldığı bir *politik tıkanma, düğüm noktası*nda bulunduğumuz yolundaki düşüncemi belirtmiştim.

Aynı şekilde, yasal KP girişiminin de artık yeterli bir işlemden geçerek tavlandığı, olgunlaştığı ve bu nedenle de etkili bir çıkışa gereksinim duyduğu çıkarsamasını yapmıştım.

Mevcut yasal partiler içinde, bugünkü durumu demokratikleşme yönünde ileri adımların çıkış noktası yapma eğilimi ve kapasitesinin zayıf olduğunu gözlüyoruz. Demokratik bir politik rejimin temellerinin oluşturulması, buna en geniş ulusal çevrelerin, en başta da hep dışlanan emekçi yığınların aktif biçimde katılımının sağlanması, demokrasiden yana çeşitli kesimlerin olabilen en geniş hareket birliğine dayanarak, militarizm ve demokrasi düşmanlığının geriletilmesi biçiminde genel hatlarıyla ifade edilebilecek bir davranış çizgisi marksistlerin dışında ortaya çıkamıyor.

Oysa devrimci, sol güçler demokratik gelişimin ancak böylesi bir istikrarlı ve kararlı eylem hattıyla sağlanabileceği görüşünde birleşiyorlar. Şu halde, bu sürece birlikte, aktif biçimde müdahalede bulunmak sorumluluğu marksistlerin sırtındadır.

Bu durumda, hep birlikte bir adım atılırsa, yasal KP kurulması gereği, zorunluğu, kaçınılmazlığı fikri, 12 Eylülcülüğün politik bakımdan yere serildiği bu aşamada, demokratik bir politik sistemin köşetaşlarının en geniş ulusal katılımla oluşturulması fikriyle birlikte, ülkenin ana politik gündemi haline yükseltilemez mi?

Böylesi, bir girişim için, "yeni anayasa nasıl hazırlanmalı?" sorusu ana konu olarak alınmalıdır, derim. TBKP programında anayasal çerçeveyle ilgili somut önerilerini sunuyor. Bunu açıp işlemek, her alanla ilgili daha da somutlamak onlara düşüyor. Her marksist grubun konuya ilişkin öneri ve ilkeleri var. Bunlar birlikte geliştirilebilir.

Asıl önemli olan anayasanın kimler tarafından, nasıl hazırlanacağı sorununa yaklaşım. Bu, anayasanın içeriğine yaklaşımı doğrudan belirleyecektir. Bizce başta işçi sendikalarını, baroları, mühendis-mimar odalarını, tabib odalarını, öğretmen - memur derneklerini, yazar-sanatçı-kültür adamı örgütlenmelerini, esnaf-zanaatkâr birliklerini, üniversite birimlerini ve köylü örgütlerini kısacası bütün toplumsal kitle örgütlerini dolaysız biçimde katmayı ilkesel bir yaklaşım olarak almak gerekiyor. Kadın-gençlik-aydınlar, yerel yönetimler, mahalleler düzeyindeki girişimler; muhtarlıklar gibi her tür çevrenin görüş ve istemlerini ortaya koyarak katılabilmelerini amaçlamalı. Ticaret ve sanayi çevreleri, oda ve borsalar doğal olarak bu sürece kendiliğinden aktif katılacaklar. Günlük basının özel anket formlarıyla, kampanyalarla yardımcı olması düşünülebilir. Mahalle mahalle, fabrika fabrika, köy köy, okul okul serbest tartışma kürsüleri örgütlenebilir. Böylesi bir platformlar zenginliğiyle ulusun geniş kesimlerinin istem ve düşünceleri yansıtılabilir. Marksistler bu girişimlerin çoğunda aktif bir rol alabilirler. Mevcut partiler bu tür bir anayasa tartışmasının açılması ve örgütlenmesi için zorlanabilir, iknaya çalışılabilir. Buna gönüllü olarak katılacak çevreler zaten vardır, yardımcı olacaklardır. Demokrasi kurultayı, Demokrasi İzleme komitesi ve İnsan Hakları Derneği gibi kuruluşların süreçte etkin roller ve işlevler üstleneceği açıktır.

Bu süreçte, partiler "beni seçin, demokrasiyi ben getireceğim"den öteye gitmeyen tavırlarını gözden geçirmek durumunda kalabilirler. Demokratik açılımların önünde direnen güçler, böylesine beliren bir ulusal iradenin karşısında tutunacak dal pek bulamazlar, geriletilirler. Erken seçim ve cumhurbaşkanlığı seçimi tartışmaları da, gizli kapaklı bencil hesapların yörüngesinden, demokratik bir politik ortam tartışmasının yörüngesine geçme olanağına kavuşur. Ulusal katılımla oluşturulacak bir anayasa çerçevesinde ulusal iradeyi olabilen en gerçekçi biçimde yansıtacak bir parlamentonun oluşmasını sağlayabilecek bir yeni seçim sistemi benimsenebilir. Bu durumda, cumhurbaşkanlığı seçimi konusu da bir problem olmaktan çıkar.

Komünistler, birlikte hareket etme yeteneğini gösterebilen marksit güçler ise, bu süreçte oynayacakları aktif rolle, toplumsal meşruiyet düzeyini büyük ölçüde yükseltebilirler. Politik yaşama kazandıracakları dinamizmle, elde edecekleri kendilerini açıkça ifade etme olanağı ile, demokrasinin vazgeçilmez bir öğesi olma konumunu fiilen (ve ek olarak, hukuken) kazanabilirler. Hem de olabilecek en verimli bir politik tarzda.

Bunun için, komünistlerin fiili adımlar atarak ilerlemeleri gerekiyor. Açık bir politik kimlikle, her düzeyde örgütlerini doğrudan temsil ederek, onların sözcülüğü sıfatını kuşanarak politik arenaya çıkmaları kaçınılmaz olarak gündeme geliyor. Bugün böylesi bir çıkışın önünde direnebilecek ciddi bir engel bulunmuyor. Elbette yasal çalışma hakkının fiilen kazanılmış olduğunu, kimsenin bu girişimlere ses çıkarmayacağını söylemek istemiyorum. Ama bu duruma geçiş için, politik bakımdan temel önemdeki bir konuyla bağlanarak örgütlenecek bir çıkışın karşı tarafı paralize ederek, son derece yararlı sonuçlar üretebileceğini görüyorum.

Hem yasallığın kazanılmasının hem de demokratikleşme yolunda ciddi gelişmeler sağlanmasının hesaplı ama *kararlı* ve *zorlu* bir mücadeleye gerek duyduğu inancındayım.

Çeşitli Kaygılar - Ayrıştırıcı Yaklaşımlar

Bu düşüncemiz, marksistlerin birliği açısından ne anlam ifade ediyor? Daha önce söylemiştik, marksistler arası tartışma politik gündemle ve komünistlerin politik sorumluluğu fikriyle bağlanmadıkça, birlik çabaları kısır kalıyor. Dahası, zaman zaman tarafların hareket tarzını etkileyen sonuçlar doğuyor.

Daha önceki kimi adımlarda olduğu gibi, bu konuda da birlikte adım atmak için bir ortak anlayışa varılamazsa ne olur? Diyelim ki, TBKP yandaşları gündemle bağlı bir yasallaşma adımı atmanın gerektiği sonucuna vararak girişime hazırlandılar. Geniş partinin diğer tarafları ise var olan yasallık sınırları içinde, mevcut demokratik çerçevede yasal faaliyet yolunu seçme eğilimini sürdürüyorlar. Politik gündemle ilgili olarak da genelde eleştirici konumda kalmayı yeğliyorlar.

Bu durumda, nasıl davranmak gerekir?
Kutlu ve Sargın gibi mi?
Yurda dönen politik göçmenler gibi mi?
Yoksa, yerel seçimler öncesinde olduğu gibi mi?
Kişisel yanıtım, ilk iki olaydaki gibi olacaktır.

Buna karşılık, "amacın yalnızca TBKP'ni yasallaştırmak olmadığını tüm komünist hareketin birlikte yasallaşmasını amaçlamak gerektiğini ve dolayısıyla, ayrı bir politik girişimin marksistlerin birliğini zedeleyeceğini" söyleyen bir görüş de var. Bu gerekçenin bugüne kadarki birçok pratik eylemde, her önemli adımın öncesinde tekrar tekrar gündeme getirildiğini görmüştük. "Birliğin olası taraflarının" ve "kimi marksist aydınların küstürülebileceği" kaygısı çoğu kez politik girişimlerin yolunu tıkayacak bir tartışma tezi olarak önümüze çıktı. Şöyle bir formülasyon sunuluyor: "Geniş marksist parti mi, yoksa tek başına TBKP mi yasalda kurulmalı? TBKP'nin kuruluşuna kalkışmakla, komünist hareketin birliğinin önüne geçilmiş olmaz mı?"

Bu tarz bir formülasyona katılmasam da, böyle bir kaygıyla hareket etmek birlik unsuru üzerinde titizlikle durmak, kanımca yerindedir, haklıdır. Marksist güçlerin hemen her konuda birlikte hareket etmeleri, yasallaşmayı birlikte kazanmaları ve çağdaş bir komünist partisini elbirliğiyle çatmaları özlemi canalıcıdır. Bu özlemin

yaşam bulması için çalışmak ve bu çabalara zarar verebilecek her yanlış adımdan kaçınmak ilkesel bir tutum.

Bunun yanında, birlik sorununa genel bir özlem ve soyut bir istek noktasından değil, somut bir gerçeklik olarak, var olan nesnel durum ve olanaklar açısından bakmak gerektiği kanısındayım. Öznel, tekyanlı istekler ve bu yöndeki tek taraflı kararlılık nesnel durumun sonuçlarını belirlemeye tek başına yetmiyor. TSİP ile TBKP arasındaki birlik görüşmeleri süreci, tarih vererek açıklanan "birleşme kararlılığının" sonuç almaya yetmediğini gösteriyor. Ve burada taraflardan biri olumlu sonuç almak için kanımca biraz fazlaca "eğildiği" halde, yine de ortak bir anlayışa varılamıyor. Öznel isteğin güçlü olmasından ötürü, politik doğrultunun kimi noktalarından az ya da çok uzaklaşmayı göze almak, birlik sağlamaya yaramıyor... Kişisel düşüncem odur ki, böylesi bir "eğilme" karşı tarafta bir iyi niyet gösterisi olarak algılanmıyor, tam tersi bir yaklaşımın, yani kendi tercihlerini dayatma gayretinin öne çıkmasını getiriyor. Daha da ötesi, muhatabında bir "politik geri adım atma" olduğu varsayımından kaynaklanan bir saldırganlığın, üslup ve davranışta hırçınlaşmanın doğmasına da katkı yapıyor.

Kaygılar açısından söylüyorum: TBKP'nin diğer marksist çevrelerle birlikte hareket etmek için en büyük istek ve kararlılıkla yaklaşım gösterdiği kanısındayım. Çünkü bu, her şeyden önce onun programından ve politik stratejisinden çıkagelen bir *anafikirdir.* Elbette, günlük yaşamda bütün TBKP yandaşlarının her zaman böyle davranamadığı olmuştur, olmaktadır. Birçok politik girişim anlamı ve kapsamı darlaştırılarak ele alınmış ve salt TBKP yanlılarının kendine özgü bir işiymiş gibi yürütülmüştür. Ama bu olaylarda gözlenen, bir artniyetten ya da bencil hesaplılıktan kaynaklanan "tekelcilik" zihniyeti değil, pekçok dışsal ve içsel etkenin koşullandırdığı 'yetersiz politik olgunluk düzeyi' olgusudur. TBKP'nin ana politik hattının her somut duruma ilişkin olarak, yandaşlarının tümü tarafından kavranıp özümsenmesinin ve hele bunu pratik işe yansıtmanın bir süreç meselesi olduğunu herkes kabul edecektir.

Gerçekte, TBKP'nin politikası ve belli başlı eylemleri hep diyalog yaratıcı, yakınlaştırıcı, birleştirici ve kucaklayıcı olmayı amaçlamıştır. Kendi içinde açık, özgür tartışma ortamını yaratma cabasıyla, marksist çevreler arasında önyargıları kıracak bir karşılıklı görüş alışverişi ve giderek yakınlaşma arayışını birleştirmiştir.

Burada, politikaya örnek olarak, öncelikle Kutlu ve Sargın'ın dönüşleriyle başlatılan "komünist hareketin yasallaşması" girişimini anmak gerekiyor. Bu girişimin en temel özelliklerinden biri, kendine komünistim diyen herkesi birleştirici bir nitelik taşıması. 141-142'nin kaldırılması bütün marksistlere özgürce hareket etme, görüşlerini açıklama ve yasal örgütlenme olanağı sağlayacak. Hapishanelerdeki birçok dostun özgürlüğe kavuşacağı gerçeği de çabası. Bu sonuçlar, yalnızca TBKP'nin çıkarına olacak sonuçlar değil. Ayrıca bu adımın başarısı, tüm demokrasi güçlerinin üzerindeki başlıca tehdit araçlarından birini gericiliğin elinden alacak. Bütünsel bir sonuç olarak da, demokratikleşme bilincinin köşetaşlarından birini sağlamca yerleştirmiş olacaktır.

Tek başına bu girişimin politik anlamı ve yürütülmesi için TBKP'nin birlikte hareket etme çabaları bile, düşüncemizi yeterince doğrulamıyor mu?

Bu nedenle, birliği zedeleme kaygısının gerçekçi ve nesnel dayanaklarının bulunmadığı kanısındayım.

Bu kaygıyı gerekçe olarak dile getiren görüşün şu somut gerçeği görmesi gerektiğini düşünüyorum! Birleşik bir partinin olası tarafları, şu günde, politik faaliyete TBKP'nin baktığı gibi bakmıyorlar. Onların ağırlıklı bakış açısı, komünist partisinin ya da hareketinin yasallaşması gibi bir güncel politik hedefle bağdaşmıyor. Demek ki, tüm komünist hareketin birleşerek yasallaşması gibi bir olasılık yakın erimde gözükmüyor. Somut durum bize, kapsamlı bir politik birliğe ulaşmak için daha önemlice bir sürece bütün taraflar açısından ihtiyaç olduğunu gösteriyor. Ancak, eğer tersi olsaydı; yani geniş partinin tarafları somut olarak ortaya çıkmış bulunsalardı ve onlar birleşme ve yasallaşmayı bir *ortak politik hat* olarak benimseme noktasına gelmiş (ya da iyice yakınlaşmış) olsalardı ve "şimdiki aşamada nasıl bir fiili adım atalım" diye hep birlikte tartışılıyor olsaydı, elbette o zaman, her şeyi farklı düşünmek gerekirdi. Gerçekte böyle bir durum var mı? TBKP'ne, "politik yaklaşımlarımız ve hedeflerimiz temelde aynı, ya da önemli ölçüde yakınlaştık. O halde, şimdi dur da, önce birleşelim, sonra birlikte yasallaşırız" diyen var mı? TBKP'nin yasallaşma politikasını sürdürmesiyle bozulabilecek bir somut, reel birlik olgusu var mı? Ya da böylesi bir net ve kesin eğilim gözleniyor mu? Yasallaşma için birlikte adım atmayı düşünen, ama TBKP'yle yalnızca 'zamanlamayı' tartışan birileri var mı? Yoksa eğer, TBKP'nin (kendi politik stratejisi doğrultusunda) başlatmış bulunduğu bir girişimi sonuçlandırmaya yönelmesi hangi birliği zedeleyecektir?

İşte bu olgulara ve sonuçlara bakarak, TBKP'nin yasalda kurma girişimini ilerletmenin, komünist hareketin yasallaşması ya da geniş marksist partinin önünde bir engel oluşturabileceği kaygısını yersiz buluyorum. Yapılması gerekeni, yasallaşma fikrine olabilen en geniş marksist güçleri ikna etmeye çalışmayı, bu konuda bir anlayış birliğine varmak için ısrarlı çaba göstermeyi sürdürmek olduğu inancındayım. Ancak, bu çabalar sürerken, ortaya çıkan birliğin yolunu tıkama kaygısının da, kaçınılmaz hale gelmiş etkili politik adımları atmanın önüne geçebilmesini, asıl kaygı verici olgu olarak değerlendiriyorum. Birlik çabalarının, tarafların politik çizgilerini izlemelerine, politik istikrarına ve bu yöndeki pratik adımlarının tutarlılığına gölge düşürecek bir tarzda yorumlanmasını, bütün taraflar için de ciddi bir tehlike sayıyorum.

Ve yine diyebilirim ki, birleşme için yakınlaşmanın, en başta da diyaloğun önündeki en büyük engel, birlik tartışmalarının tarafların politik süreçlere müdahalesinin yolunu tıkayacak bir gerekçe olarak belirlemeye başlamasıdır.

★ ★ ★

Düşüncelerimi özetle şöyle toparlayabilirim, sanıyorum.

Bugün ülkemizin sorunlarının düğüm noktası, demokratik bir politik rejimi yaratma yönündeki girişimler yolundan çözülebilir. Komünist, marksist güçlerin de temel sorunu, demokratikleşmeye yönelmek için üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirecek adımları atmak biçiminde beliriyor. Marksistlerarası tartışma böylesi bir gelişmenin fiili zeminini yaratmaya hizmet etmeli, her bir tarafın yüzü ve hep birlikte yüzlerimizin ulusal sorunlara, halk yığınlarına dönmesine yardımcı olmalıdır.

Şimdiki aşamada, anayasa, erken seçim ve cumhurbaşkanlığı tartışmalarına halk yığınlarını aktif katabilecek tarzda bir davranış birliği sağlanması, bu yaklaşımımıza çerçevesinde acil bir önem kazanıyor. Komünist hareketin yasallaşması girişimini, bu gündem üzerindeki çabalarla birleştirerek atılacak adımlar; gerek ülkenin politik yaşamının iyileştirilmesi yönünde, gerekse politik arenada etki ve saygınlığının artması yönünde hatırı sayılır kazanımlar sağlayacaktır, inancındayım.

HAKLI OLMANIN AVANTAJI

Doğan AKTAŞ

Yine sıcak günler yaşıyoruz. Yazın sıcaklığı ile politik gündemin sıcaklığı birbirine karışıyor. Bunaltıcı bir hava esiyor. Politika sahnesi yeni sorunlara gebe. Erken genel seçim, anayasa tartışmaları ve cumhurbaşkanlığı seçimleri iç içe geçiyor. Süreç karmaşıklaşıyor. Özal aday olacak mı, SHP ve DYP nasıl tutum alacaklar, kim hangi ayak oyunuyla diğerinin üstesinden gelecek; kahvelerde, işyerlerinde, siyasi parti ve kuruluşlarda hep bunlar konuşulur oldu.

Politik gündeme aktif müdahale, sürece aktif katılım ve tutum alma ve harekete geçme diyoruz. Biz bunu hep söylüyoruz ama ne kadarını gerçekleştirebiliyoruz? Doğrusu ben, ülkenin sorunlarıyla bizim sorunlarımızın her zaman üst üste düştüğü, çakıştığı kanısında değilim. Dün temsilciliklerin işlevini tartışıyorduk, bugün sözcülük faaliyetini tartışıyoruz. Tartışmak iyi güzel de, sonuç önemli. Bu tartışmalar bizi nereye götürüyor, hangi amaca hizmet ediyor? Ben diyorum ki biraz da bunların üzerinde düşünelim. Tartışmalarımızı biraz da başkalarıyla birlikte, onların konuştukları konularla bağlı olarak yapalım. Belki o zaman tartışmalar anlam kazanacak, somutlandıkça ilerleme ve sonuç alma kolaylaşacak.

Sözcülük faaliyetini ele alalım. Gözlediğim ve bilebildiğim kadarıyla, tartışma genellikle kararın alınış biçimi, sözcülerin niteliği, bu işi kimlerin yapıp yapamayacağı konusunda düğümleniyor. Bazen öyle bir hal alabiliyor ki, zaman zaman eleştiri adına sözcülük yapan kimi arkadaşlarımız küçümsenebiliyor, mağdur edilebiliyor. Elbette eleştiri zamanında ve yerinde yapıldığında ve öneri, yerine ne konulması gerektiğini de gösterdiğinde uyarıcı etki yapabilir. Ama burada sorun bu değildir. Çünkü sözcülüğü tartışmalı arkadaşımızı geliştirmek, ona yardımcı olmak yerine bu işi neden yaptığı sorusu soruluyor. Böylece insanların özverisi, cesareti, çalışkanlığı bir anda unutulabiliyor. Bir anlamda bu noktada kimlik sorunu öne çıkıyor. Sahi nedir politik kimliğe sahip olmak?

Kimlik, bilindiği gibi şahıs olma, kendine ait olma, birey özelliği taşıma anlamına geliyor. Her bireyin bir şahsiyeti, kendine özgü kişiliği vardır ya da olmalıdır. Bu

şekilde her kişi kendini geliştirmek, çevresiyle sıcak, canlı ilişkiler kurmak ihtiyacıyla karşı karşıyadır. Buna karşılık toplumda her bireyin ait olduğu bir yer vardır. Beykozlu olmak, Beykoz'a ait olmayı, oranın özelliklerini şu ya da bu ölçüde taşımayı gösterir. Pamukbanklı olmak, kendini o bankayla özdeşleştirmek, bir tutmak anlamını ifade eder. Politik kimlik ise hangi dünya görüşünden yana olduğunu, hangi politikaların savunucusu ve uygulayıcısı olduğunu gösterir. Bu çerçevede bizlerin de dünya görüşümüz, inancımız ve davranış tarzımızla belirlenen bir politik kimliğimiz var.

Böylece birey olma özelliğimiz ile dünya görüşümüz iç içe geçiyor. Şahsiyetimiz, dünya görüşümüzle belirlenen kolektifin içinde somutlanıyor. Elbette bizim politik kimliğimizin değişik boyutları var. En başta demokrat olma boyutu söz konusudur. Hiçbir konuda çifte standart taşımama, bütün hak ve özgürlüklerin savunucusu olma özelliğimiz var. Ahlaki boyutu var. Dürüstlük, namus, söz ile iş arasında yüksek uyum, insanlara güven ve geleceğe olan inancımız, bu yöndeki iyimserliğimiz, yüksek sorumluluk duygusu, barış ve adaletten yana olmak, hep bu boyutun kapsamında yer alıyor. İnsanlığın yarattığı tüm birikimi benimseme, aydınlık bir kafaya sahip olma, bu birikime sahip çıkma ve koruma gibi özellikler taşıyan kültürel boyutu var. İnsancıllık boyutu da önemlidir. İnsani olan her şeye duyarlı olmak, emeği yüceltmek, insana özgü sorunları paylaşmak, kendinden bilmek, başkaları için özveri göstermek hep bu boyutu işaret ediyor. Moral-psikolojik boyutu var. Kararlı, cesur, atak olmak, insanlara güven vermek, önder olma yeteneğine sahip olmak ve bu yönde sürekli çaba harcamak gibi.

Tüm bu boyutlar bir noktada birleşiyor. Bu birleşme toplam olarak değil, bileşke biçiminde gerçekleşiyor. Bu bileşke politik boyutu anlatıyor. Yani politik boyut, tüm bunların en üst düzeyde ifadesini oluşturuyor. Biz böylesi özellikler sergiledikçe, bu yolda adımlar attıkça ülkemizin politik sahnesine yeni bir tarz getirmiş olacağız kanısındayım. Böylesi yüksek niteliklerle bezenmiş bir politikacı kimliği halkın arasında var olan politikacı imajını silecek, yeni bir politikacı profilinin oluşmasına yardım edecektir. Hepimiz karşılaşmışızdır. İnsanlar politikayı genellikle pis bir iş olarak görürler, politikanın bir yalan söyleme sanatı olduğundan dem vururlar. Bu yaygın inanış insanların politikadan uzak durmasına da neden oluyor. Üzerinde sıkça konuşulan depolitizasyon meselesinde, sanırım bu inanışın da belli bir payı olması gerek.

Şimdi biz, yasallaşma mücadelesiyle ve bunun içinde önemli bir yer tutan sözcülük faaliyetiyle, bir gazetecinin deyimini kullanırsak, politikaya kalite getirmeye çalışıyoruz. Bu, ülkemizde şimdiye kadar ender karşılaşılan bir durumdur. Çünkü yıllardan beri ilk kez açık kimlikle çalışmaya geçiyoruz. Bu çerçevede kökü çok derinlerde olan bir tabuyu yıkmaya gayret ediyoruz. Her bir sözcü arkadaşın çabası buna kendince bir katkı yapıyor.

Sözcülük çalışmasında şimdiye kadar elde edilen en önemli deneyimlerin siyasi partiler ve meslek kuruluşlarına yapılan ziyaretlerde ortaya çıktığı gözleniyor. Bu ziyaretlerde aktivistlerimiz ilk defa doğrudan ve yüz yüze ilişki kurma olanağını buldular. Birçok çevrede, merak edilen parti olmaktan çıkarak, tanınan, bilinen, faaliyetleri açık olarak izlenebilen bir parti olmaya doğru adım atıldı. Programımız verildi, kimi konularda ciddi tartışmalar yapıldı. Bilhassa ANAP, RP, DYP, SHP ve DSP gibi siyasi kuruluşlara yapılan ziyaretlerde arkadaşlarımızda kendini politikacı

olarak hissetme ve öyle davranma psikolojisi egemen olmaya başladı. Böylece geçmişin "militan" tipinden bugünün politikacısı tipine doğru geçiş yapmaya başladık. DYP ilçelerinde yapılan görüşmelerde Yunanistan'daki koalisyon konusunun sıkça gündeme gelmesi ilginçtir. Üstelik bu konu hep DYP çevrelerince konuşma konusu yapılmıştır. Muhafazakarlar ile komünistlerin ittifakı bu çevrelerde ilgiyle izleniyor ve bizim siyasi hayatımız açısından da bir yenilik olarak algılanıyor.

SHP çevrelerinde, yine ilginçtir, ikili bir tutum sergileniyor. Kimileri komünist partisinin yasallaşması mücadelesini olumlu bulduğunu, bunun demokrasi için gerekli olduğunu ve bize bu yönde destek verebileceklerini söylerken, diğerleri oy kaybedileceği endişesiyle kararsız tutumlar alıyorlar. Hatta kimi vakit bu kararsızlık öyle bir noktaya varıyor ki, Özal'ın TBKP'ye para yardımı yaptığından, böylece SHP'nin oylarını bölmeye çalıştığından söz edenler bile çıkıyor.

ANAP çevrelerinde ise sözcü heyetleri çok sıcak olmamakla birlikte, hayırhah bir tutumla karşılanıyor. Karşılıklı görüşmelerde ise yasallık konusu politik çekişme düzeyinde ele alınıyor. Ve hatta şunlar söyleniyor: 141-142. maddeleri asıl kaldırmak isteyenin SHP değil, kendilerinin olduğu vurgulanıyor, bu konuda demokrasi şampiyonlarına gerekli dersin verileceğinden söz ediliyor.

Komünist partisinin yasallaşması ve 141-142. maddelerin kaldırılmasına en sıcak bakan çevre ise DSP'nin yerel çevreleri. Görüşmeler son derece sıcak ve canlı bir ortamda geçiyor, hemen her türlü konu (Kürt sorunu da içinde) görüşülebiliyor.

RP ise ikili bir tutum sergiliyor. 163. madde sıkça gündeme geliyor. Bu konudaki bakışımız onlar üzerinde olumlu etki yapıyor ve önyargıların kırılmasında ciddi bir yarar sağlıyor.

SP'de ise görüşmeler, anlaşılacağı üzere daha farklı bir temelde gerçekleşiyor. NATO, AET ve yasallık konuları ağırlık taşıyor. Görüşmeler geçmişe oranla çok daha önyargısız, birlikte iş yapmaya açık biçimde gerçekleşiyor. Birliğin programatik temelde ve somut işe dayalı olarak adım adım örüleceği konusunda bir anlayış birliği mevcut.

Meslek kuruluşlarına yapılan ziyaretlerden de belli sonuçlar çıkarmak olanaklı görünüyor. Yapılan görüşmelerde, çeşitli meslek adamlarının yakındıkları ve haklılık payı da olan bir konu var. Siyasi partilerin değişik uzmanlık alanlarından yeterince yararlanmadıkları gerçeği söz konusudur. Söz gelimi, ulaşım, konut, çevre, vb. konularda politika oluştururken meslek kuruluşlarını da bu çabaya katmak, onların görüşlerinden yararlanmak elzemdir. Aynı şekilde mesleki kuruluşların yasal olarak politikadan uzak tutulması da belirli zorluklar yaratıyor. Siyaset yapma hakkının toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılması demokratikleşmenin temel yönelimlerinden biri olacaktır. Örneğin bugün yasal engeller nedeniyle meslek kuruluşlarının komünist hareketin yasallaşması konusunda açık ve net bir tutum belirleyememeleri toplumu çok yakından ilgilendiren bir konuda söz söyleyememenin tipik bir örneğini oluşturuyor.

Tüm bu ziyaretler, karşılıklı görüş alışverişi yasal politika yapmanın, partiler ve toplumsal örgütlenmeler arasında diyaloğun ne denli çağdaş ve uygar bir yaklaşım olduğunu gösteriyor. Açık kimlikli faaliyet, politika sahnesine yeni bir düşünce ve

çalışma tarzının taşıyıcısı olmak işlevini görebilir. Şimdiden, siyasi partiler arasında yeni bir politik kültürün, tohumlarının atılmasına kendince katkı yapabilir. Bir çok yerde, partinin yasallığı kazandıktan sonra da ilişkilerin sürdürülmesi dileğinde bulunulması yeni tarz ilişkiler zincirinin oluşturulmasında önemli bir rol oynayabilir.

Böylesi diyalogların kurulması, bilhassa yerel düzeyde somut işbirliğinin de koşullarını hazırlıyor. Bir semt ya da mahallede, somut bir sorun üzerine partilerin ilçe örgütleriyle, sendikalarla, meslek kuruluşlarıyla yakın çalışmalar gerçekleştirilebilir. Birlikte politika yapmanın, insanlara yardımcı olmanın somut yolları bulunabilir, bu yoldan duyarlılık ve paylaşımcılık geliştirilebilir.

Nihayet, sözcülük çalışması, bugünden yarının koşullarının hazırlanmasının verimli bir örneğini teşkil ediyor. Öncelikle propaganda düzeyinde bize meşruluk kazanmamız açısından önemli olanaklar sunuyor. Açık kimlikle görüşlerimizi anlatma, ikna etme ve etrafımızda sempati halkası oluşturma imkânı buluyoruz. Zorla elimizden alınmış olan yasal çalışma hakkımızı istediğimizi belirtiyoruz. Bunun geri alınması için mücadeleye nesnel olarak meşruiyet kazandırılıyor. Sözcülük, bu meşruiyeti yeni bir temelde, politika temelinde genişletip yaygınlaştırıyor. Yarın yasallaştığımızda bu durum ortadan kalkacağına göre, şimdiki somut durumu iyi değerlendirmemiz gerekiyor. Sözcülük, haklı olmanın getirdiği avantajı kullanmanın özgün bir şekli olarak karşımıza çıkıyor.

Aynı şekilde, sözcülük çalışmasıyla yarının moral-psikolojik şartları da şimdiden hazırlanmış oluyor. Bu, bir yandan hem kendimiz için böyle, hem de çevremiz açısından böyledir. Bir kez, henüz kendi kafamızda da yer etmiş olan, burjuva propagandasının bizleri de etkisi altına aldığı suçluluk psikozundan kurtuluyoruz. Yasal çalışmanın bir suç değil, bir hak olduğu, bir demokrasi ve insanlık sorunu olduğu gerçeği bizi sarıyor, kucaklıyor. Daha rahat davranmaya, sıkılganlığı üzerimizden atmaya, kendine ve görüşlerine güvenen bir çehre çizmeye başlıyoruz. Bu psikoloji, yarın meyvelerini verecek ve inanıyorum ki, çevremizde de olumlu etkiler yaratacaktır. Sorunun ikinci boyutu çevremizle, ilişkide bulunduğumuz insanlarla ilgili. Yasallık kazanıldığında mücadelemiz belki şimdikinden de zor yürüyecektir. Hele ülkemiz koşulları dikkate alındığında kolay değil açık kimlikle dolaşmak, faaliyet yürütmek. Şöyle bir düşünelim, kimbilir yakın çevremiz hakkımızda neler diyecekler, neler konuşacaklar. Ya düşmanca tavır alanlar? Başımızdan türlü çeşitli bela eksik olmayabilir. İşte biz daha bugünden bunları yıkmaya, bize sempati besleyen, yakınlık duyan, destekleyen ya da umursamaz bir tutum takınan çevreleri genişletmeye çalışıyoruz. Böylece yarının daha rahat çalışma koşullarını yaratma yönünde uğraş veriyoruz. Böylesi kazanımlarla elbette yetinmemeliyiz, ama bunlar bile az şey midir?

Sözcülük faaliyetinin bugün vardığı noktada bana göre elde edilen en büyük kazanım faaliyetin dışa açılmasının sağlanmış olmasıdır. Uzun zamandır süren ve bir türlü bitip tükenmeyen iç tartışmalardan sıyrılarak, ilk kez dışa dönük bir çalışmayı tartışmaya başladık. Üstelik bu tartışmayı yaparken işimizden geri kalmadık, hem tartıştık hem iş yaptık. Dolayısıyla tartışma, elbette hâlâ süren kimi karışıklıklara rağmen, verimli yürüdü, yürüyor. Tartışmayla birlikte iş yapmak, yaratıcılığı geliştiriyor, duyarlılığı yükseltiyor, deneyleri ve görüşleri somutlama olanağı veriyor ve bu nesnellik tartışmanın kısır döngüden, soyutluktan kurtulmasına yol açıyor. Bu çerçevede, sözcülük, ister istemez yüzümüzü dışa döndürmeyi gerektirdiğinden olumlu biri şlev görüyor, kalıcı kazanımların elde edilmesine olanak sağlıyor.

TARTIŞMALARA KATKI NEREDEN BAŞLAMALI?

Saffet ERSANLI

Bir süredir TBKP programı üzerine tartışmalar yapılıyor. Ancak bu faaliyet değişik düzeylerde, şu ya da bu yanından yaklaşılarak yapılmakta. Sonuçta, bütünsel kavrama ve mantığın yakalanmasında istenen veya amaçlanan sonuçlara varılamaması, çabaları verimsiz kılıyor. Bu tartışmaların sistematize edilmesi ve programımızın mantığını kavrama çabalarımızı verimli kılmak için nereden başlamalıyız? Kanıma göre bu nokta, bilimsel-teknolojik devrim ve bu sürecin işçi sınıfının yapısında meydana getirdiği değişiklikler olmalıdır.

Bilimsel-teknolojik devrim, teknik üretimin temelinde devrim şeklindeki değişikliklerdir. Üretim ve teknolojinin değiştirilmesinde ana dönüşüm noktasıdır. Ayrıca tekniğin kökünden değişmesi, bilimin sıçraması, üretici güçlerin gelişmesinde bilimin artan rolüdür. Üretici güçlerin, insanlığın tüm maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayacak tarzda gelişmesidir. Bilimsel-teknolojik devrim sürecinde insanlık, teknolojik üretim biçimleri açısından, öncelikle manüfaktürden buharlı araçlara geçti (18. yüzyıl ikinci yarısı). Bu süreci elektrikli araçlara geçiş izledi. Bu aşamada örgütsel yan önem kazandı. Üretim yeniden örgütlendi. Çünkü malların seri üretimine başlandı. 20. yüzyıl başlarında değişikliklerin oranı kısaldı ve artık dönüşüm değil, sürekli bir gelişimdir söz konusu olan. Birbirine zincirleme bağlı ve esnek üretim tarzına geçişi ifade eden mekanikleşme, otomasyon ve kompütürleşme aşamasını yaşıyor bugün insanlık. Sistemleşme ve enformasyon açısından kompütürleşmeyi bir devrim sayabilmek mümkün görünüyor. İnsan kullanılmadan uygulanan teknoloji süreci gerçekleştiriliyor. İnsanın üretimden koptuğu, üretimin üstüne ya da yanına yerleştirildiği süreçleri yaşıyoruz. İnsan emek nesnesine etki yapamıyor. Bütün kumandaları birleştiren sistemi insan yalnızca kontrol ediyor. Bunu ise maddi bir nesne olmayan program aracılığıyla yapıyor. Fakat programlar üretim sürecindeki önemi açısından aynı zamanda maddi bir güç haline geliyor. Bu yumuşak mallar yaratan enformasyon branşı (program hazırlayan) kimi ülkelerde tüm otomotiv sanayinin gelirini aşmaktadır. Şimdi başlayan ve gelecek yıllarda bir patlamaya dönüşecek olan telekomünasyon ve mikroelektronik gelişmelerin sonuçla-

rı da bir o kadar başdöndürücü olmayacak mı?

Bundan önceki hiçbir teknolojik süreç bu kadar kısa sürede ilerlemedi. Ve hiçbir ilerleme işçi sınıfı için bu denli keskin sonuçlar doğurmadı. En önemlisi hiçbir değişiklik, çalışan insanda bu ölçüde tasarruf gerektirmedi. Bilimsel-teknolojik açıdan bir devrim oldu, ancak insanlık sosyal alanda büyük kayıplara uğradı. Nükleer enerjinin ulaştığı boyutlar, üretici güçlerle doğa arasındaki çelişki, insanlığın bu denli bölünmüşlüğü sonucu ekolojik açıdan ortak hareket edememesi, tüm insanlık için global bir sorun olarak karşımıza çıkıyor.

Üretimin uzaktan yönetilir hale gelmesi, sömürücü toplumlarda emekçiler açısından çok olumsuz sonuçlar doğursa da, bilimsel-teknolojik devrimin işçi sınıfı açısından da olumlu yanlarını görmeliyiz. Bu süreç işçi sınıfının göstergelerine etki yapıyor. İşçi sınıfı her zaman üretici güçlerin temeli, ana ögesi olmuştur. Şimdi ise, her şeyi yadsıyan bir konumda olmamalı. O halde, bilimsel-teknolojik devrime karşı çıkmadan işyerlerimizi savunmayı ve geleneksel sanayi bölgelerini korumayı nasıl başaracağız? Artık işçi sınıfı pasif konumlardan çıkıp, bu süreçlere aktif katılmalı ki, olumsuz sonuçlardan kurtulabilsin. Neler yapılabilir?

Aynı işletmelerde başka işlerin yapılması için uğraş verilebilir, bu işletmelerin daha da modernleşmesi için çaba sarfedilebilir, yaşlılara daha fazla ücret ödenerek emekli edilmeleri için çalışılabilir, genç işçilerin modern üretime hazırlanması amacıyla kurs, vb. açılması için mücadele edilebilir. Yani, kapitalizm koşullarında bilimsel-teknolojik devrimin nasıl gelişeceğine etkide bulunulabilir.

Bilimsel-teknolojik devrimin nasıl gelişeceğine işçi hareketi etkide bulunamazken, yenitutucular bu süreçte aktif davranarak gelişimi belirlediler. Başarılarının asıl sırrı da budur. Ülkemizde oligarşinin iç zorluklarını demokrasiyi boğazlayarak aşma planı, yenitutuculuğun bunalımlarından gerici bir çıkış yolu arama stratejisiyle bağlıdır. Yenitutucular bilimsel-teknolojik devrimin hızlanması, sermayenin yoğunlaşması, merkezileşmesi ve uluslararasılaşması süreçlerinden yararlanarak bunalımların yükünü emekçilerin sırtına yüklemektedirler. İşçi sınıfı artık yalnız kendi ülkesinde değil, uluslararası düzeyde faaliyet gösteren uluslarötesi tekellerle karşı karşıyadır. Yenitutuculuğun ideolojisi bireyselciliktir. Bu ideolojiye göre, toplumun 2/3'ü geri kalan 1/3'üne yani, daimi yoksul ve marjinal kısmını himaye etmekle görevli oluyor. Hayır dernekleri ve vakıflar aracılığıyla kendilerini hem mesih gibi göstermek, hem de bu kesimi devamlı ideolojik-politik bombardımana tabi tutarak, kendilerine bir nevi laboratuvar yapıyorlar. Bunların işçi hareketinin doğal tabanı olmasını engelliyorlar. İşçi sınıfının ayrışmasına bilimsel-teknolojik devrimden sonra neden olan etken de yenitutuculuk olmaktadır.

İşçi Sınıfının Yapısındaki Değişiklikler

Bu değişiklikler ideolojik tartışmalara neden oluyor. Hangi kesimin öncü olduğu sorunu çevresinde komünist hareket içinde çeşitli yaklaşımlar söz konusu. Son otuz yıl içinde işçilerin sayıları önemli ölçüde azalırken, memurların sayıları yükselme gösteriyor. Dar anlamda bakıldığında, artı değer yaratan ve sanayi dalında çalışanlara işçi denebilir. Günümüzde yukarıda açıklamaya çalıştığım nedenlerle üretim süreçleri bir fabrikanın sınırlarını aşmıştır. Artı değeri kim, nerede, ne kadar yaratı-

yor soruları belirsiz hale geliyor. Üretim, üretim öncesi bir hazırlığı ve üretim sonrası (ambalaj, taşıma, vb.) süreçleri gerektiriyor. Sözü geçen bu süreçlerde üretim yapılmıyor, artı değer yaratılmıyor, ama bu süreçlerde çalışanlar da işçidir.

Klasik anlamda toplumun bölünmesi, üretim araçlarına sahip olanlar ve olmayanlar şeklindedir. Günümüzde bu yaklaşımı emeğini satanlar ve satmayanlar şeklinde geliştirmek gerekmektedir kanımca. Engels, emeğini satan herkesi işçi kategorisine dahil etmiştir. Üretim süreçlerinin yeni boyutları dikkate alındığında, memurların büyük bir bölümü işçi kategorisine giriyor. Teknolojik ilerleme ve toplumsal emeğin entellektüel bir karakter taşıması sonucunda işçi sınıfı bugün, maddi ve manevi aydın konumuna yükselmiştir. Bu anlamda modern işçi sınıfı daha geniştir. Ve çok çeşitli kesimlerde temsil edilmektedir. Bugün işçi sınıfı, çekirdek işçi sınıfından, küçük burjuvaziye ve aydınlara doğru bir yayılma gösteriyor. Önceleri çok net çizilen sosyal sınırlar fluğlaşmış bulunmaktadır. Bu, bir anlamda, toplumsal ilerlemenin de bir işareti sayılmalıdır.

Klasik anlamda işçi sınıfı, üretim araçlarından mahrum olan, toplumsal üretimdeki yeri ve rolü bakımından, emeğinin başkalarınca satın alınması bakımından, başkalarına bağımlı (tabii) çalışmasından ve ulusal zenginliklerden ne ölçüde yararlandığı bakımlarından tahlil edilebilir. Bu perspektiften bakıldığında, maddi üretimde çalışan işçilerin sayısının azalması ve hizmet sektöründeki çalışanlarla eşit duruma gelmesi, tarım işçileri kavramının değişikliğe uğraması ve memurların sınıfsal karakterlerinin değişmesi gibi durumlar, öne koyulan stratejiler için önemli noktalardır. Sosyo-ekonomik nedenlerle memur ve aydınların işçi sınıfına katılmaları sürecini yaşıyoruz. Memurlar, psikolojileri farklı olduğundan, bunu kabul etmeyebilirler. Sömürü açısından ikisi de patrona karşı aynı duygu içindedir.

İşçi sınıfındaki bu yapısal değişme, üretici güçlerde farklı bir aşamayı işaret etmekte. Bu durum işçi sınıfında bölünme ve sosyal ayrılıklar ortaya çıkarıyor. Öncelikle, işçi sınıfı üretimden uzaklaşıyor. Bu durum genç işçiler için ayrıca önemli. İşçi sınıfının çekirdeği sayılanlar işsiz kalıyor. Belli bir işyerine bağlı olmayan işçiler, işçi hareketinin otoritesini duyamıyorlar. Haklardan uzaktırlar. Mesleklerini ve yaşam yerlerini sürekli değiştirmek zorundadırlar. Talepleri gelişmiştir ancak, yaşama perspektifleri belirsizdir. Madende çalışan işçi, şimdi kompütürde çalışamıyor, işini terk edip daha az kalifiyeli bir başka işte çalışmak zorundadır.

Altın yakalılar, doğrudan üretime katılıyor, birey olarak çok gelişmiş konumdadırlar. En yüksek düzeyde kalifiye elemanlar olarak üretim sürecinde yer alıyorlar. Bunlar, üniversite eğitiminden sonra birkaç yıl uzmanlık alanında çalışıyorlar. Yoğun kafa emeği harcamaktalar. Sorumluluk duyguları çok gelişmiş ve çabuk iş üreten, yüksek maaş alan kesimlerdir.

Tüm bu süreçler işgücü pazarında da büyük ayrılıklara yol açmıştır. Herkesin çıkarını temsil eden ortak bir platform oluşturmak çok zorlaşmıştır. Örneğin, otuzbeş saatlik çalışma haftasını bütün sendikalar desteklemiyorlar. Tüm toplumu saran, üretimdeki demokratikleşme, silahsızlanma, ekolojik problemler azgelirli işçiler arasında pek yankı bulmayabiliyor.

Şu çelişki yakalanmalıdır: Sermayenin merkezileşmesi, uluslararasılaşması ve yoğunlaşmasına karşın, emeğin toplumsallaşmasında bir gerileme yaşanmaktadır. Kom-

pütüre dayanan küçük işletmeler bugün daha rantabldır.

Tüm bu değerlendirme ve sonuçları neden çıkardık. Çünkü, komünist partiler, bu sonuçlara dayanarak, kimi politikalarını değiştirmek zorundadırlar bugün. Yani;

- bilimsel-teknolojik devrimin işçi sınıfı psikolojisinde yarattığı değişimleri dikkate almalıdırlar;
- komünist hareket içinde bununla bağlantılı değişiklikleri hesaba katmalıdırlar;
- herkesce kabul edilen bir politik hareketin olmadığını görmelidirler;
- Enternasyonalizmin değişik şekillerde hayata geçiriliyor olmasını dikkate almalıdırlar;
- ana doğrultunun barış ve demokrasi doğrultusu olduğunu algılamalıdırlar.

Bugüne değin kapitalizmin yıkılmakta olduğunu söylüyor, emekçilerin durumunun kötü olmasının kendiliğinden bir patlama yaratacağını bekliyorduk. Ulusal bağımsızlık hareketlerinin kendiliğinden ve dış destekle sosyalizme eğileceğini umuyorduk. Kapitalist olmayan gelişme yolunun ne kadar güç olduğunu, ancak uzun deneyimler sonucu anladık. Devrimci sıçrayıştan yana idik. Gelişmiş kapitalist ülkelerde dahi silahlı devrimler öngörüyorduk. Suni olarak, işçileri çok ileri bilinçli müfrezeler olarak görüyorduk. Genel insanlık sorunları ile işçi sınıfı arasında bir bağ dahi yoktu. İleri müfreze olarak sanayi işçilerini görüyorduk ve bu müfreze kapitalizme karşı savaş yapmalıydı. Komünist parti ve işçi sınıfı her şeyi önceden biliyordu ve tüm insanlığı mutluluğa götürmek, onlar için verili bir hak ve ayrıcalıktı.

Tüm bu yaklaşımlar durumu "siyah ya da beyaz" gösterme alışkanlıklarımızdan kaynaklanmaktaydı. Önümüze koyduğumuz amaçtan örgütlenme sorunu da doğuyordu: Merkeziyetçilik yanı ağır basan illegal partiler. Milli çıkarları kurban etme pahasına bir enternasyonalizm anlayışı. Ya reformlara yaklaşımımız?..

İşçi sınıfının yapısı değişti diyoruz. Peki, sınıfsal politika hakkındaki görüşlerimiz aynı mı kalmalı? Seçimler seyrinde çoğunluğu kazanmadan sosyalizme gidemiyoruz. Politik bakımdan eskiyen şeyler tarihsel olarak eskimiş sayılmazlar. Bunun tersi de doğrudur. Halk yığınları parlamento yoluyla iktidara gelecekler. O halde komünist partisi tek bir güç değil, tüm ayrışma ve farklılıkları kucaklayan bir parti olmalı. Şimdi sosyalizmin bir ülkede mi, yoksa tüm kıtada mı olabileceği üzerine teoriler üretilemez. Zayıf halkaların oluşması şüphelidir bugün. Bu durum reformların önemini bilince çıkarmalıdır. Reformlara bizi sosyalizme götüren araç olarak değil, sosyal ilerlemenin manivelaları olarak bakmalıyız.

Bu noktada ve sosyalizm ya kapitalizm ikileminden çıkılmalı ve nasıl bir sosyalizm, ne gibi bir kapitalizm soruları yanıtlanmalıdır. O halde, tüm komünistlerin önündeki ana görev rejimin niteliğini değiştirecek adımlar atmaktır, alternatif programlar oluşturmaktır. Komünistler çehrelerini değiştirmeli, yığınların karşısına açık bir güç olarak çıkmalıdır. Diyalog partisi olabilmeli, sosyal demokratlardan, yeşillerden, vb. mutabakat temelinde bir şeyler öğrenebilen bir parti olmalıdır.

Çünkü, komünistlerin halkın çıkarlarından ayrı özel çıkarları yoktur.

ULUSAL SORUNA KİMİ YAKLAŞIMLAR VE İNSAN HAKLARI

Ömer AĞIN

Günümüzde üzerinde ençok konuşulan konulardan biri de insan haklarıdır. Nedir peki üzerinde bu denli konuşulan, tartışılan insan hakları? "Tanrının insanı yaratırken" onları diğer canlılardan ayırmak için tanıdığı bir ayrıcalık mı? Dolayısıyla durağan, çağlar boyu olduğu gibi kalan bir hak mıdır?

İnsanlığın evrimine baktığımızda insan haklarının bunlar olmadığını görmek olası. İnsan, üretim sürecinde kendini yaratırken bir takım özellikler kazanır. Üretici güçlerin gelişkinlik düzeyine bağlı olarak biçimlenir. Elbette, insanın sahip olduğu hak, iradi olarak yarattığı bir değer olarak ele alındığında bütünüyle doğru olmaz. Bunu, yeniden üretim için insanda zorunlu olarak olması gereken toplumsal bir değer olarak görmek daha doğru olur. Üretimin kapsamına, çeşitliliğine bağlı olarak ve gelişerek bugünkü anlamına kavuşur.

Evrensel insani değerler, insanların yaşamı sürdürebilmeleri için önem kazanmıştır. Tek tek insan toplulukları, kavimler, uluslar bu evrensel sürece bağlanıp, ona değer katabildikleri ölçüde toplumsal varlıklarını koruyabilmişlerdir. Tarih, şu ya da bu nedenle bu süreçten koptukları için yokolan sayısız insan topluluklarını, medeniyetleri tanır.

Tarihi kesitler baktığımızda, tüm insanlığın aynı haklara sahip olmadığını görürüz. İnsanlığın yaşamını bir sarmala benzetirsek, bütün ulusların sarmalın kıvrımlarını aynı anda yaşamadıkları ortadadır. Kimileri feodalizmi ya da kapitalizmi yaşarken, kimileri sosyalizme yöneldi. Bu nedenle de insan haklarını, insani değerleri mekânik bir biçimde ele almamak gerekir.

Fransız Devrimi, İnsan Haklarında Yeni Bir Devir

İnsanlık tarihinde yeni bir devir açan ve insan haklarına temel olan Fransız Devrimi, ulusların üzerinde farklı etkiler yarattı. Fransız ulusu bu devrimin yaratıcısı olurken, kimi uluslar veya halklar, sadece genel sonuçlarını değerlendirebildiler. Ama tüm insanlık bu devrimle toplumsal gelişme sarmalının yeni bir kıvrımına yükseldi. Hem de o güne dek görülmemiş bir nitelikte. Bu bir anlamda insanlığın yeniden doğuşuydu. Çünkü insanlık, tarihinde ilk kez nitelikçe farklı yeni üretim araçları kullanmaya ve yeni kolek-

tif üretime geçti. Bu, üretim için sadece yeni üretim araçları değil, yeni tip insana da gereksinim vardı. Yeni haklarla donanmış insana. Toplu üretim için duyulan gereksinimden dolayı Fransız Devrimi'nin ilkesi, "özgürlük, eşitlik, kardeşlik" oldu. Toplumsal yeniden üretim için insanlığın mutlaka bu düzeye yükselmesi gerekiyordu. Aksi taktirde toplumsal üretimden sözetmek mümkün olmayacaktı. "Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik" ülküleri hem insanlığa yeni özellik kazandırdı, hem de ulusları yeni niteliğe yükseltti. Bu toplumsal alt-üst oluşun sonunda Fransız Anayasası'nı hazırlayan "Kurucu Meclis", "Bağımsızlık Bildirisi"nden esinlenerek "İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisi"ni kaleme aldı. *Açıkça görüldüğü gibi insan hakları ve ulusal talepler içiçe geçiyor, atbaşı yürüyor.* Şunu da söylemek istiyorum: Fransız Devrimi, uluslara yeni bir nitelik kazandırdı. Küçük üretim birimlerini birbirine bağlayarak iktisadi yaşam birliğini sağladı. Bu da ulusal birliğin yeni bir kıvrımda güçlenmesiydi. Ulusal psikolojinin olgunlaşmasına belirleyici etkide bulundu. Kısacası ulusal kimlikler belirginleşti. İktisadi yaşam birliği ulusların oluşumunda o denli güçlü bir bileşim ki, kimilerine göre uluslaşmayı oluşturan temel etmen olarak alınmakta. Çünkü insanlık tarihinde artık yeni bir üretim biçimi doğmuştu. Bu toplumsal üretim biçimini yakalayan uluslar hem ulusal birliklerini güçlendirdiler, hem de *her ulusun gelişim tarihinin belli evresinde kaçınılmaz olarak ortaya çıkacak olan bağımsız devlet olma istemlerini gerçekleştirdiler.*

Hemen tüm Avrupa ulusları bu tarihsel gelişmeyi fiilen kullanma olanakları bulabildikleri için ulusal gelişim evrimini tamamlayarak, onlar için daha ileri bir evre olan uluslararası entegrasyona doğru adım atıyorlar. Bu somut gelişmelerden de görüldüğü gibi, kapitalist ülkelerde uluslar kaynaşmaya ve birliğe doğru adımlar atıyor. Sosyalist ülkelerde ise bu süreç yeni yaşanmaya başlıyor. Kuşkusuz bunun toplumsal nedenleri var. Bu nedenlerin başında da bana göre sosyalizmin daha "geri" bir ülkede iktidar olması geliyor. Bu kara parçasında kimi halklar ulus düzeyine yükselmişken, kimi halklar henüz göçebe hayatı yaşıyorlardı. Ve bu halklar ancak bugün ulusal birlik sürecine giriyorlar. Belki de bundan olsa gerek, *bağımsız devlet olma* istemleri, bu halkların tarihsel evrimlerine denk düşüyor. Bu yüzden sosyalizmdeki kimi eksiklikleri dikkate almak zorundayız.

Ulusal Sorunun Çözümündeki Ciddi Hatalarda Teorinin Yetersizliğinin Payı Yok Mu?

Bugün durup geriye baktığımızda, birçok konuda olduğu gibi, ulusal sorunun çözümünde de ciddi hataların yapıldığını görüyoruz. Bu hatalar yalnızca Stalin'in yanlış uygulamalarına bağlanabilir mi? Bana göre kimi eksiklikler bizzat teorinin yetersizliğinden de kaynaklanıyordu. Bununla kendi adıma teorinin yetersizliğini açıklamaya çalışıyorum. Ancak bu yetmiyor. Bu konudaki eksikliklerin, yetersizliklerin sorunla ilgili herkesin elbirliğiyle, katkılarıyla giderilebileceğini de düşünüyorum.

Bilindiği gibi sık sık yinelenen teorik bir belirleme var: "Uluslar, kapitalizmin şafağında doğdu." Ulusların sadece maddi üretime katılma yanını öne çıkaran bu anlayış, ulusal sorunun çözümünde maddi eşitliği temel alan "pratik", "merkezi" çözümü öne çıkardı. Ulusların oluşumunda iktisadi yaşam birliğini temel etmen olarak alan bu anlayış, uluslaşmayı sağlayan ve özellikle de iktisadi yaşam birliğinden çok önceleri oluşan *ulusal-tinsel etmeni küçümsemekte, hatta pratikte yok saymaktadır.* Evet, sanayi devrimiyle gelişen iktisadi yaşam birliği, uluslara yeni nitelik kazandırdı. Pazar ekonomisinin oluşmasıyla ulusal birlikler güçlendi, ulusal diller gelişti. Bunu görmemek tarihi bir

yanılgı olurdu. Yanlışlık, bu etmeni (iktisadi yaşam birliği) uluslaşmanın temel etmeni, hatta "tek etmeni" olarak görmektir. Bu teorik yanılgı, pratikte Polonya ve Finlandiya'nın bağımsız devlet olma istemlerinde, kendini gösterdi. İktisadi yaşam birliği (kapitalist yaşam birliği) ulusların oluşumunda bir etmen değildir. Ulusların bir uzvu olarakta ele alınamaz. Dil Birliği gibi, kültürel ortaklık gibi, ruhi biçimlenme gibi ulusal bir özellik olarak ele alınamaz. Söz konusu özellikleri etkileyen onları yeni düzeylere yükselten, bu anlamda ulusal potansiyelleri yeni kıvrımlara sıçratan toplumsal bir yapılanmadır. Bu anlamda ulusların tarihinde iktisadi yaşam birliği (kapitalist yaşam birliği) nitel bir basamak olmuştur.

Bugün çok açık olarak görülebileceği gibi, ulusları oluşturan temel etmen, uzun bir uluslaşma sürecinde oluşan ruhi biçimlenme, ulusal-tinsel değerlere bağlı olarak oluşan politik istemlerdir. Uluslardaki bu etmen, iktisadi yaşam birliğinden önce vardı. Yani "kapitalizmin şafağından" önce de varolandı. Bunu söylerken niyetim, kapitalizmin uluslara kazandırdığı özelliği küçümsemek değil, her şeyin yerli yerine oturtulmasıdır. Tek tek ulusların tarihine baktığımızda düşüncemi güçlendiren sayısız örnek gösterilebilir. Fransız Devrimi'nden 100 yıl önce yaşamış olan Ehmedê Xanî (1650-1706) şöyle diyordu: "Hon beri her tiştî kurd in, rabın ser xwe, dewleteke kurdî cêkın û bindestiya miletan din mekin" (Her şeyden önce siz kürtsünüz. Kalkın! Bir Kürt devleti oluşturun ve başka milletlerin egemenliğine girmeyin!) İşte çok somut bir ulusal istem. Hem de bundan tam 300 yıl önce söylenmiş.

Uluslaşmada iktisadi yaşam birliğini temel etmen olarak almak, bana göre sorunu daraltmak ve "maddi çözüm" yanını mutlaklaştırmak olurdu. Nitekim böyle de oldu. Bu dar anlayış tarihi yanılgılar yaratmakla kalmadı, sorunun çözümünü de zorlaştırdı. Nesnel süreçlerden kopardı. Stalin usülü "çözümler" aldı yürüdü. "Pratik çözüm", "emir-komuta" sistemiyle halklar fiziksel yokedilmeye kadar götürüldü. Uluslar parçalandı. Göçlere zorlandı. Zora dayalı asimilasyona tabi tutuldu. Bütün bunlar, "dünya proletaryası" adına ve onun çıkarı için yapılıyordu.

Bir başka yanlış, Stalinist anlayışta, "biz uluslara dünya proletaryasının penceresiyle bakıyoruz" düşüncesiydi. Bu düşünce daha da ileriye götürülerek, "bir ulusun bağrında iki ulusu görüyoruz, proletarya ve burjuvazi" deniliyordu. Pratikte de bu düşünceye dayanılarak halkların kendi gelecekleri üzerinde söz söyleme hakları "dünya proletaryası adına" ellerinden alınıyordu. Ulusal bağımsızlık istemleri "burjuva istemleri" denilip geri çevriliyordu. Çünkü bu anlayışa göre ayrılma hakkı, hem "evet"i, hem "hayır"ı içinde taşıyordu. Somut ayrılma talebine bakarken, proletaryanın çıkarı temel alınacaktı. Hem de "dünya proletaryası"nın çıkarı adına. Eğer bu "dünya proletaryası"'nın çıkarına "ters düşen" bir ayrılma talebi ise, hayır denilecekti. Hem de bağımsızlık isteyen halkın adına ve ona rağmen. Peki ulusların özgür iradesi ne olacaktı? Halkların kendi geleceğini kendilerinin belirlemesi ilkesi ne olacaktı? Bağımsızlık isteyen halkta işçi sınıfı henüz gelişmemiş ise, iradesi ne olacaktı?

Hangi amaçlarla ve hangi yöntemlerle olursa olsun, ulusların özgür iradesine dayalı seçme özgürlüğünü reddetmek, hem sözkonusu ulusun ulusal benliğini çiğnemek, hem de uluslararasındaki güveni yoketmek olacaktır. Ulusların seçme özgürlüğü, yine ulusların çıkarları üzerinde yükselen evrensel bir ilkedir. Bu hak, hiçbir gerekçeyle kirletile-

mez. Bir ulusun yerine başka bir ulus veya sınıf karar veremez.

Devam edelim. Bu yanlış anlayışlar sadece ulusların hak arama istemlerini engellemedi. Aynı zamanda toplumsal sorunlara bakış açısını da daralttı. Dar sınıf çıkarlarının her şeyin önünde tutulmasına zemin hazırladı. Barış ve çevre sorunlarında olduğu gibi.

Bütün toplumsal kesitler sanki bir zorunluluk, bir yasallıkmış gibi, "yolumuz işçi sınıfının yoludur" demeye başladılar. Gençler, memurlar, kadınlar, köylüler, Kürtler aynı slogana sıkı sıkıya sarıldılar. Peki neden bu toplumsal kesitlerin kendi yolları olmasındı? Kuşkusuz bunu o günkü koşullarda dile getirenler çok kolay "revizyonist"likle, "bozgunculuk"la suçlanabilirdi. "Dünya proleteryası" adına, Polonya ve Finlandiya'nın bağımsız devlet olma istemine karşı çıkan bu yanlış anlayış değil miydi? (*)

Ulusların Somut Bir İstemi: Bağımsız Devlet Olma

Merkezi devlete katılan kimi uluslar neden bağımsızlık talepleriyle ortaya çıkmadılar?

Yazımın başında da belirttiğim gibi, iktisadi yaşam birliği, uluslara yeni özellikler kazandırdı. Meta dolaşımı aracılığıyla hem küçük üretim birimleri birbirine bağlandı, hem de ulusal birlik yeni bir boyut aldı. Ulusal birliğin bu düzeyi, ulusun politik istemini, bağımsız devlet olma düzeyine yükseltir. Kanımca bu istek bütün ulusların uluslaşma sürecinin belli aşamalarında ortaya çıkacaktır. Avrupa'daki uluslar bu sürece daha önce girme olanaklarını buldukları için, ulusal devlet düzeyinde örgütlenmelerini tamamlayıp, bugün "Avrupa Birliği" temelinde yeni bir uluslararası entegrasyona doğru yol alıyorlar. Görülen o ki, bu entegrasyon ekonomik temellerden politik temellere yöneliyor.

Bugün günlük basında okuyoruz. Sovyetler Birliği'nde cumhuriyetlerde her gün yeni bir kargaşa yaşanıyor. Elbette tüm bunları Stalin'in yanlış uygulamalarına bağlayarak açıklamak doyurucu olmaz. Stalin bu alanda da büyük tahribatlara yol açan uygulamalarda bulunmuştur. "Pratik çözüm" adı altında ulusal değerler yok edilmiş, böl-yönet politikasıyla halklar yerlerinden sürülmüş, "proletaryanın çıkarı", "merkezi otorite" adına halkların ulusal kimlikleri unutturulmaya çalışılmıştır. Hem de ne için, bir an önce "komünizmi kurmak" için. Ama sorunlar yalnız bununla açıklanabilir mi? Bence bugün Sovyetler Birliği'nde olup bitenler hem Stalin'in yanlış uygulamalarına başkaldırış, hem de kimi ulusların iktisadi yaşam birliklerini oluşturmalarıdır. Bu temelde bağımsız politik yapılanma ve ulusal kimlikle ortaya çıkmadır. Ulusların bağımsızlık istemlerini gelişen dünya koşullarına göre ileri sürmeleri bir zorunluluktur. Bugün uluslar her şeyden önce politik geleceklerine sahip olmak bu konuda söz söylemek isterler. Ezgi altındaki uluslar öncelikle ulusal kimliklerine sahip çıkmak ve geliştirmek istemiyle mücadeleye atılıyorlar. Bu tür ulusların temel sorunu demokrasiyi kazanmak, demokratik hak ve özgürlüklerini garanti altına almaktır. Yani bu ulusların anahtar sorunu; toplumsal sorumluluk duygusunu içeren ulusal kimliklerine sahip çıkma sorunudur. Ulusların hem nesnel hem de öznel gelişmeleri bu kimliği kazanmalarına bağlıdır. Açıklık politikası bu istemi güçlendirmiştir.

Sosyalizm, tarihsel yeteneğini bu konuda gösterebilecek mi? Daha şimdiden sosya-

---

(*) Bilindiği gibi Bolşevik devriminden hemen sonra Polonya ve Finlandiya, merkezi devlete katılmak istemeyip, bağımsız devlet kurmak istediklerinde kızıl ordu "dünya proletaryası" adına bu halkların üzerine yürütülmek istenmişti. Neyse ki Lenin gibi sağduyu sahibi bolşevik önderler buna izin vermediler. Polonya ve Finlandiya bağımsızlıklarına kavuştular.

lizm, uluslararası birliği güçlendiren maddi önkoşulları yaratabilmiştir. Gelişme sürecini hep birlikte izleyeceğiz. Benim kanım, bu alanda da her yönlü bir yenilenmenin gerekliliğidir. Üstelik olup bitenler sadece Sovyetlerin sorunu da değildir. Bütün uluslar kendilerini yenilemek zorundadırlar. Bütün politik güçler yenilenerek uluslara bakabilmelidirler. Bu yaklaşımda gösteriyor ki, "KATILIMSAL" açıdan da ulusal sorun insani bir sorundur.

Kürt Sorunu Günümüzün En Büyük Ulusal Sorunlarından Biridir

Kürt halkının nüfusu 20 milyona yaklaşmıştır. Ulusal haklarından yoksundur. Dahası insani değerleri barbarca çiğnenen, ulusal değerleri yokedilmeye çalışılan belki tek halktır. Bu baskı ve talan yüz yılı aşkın süredir halkımızın üzerinde süregeliyor. Bölge devletleri kimi zaman gizli, kimi zaman açık işbirliği yaparak, kimi zaman da tek başına kürt halkına karşı barbarca saldırılarda bulundular. Ve yine bu halkın ulusal kurtuluş mücadelesi yüzyıldır tüm baskılara rağmen devam edegeldi bugünlere. Nice zorluklar aşıldı, nice kayıplar verildi.

Bölge devletleri bu uygulamalarla da yetinmediler. Kürt sorunu gerekçe gösterilerek kendi halklarına da baskı ve işkence uyguladılar. SAVAK'ın insanları kızgın saclar üzerinde nasıl dağladığını herkes duymuştur. Humeyni yönetiminin Evin Cezaevi'nde yaptıkları da biliniyor. Saddam rejiminin çölün ortasında yaptırdığı "özel cezaevi" de artık sır değil. Yapılanlar bunlarla sınırlı mı?

Bölge devletleri Kürt sorununu gerekçe göstererek Ortadoğu'da barışı tehdit ediyorlar. Çünkü bölge devletlerinin ilişkilerinin gerginleşmesine neden olan bir olgu da Kürt sorununun henüz çözülememiş olmasıdır. Sadece bu nedenle olsa bile Kürt sorunu, insani bir sorundur.

Bölge devletleri ve buralardaki politik yapılar, Kürt sorununu çoğu zaman pragmatik temellerde yaklaşım gösterdiler. Bugünde bu anlayışın hepten yok olduğunu söylemek mümkün değil. Kimisi kürtleri oy deposu olarak gördü, kimisi "bölücülüğü" faşist iktidarının gerekçesi yaptı, kimisi de kürtleri ucuz işgücü potansiyeli olarak değerlendirdi. Ne yazık ki, komünistler de kürt sorununa pragmatik yaklaşmaktan kendilerini kurtaramadılar. Kimi Kürt isyanlarının gericilikle nitelenmesi, kiminin "feodalizmin tasfiye" edilmesi mantığıyla onaylanması, bu pragmatik yaklaşımın sonuçları olmuştur. Bu mantık yakın zamana kadar süregeldi. Kimi Kürt kadrolarının Türkiye sosyalist hareketinden kopmalarının bir nedeni de bu değil midir?

Kadro düzeyinden çıkıp kitlesel olarak Kürtlere bağlanmanın yolu, pragmatik faydacı yaklaşımlardan kurtulmaktır.(*)

Faydacı yaklaşımı sadece pratikte olan bir eksiklik miydi? Hayır. Bizzat teorinin kimi eksikliklerinden de kaynaklanıyordu. Kürtlerin çıkarını "mutlak" olarak işçi sınıfının çıkarına bağlıyorduk. Kürt sorununun çözümünü de sosyalizme erteliyorduk. Politikayı bu temelde yürütüyorduk. Örgütsel politikamızı da bunun üzerinde ku-

---

(*) 12 Eylül öncesinde yayınlanan "Savaş Yolu" ve "Güneşli Dünya" adlı dergilerde Batman'la ilgili 30'un üzerinde haber ve yorum çıktığını hatırlıyorum. Elbette tek başına buna bir şey denilemez. Ama öte yandan Siverek'te sayısız olay olmasına, insanların patoslara atılıp saman haline getirilmesine rağmen bu olaylara duyarsız kalınıyordu. Neden? En temel neden, bizim Siverek'te olmamamızdı. Sanki Siverek bizim memleketimiz, orada yaşayanlar bizim insanlarımız değildi. Bu bile soruna faydacı yaklaşımın tipik bir örneğidir.

ruyorduk. Üyelik normları buna göre biçimleniyordu. "Fabrikalar kalemizdir" anlayışından hareket ediyorduk. Demirdöküm, Sungurlar vb. yerlerde uyguladığımız örgüt normlarını Hakkari'de, Siirt'te uygulamaya çalışıyorduk. Kürt halkının ulusal özelliklerinden ve kültürel düzeylerinden uzak olan bu normlar bizlerin Kürt kitleleri ile bağlanmasını olanaksızlaştırıyordu. Ya da bu normlarla ancak "batıdan" gelen memurlar arasında taraftar bulabiliyorduk. Bu konumumuzla ilk baharda karların erimesiyle coşan çaylara benziyorduk. Memurlar izne çıkınca, ya da başka bir bölgeye tayin olunca bizim politik faaliyetimiz de tatile çıkıyordu. Yani bir türlü kitlesel olarak Kürtlere bağlanma olanağı yaratmadık. Çünkü güven veremiyorduk. Benzer durumları tüm bölgedeki komünist partileri yaşadılar. Halen de yaşıyorlar denilebilir. Sözkonusu bütün partiler, bulundukları devletin sınırları içerisindeki tüm ulusların işçi sınıfı partisiyiz iddiasıyla ortaya çıktılar. Halkların birlikte mücadelesini ve sınıf temeline dayalı ortak örgütlenmesini önlerine koydular. Bu konuda ciddi adımlar da atıldı. Kürtler içinde küçümsenilmeyecek kadrolar kazandılar. Hatta kimi partilerin en sorumlu yöneticilerinden kimilerini kürtler oluşturuyordu. Irak Komünist Partisi Genel Sekreteri Aziz Muhammed ve Suriye Komünist Partisi Genel Sekreteri Halil Bektaş'ın kürt olduğunu biliyoruz. Buna rağmen, bu partiler de dahil olmak üzere, bölge komünist partileri Kürt halkı içerisinde kitlesel bir konum kazanmadılar. Bu somut durum hem komünist partilerin gelişip güçlenmesini engelledi, hem de komünist partileriyle Kürt politik örgütleri arasındaki ilişkilerin gelişmesine olumlu bir katkı yapamadı. Daha da önemlisi, sözkonusu partiler, Kürt ulusuna bağlanmada ve ulusun ulusal değerlerinin nesnel taşıyıcılar tarafından bu partilere taşınmasında yetersiz kaldılar.

Bu partiler, önlerine koydukları politikalarıyla pratikte çelişir konuma düştüler demek abartma olmayacaktır. Çünkü kürt halkının ulusal değerlerini yapılara taşımak ve orada politika haline gelmesini sağlamak gerekiyordu.

Bir halk ancak kendi ulusal değerleri ile yönetilebilir. Ve insanın en temel hakkı olan yaşama hakkı ve kendini yeniden üretmesi için gerekli olan maddi koşullar ancak böyle kazanılabilir. Bu anlayışın yaşamda yankı bulabilmesi için Kürt halkına kitlesel bağlanma zorunludur.

Kürtler üzerindeki ulusal baskı ve ezgiye karşı önkoşulsuz karşı çıkılmalıdır. Başka bir deyimle faydacı yaklaşımlar terkedilmelidir. Bu somut talep aynı zamanda tüm ulusal güçlerin birlik noktasını da oluşturuyor. Ve tüm uygar insanların dayanışmasının kazanılacağı somut bir talep oluyor. Bu durum, Kürt sorununa yeni bir özellik, insani bir sorun olma özelliğini kazandırıyor.

Demokrasinin Olmazsa Olmaz Koşulu

Yasallaşmayı önüne koyan komünist hareket, bu konuda da tarihsel bir dönüm noktası yaşıyor. Komünist hareketin yasallaşmasının yolu, dahası çağdaş, demokratik ve yığınsal bir nitelik kazanmasının yolu, önüne koyduğu demokrasinin kimi ana sorunlarının çözümünden geçer. Demokrasinin olmazsa olmaz kimi önkoşulları vardır. Kürt sorunu bunlardan birisi değil mi? Kürtler üzerindeki baskı kalkmadan, kürtlerin insani demokratik haklları bir çözüme kavuşmadan komünist hareketin yasallaşması olası mıdır? Tarihsel deneyim bize komünistlerin bilinçli, birleşik çabaları olmadan alternatif programlarının gelişmesinin zor olduğunu ve bu temel üzerinde birliğe yönelen bağlaşıklıkların güç olduğunu da gösterdi. Bu konuda görüş farklılığının olduğu açıktır. Ama komünistler ortak bir alternatif program için diyalog ve sabır içeren bir çaba içerisinde olmalıdırlar.

Görüldüğü gibi kürtler üzerindeki baskı sadece kürtleri ilgilendiren bir konu değildir. Türkler içinde gerekli olan çağdaş, uygar bir dünyanın yolu Kürtlerin insan hakları-

na kavuşmasından geçer. Türkiye, Avrupa ve dünyada onurlu bir yer alabilir. Bunun olanakları vardır. Toplumsal gelişmesini bir üst halkaya sıçratabilir. İnsan haklarına saygılı bir düzen kurabilir. Bunun yolu kürtlerin özgürlüğüdür. Türkiye, bu konuda atacağı adımlarla, bölge devletleri içinde onurlu bir yer alabilmesi için tarihsel olanaklar yakalamıştır. Bu olanağı kullanabilme basiretini gösterebilecek mi? Hep birlikte göreceğiz. Hemen şunu vurgulamalıyım ki, başkalarının zararına "gelişme" anlayışları artık zamanını dolduruyor. Günümüz gerçekleri, başka ulusların hak ve özgürlüklerini yoksayan, başkalarının yokolmasına göz yuman anlayışları yadsıyor. Dünya karşılıklı bağımlılığın geliştiği bir sürece girmiştir. İnsanlığın varolmasının, halkların karşılıklı hak ve hukuklarına saygı gösterilmesinden geçtiğini biz de göreceğiz. Daha başka bir deyişle, ilerlemenin yolu, insani sorunların çözümüyle ve yeni bir dünyaya doğru ve evrensel mutabakat anlayaşıyla sorunlara yaklaşmaktan geçer.

Tüm İnsanlığın Özlemi: Güvenli Bir Dünya

Günümüzde yeterince gelişmiş sanayiye sahip olmayan pekçok ülke, ulus vardır. Kürtler bunlardan sadece birisidir. Bu halkların sorunları çözülmeden güvenli bir dünyadan sözetmek mümkün değildir. Şu ya da bu halkın farklı olanakları ve koşulları bir yana, bugün tüm halklar için insani bir yaşam ve güvenli bir ortam yaratma perspektifleri doğmuştur. Tüm halkların ve ulusların geleceği, bu güvenli ortamın gerçekleşmesine bağlıdır. Kürt ve Türk halkının da böylesi bir ortama ihtiyacı vardır.

Artık halklar şunu görmeye başladı. Dünya ve onun kimi bölgeleri, büyük ve güçlülerin arasında paylaşılan bir çiftlik, ya da "yaşamsal çıkar bölgeleri" olmaktan çıkmaya başladı. Buna uygun davranabilen uluslar, uygar gelişme yoluna girebiliyorlar.

Böylesi bir dünyaya doğru insanlık yol alınaya başlamışken, bölgemizde "kamu düzeni" veya "milli güvenlik" gerekçesiyle baskılar doruğa çıkıyor, köyler boşaltılıyor, insanlar toplu göçe zorlanıyor, kimyasal silahların kullanılacağından sözediliyor. En temel insani değerler ayaklar altına alınıyor. İşte Yeşilyurt, işte Kasaplar Deresi, Yoncalı Köyü, işte insan hakları...

İnsanlar en temel sağlık hizmetlerinden yoksun. Sıtmadan ölenlerin haddi hesabı yok. İnsanlar ve hayvanlar aynı kuyudan su içiyor. Dillerini konuşamayan, okuma yazma bilmeyen milyonlarca insan varken eğitim eşitliğinden söz edilebilir mi?

Zora dayalı asimilasyon almış yürümüş. Bir insan düşünün ki, çocuklarına atalarının adlarını bile veremez olsun. "Ben kürdüm" dediği için yıllarca zindanda çürüsün. Yüzyıllardır üzerinde yaşadıkları topraklarının adları değiştirilsin. İnsani bir yaşam, adil ve eşit haklı bir gelecek istedikleri için adları "bölücü"ye çıksın. Tarihi değerleri ve uygarlıkları barbarca yok edilsin. Bu yokedilenler insan hakları değil de nedir?

Kürtler'in yasal olarak politikayla ilgilenmeleri fiilen yokedilmiştir. Özellikle emekçi halk bundan uzak tutulmaya çalışılıyor. Köylüler seçimden seçime anımsanır ve oy deposu olarak görülür. Özellikle demokratik mücadele yöntemlerinden, yasal yapılardan kopmaları için özel baskılar uygulanır. Peki bu insanlar toplumsal etkinliklere hangi araçlarla katılacaklar? İnsani ve ulusal değerlerini toplumsal gelişmelere nasıl akıtacaklar? İşte "Kürt Medeni Hakları" ve bu haklarından yoksun olan insanlar.

İnsanlık güvenli bir dünya istiyor. Bütün insanlığın değerlerini içeren yeni bir politik kültür yaratılmasının adımları atılıyor. Ulusların kaynaşması, ulusal değerlerin bütünleşmesi bu kültürün ilk basamaklarını oluşturuyor. Halkların sorununu bu anlamda çözmek bir zorunluluk olmuştur. Bizde durum tersine işliyor. Bir yandan uygarlıktan sözediliyor, öte yandan Deknanos Harebeleri yok ediliyor. Bir yandan Avrupa Topluluğuna katılmaktan dem vuruluyor, diğer yandan Yeşilyurt'ta köylülere dışkı yediriliyor.

POSTAMIZDAN

Belli bir aradan sonra, okur mektuplarından oluşan yeni bir derleme ile yine karşınızdayız. Ne yazık ki, henüz her sayıda "postamızdan" köşesini sürekli kılamadık.

Bu ayın ilk mektubu Bartın Cezaevi'nden yazan **Yaşar Yıldız**'dan geliyor. Yaşar Yıldız sık ve düzenli yazan okurlarımızdan ve pek çok ürününü yayınlamaktan mutluluk duyduğumuz dostlarımızdan. 20.7.1989 tarihli mektubu "Bugüne Nasıl Bakmalı?" başlığını taşıyor ve dünya komünist hareketinin içinden geçtiği süreci analiz etmeye çalışıyor. Yıldız önce olumlulukları sıralayıp, dünya komünist hareketini saran yenilenme isteğini selamlıyor. Ardından olumsuzluklara geçerek şu noktalara işaret ediyor.

"1- Marksist-leninist partiler açısından tartışmaların uzağında kalmak, hazırlıksız yakalanmak ve sürecin gerisine düşmek."

"2- Teoride tıkanıklıklar aşılmaya çalışılırken, ülkelerin özgüllüklerinin gözardı edilmesi. Bunun yarattığı antikomintern tepkisellik. Bir yandan tartışılıp, bir yandan da tez durumunda olan kavramlar en doğru gerçeklikler olarak savunulmuştur."

İsveç'ten yazan **Orhan Ufuk Gündoğdu** da aynı konuya benzeri endişelerle yaklaşıyor. "Yeni Olan Nedir, Ne Değildir?" başlıklı yazısında önce "yeni" üzerine çeşitli yaklaşımları özetlemeye, ardından bu yaklaşımlardaki tehlikelere işaret edip, kendi 'yeni' anlayışını ana çizgileri ile ifade etmeye yöneliyor. Gündoğdu yenilenme gereksiniminin yaşamın reel bir talebi olduğunu kabul ediyor, ancak şunları da ekliyor; "... söz konusu olan komple bir yeniliktir. Bu da bir süreç işidir. Şimdi TBKP bu sürecin en kritik yerindedir."

Gündoğdu, yazısının sonunda "yeni parti" anlayışı tartışmasına da şu satırlarla katılıyor:

"Parti yaşamı açısından yeni olan, parti içi demokrasi ve açıklık politikasıdır. Daha doğrusu bu politika yeni değil, Lenin'e yeniden dönmedir. Zira bu anlayış, Lenin'in parti anlayışının temel özelliklerindendir. Parti içinde çeşitli konularda farklı düşüncelerin, karar ve politika oluşumuna demokratik katılımını ve açıklığı içerir. Bu konudaki yanlış eğilim (ya da savrulma) ise şöyle: Aşırı merkeziyetçiliğe, değişik düşünceye karşı hoşgörüsüzlüğe tepki olarak, ilkesizlik ve 'sınırsızlık' ilke haline getiriliyor" ve devamla şunun altını çiziyor Gündoğdu; "Bir komünist partisinde parti içi demokrasi ve açıklık ne kadar yaşamsalsa, ideolojik birlik ve eylemde birlik de o kadar yaşamsaldır."

Abdurrahman Fırıncıoğulları ise Hatay'dan seslenerek, kuram ile pratiğin uyumlaştırılması gibi çok önemli bir konuda katkı yapmaya çalışıyor. Şöyle diyor: "Teorimizle pratiğimizin uyumsuzluğunu görmek için dahi olmak gerekmiyor." Bu girişin ardından yerel olanı abartıp, geneli ikinci plana itmenin bir zaaf olduğuna işaret edip, "bu zaaf kimi insanın işine öyle geldiği için, kimi insanın da düştüğü çıkmazdan sıyrılmak için başvurduğu türlü oyunlar biçiminde karşımıza çıkıyor... Örneğin, merkeziyetçiliğinin abartılması, hem bugünkü politikamıza ters, hem de tabandaki çıkış ve eleştirilerin önüne dikildiği için zararlı. Bu ya safdilliktir, ya da şark kurnazlığı. Böylesi anlayışlarla ne ülke genelinde, ne de yöre düzeyinde tırmanan sorunların önüne geçilemez. Benimsememiz gereken yöntem demokrasidir." diyor ve ekliyor: "Demokratik ilkelerin yaşandığı alanda kişilerin putlaştırılması ortadan kalkar. Çünkü gündeme kolektif düşünce ve irade gelir. Dikkat ediyorum da yöremizde kişilerin putlaştırılması anlayışı henüz yıkılmış değildir."

Gaziantep'ten yazan **Barış Göksel Işık** ise tarihe eğiliyor. "Tarihin Karanlık Kalan Her Köşesi Bugünü İki Misli Karartır" başlığı Işık'ın mesajını da özetliyor. Işık, komünist hareketin tarihinde tek bir karanlık nokta kalmasın istiyor. Ve bu açıdan, Vedat Türkali'nin **Görüş** dergisinde yayınlanan bir söyleşide gündeme getirdiklerini önemli ve yararlı buluyor. Ardından şöyle sürdürüyor:

"... Ne ki, Türkali haksız bir saldırıya öncülük etmiştir. Her ne kadar İ.Bilen'i, bir günah keçisi olarak görmemek gerekir diyorsa da, eleştirileri birer suçlamaya, kişiselliği ağır basan bir 'kan davası'na dönüşmüştür. Bu kan davasında 70'li yılların sürecinde partiyi tanımış, sorumluluklar al-

mış biz genç kuşaklar kuşkusuz taraf olamayız. Taraf olmayışımızın en büyük etkeni, tarihi süreklilik içinde kavrama ve parti tarihine bir bütün olarak bakma çabamızdır." Söz arasında "bir ülkede ne kadar demokrasi varsa, görece farklarla komünist partisinde de o kadar demokrasi olabileceğini" dile getiren Işık mektubunu, "Türkali her ne kadar haksızlık etmiş olsa da söyledikleri ve tüm yazıları dikkate alınmalıdır. Parti tarihinin yeniden gözden geçirileceği bir dönemde, partinin belli dönemler simgesi olmuş liderleri de çok yönlü irdelenmelidir" diye bitiriyor.

Malatya'dan yazan **Engin Savaş** "**Yeni Açılım** ve Politikamız Üzerine Notlar" başlıklı mektubunda gerek **Yeni Açılım**'a, gerekse TBKP'nin izlediği kimi politikalara yönelik çok önemli eleştiriler getiriyor. Örneğin:

"...**Yeni Açılım**'da yeralan görüşlerin çoğu oportünizme, sınıf uzlaşmacılığına uygun görüşlerdir. **Yeni Açılım**, açıkça leninizmi reddediyor. Onun aşıldığını söylüyor. Leninist parti öğretisini savunmuyor. Yaşamın pratiğinden geçmemiş 'yeni düşünceyi' mutlaklaştırıp, doğruluğuna kesin gözle bakıyor. Bu anlayışladır ki, bugün işçi sınıfının öncü gücü komünist partisinin rolü önemsenmiyor. Kitleler, partililer 'başına buyruk' bırakılıyor."

Savaş'ın bu satırları ise eleştiriden çok bir çığlığa benziyor.

"Bir yandan TBKP Programı savunulmaya çalışılıyor. Diğer yandan 'nasıl bir program' tartışması yapılıyor. Biz, TBKP Programı'nı mı savunalım yoksa bu programın geçiciliğine, rafa kaldırıldığına inanarak programın nasıl olması gerektiğini mi tartışalım? Hangisini yapalım?"

Engin Savaş dostumuzun da kabul edeceği gibi bu sorular yalnızca Açılım'ın yanıt verebileceği sorular değil. Bir partinin politik yönelimi ile bu yönelimi yaşama geçirmek için izlediği güncel politikalar arasındaki uyumsuzluktur söz konusu olan. Savaş, bu konudaki eksik ve yanlışlara, uyumsuzluklara işaret ederken belki de genelin bir sorununu dile getiriyor.

Yeni Açılım'a yönelik eleştirilerine gelince:

Kuşkusuz herkes istediğini düşünüp söylemekte özgür. Ancak kendisi, 'yeni düşüncenin' doğruluğuna inanmak için pratikte sınanmasını beklemeyi önerirken, **Yeni Açılım**'ı oportünizm vb. nitelemelerle yaftalamadan önce aynı mantıkla beklemeyi niçin düşünmüyor? Gerçeği arayanlar çifte standart kullanmamalıdır.

Malatya'dan yazan **Çağlayan Nehir** de **Yeni Açılım** üzerine görüş belirtiyor ve şunları yazıyor.

"**Yeni Açılım**'ın ilk sayısını elime alıp okuduğumda korkunç biçimde etkilenmiştim. Yıllardan beri taşıdığım kimi düşüncelerim sarsılmaya başladı. Bu sarsılmanın haklı nedenleri vardı. Birincisi, **Yeni Açılım** en geniş çoksesliliği savunan bir yayındı. 'Yeni politik düşüncenin' ülkemizdeki ilk yasal sesiydi. O güne kadar hiçbir yayın organı, teorik açıdan bu denli derinliğine ve açıklığına bir düşünceyi ileri sürmüyordu. Kısacası, alışılmadık bir dili vardı. Tartışmayı gündeme getiriyordu. Bu girişim ve tartışmanın böylesine yüksek sesle, 8 yıl sonra **Yeni Açılım**'da başlaması, dile getirdiği görüşler beğenilse de beğenilmese de küçümsenecek bir şey değildir."

Bu arada şunu da belirtmek de yarar var. Bize gelen mektuplarda **Yeni Açılım**'a yönelik istek, eleştiri ve öneriler çok fazla. Neredeyse tüm mektuplarda ya doğrudan, ya da işlenen konu içinde denk getirilip **Yeni Açılım**'a sesleniliyor.

Örneğin İstanbul Aksaray'dan **Doğan Özlem** doğrudan sesleniyor. Rejim analizleriyle "demokratik istikrar", "emperyalizmin destabilizasyonu" gibi konu ve kavramların biraz daha açılmasını istiyor.

Adına bizim kadar okurlarımızın da alıştığı **Hakan Siyice**'nin ise iki mektubu var sırada. Birincisi "Gündemimizi Belirleyenler Kimler?" başlığını taşıyor. Siyice bu mektubunda güncel politik bir konuyu incelemeye çalışıyor ve ülkemizin gündemini ağırlıklı olarak iş adamlarının ve insanımızın küçük yaştan itibaren alıştırıldığı idealist felsefenin belirlediği sonucuna varıyor.

Siyice'nin ikinci mektubu ise "İnsan-Program ve Marksist Sol" başlıklı. Siyice bu mektubunda TBKP'nin alternatif programına yönelik eleştiri ve öneriler getiriyor. Şöyle diyor Siyice: "Alternatif Programda tek tek sınıf ve katmanların istemlerinin ayrı ayrı ayrıntılarıyla ele alınması gerekiyordu. Toplumsal istemlerin ana başlıklar altında ele alınması gerekiyordu ve bu istemlerin nasıl, hangi yollarla kazanılacağının belirlenmesi gerekiyordu."

Siyice'nin ilk mektubunun sonunda küçük bir notu da var. "Kısaltma, düzeltme yapabilirsiniz" diyor. Siyice dostumuzun gerek güvenine, gerekse elyazısı olmasına karşın pırıl pırıl okunaklı olan yazısına teşekkürler. Ayrıca okurlarımıza belirtmek istediğimiz bir konuyu gündeme getirme fırsatı verdiği için de teşekküler. **Yeni Açılım**, savunduğu politika gereği, gelen ürünler üzerinde politik redaksiyon yapmıyor. Çünkü, günümüzde bireyin öneminin olağanüstü artmış olduğuna inanıyor ve bu inanç gereği, gönderilen ürünler üzerinde yazım yanlışları dışında hiçbir değiştirme, düzeltme yapmak istemiyor. **Yeni Açılım** içeriğine katılsın katılmasın her ürüne fikir içermesi, yeni bir yaklaşım getirmesi, özgünlüğü ve genelleme yapabilmesi gibi kıstaslarla yak-

laşarak seçim yapıyor. Kuşkusuz gönlümüz bize iletilen tüm ürünleri yayınlamak istiyor; ancak bu, hem sayfa sayısının sınırlılığı, hem de o ayın konusunu işleyen yazılara ağırlık verme isteğimizle çelişiyor. Söz gelimi; Eylül sayısını "Barış ve Gençlik" konusuna mı ayırdık, bu konuyu işleyen yazılar öne geçiyor. Elbette çok mekanik değil. Ayın konusu dışında olanaklar ölçüsünde başka konuları içeren mektuplar, yazılar da yer alabiliyor. Aslında yaptığımızı ya da yapmaya çalıştığımızı şöyle özetlemek mümkün: Kendi gündemimiz ile okur gündemini uyumlaştırmak. Önümüzdeki aylarda bu çabamızın gerek bizi, gerekse okurlarımızı daha çok tatmin eden bir uyuma doğru yol alacağını umuyoruz. Bu bağlamda okurlarımıza aldığımız kimi kararlarımızı ve bu doğrultuda kimi isteklerimizi iletmek istiyoruz.

Yeni Açılım okuru, istediği her konuda yazabilir. Ancak **Yeni Açılım**'ın daha çok bir kuramsal-ideolojik yayın olduğunu, belli bir politikanın kuramsal-ideolojik temellerini açıp, pekiştirmek amacıyla yayın yaşamına başladığını hatırlayarak. Dolayısıyla birinci ricamız, bize güncel politik sorunlara yönelik yazılardan çok, güncelden yola çıksa bile genellemeler yapan, günceli bu anlamda gündeme getiren yazılar göndermeniz. İkinci ricamız ise, belli bir politik çevrenin düşünsel alandaki tüm potansiyelini elden geldiğince yansıtmaya çalıştığımız için, olanaklı olduğu ölçüde kısa yazmanız. Biz her **Yeni Açılım** okuruna, kendisini ifade edebileceği eşit ve adil bir platform sunmak istiyoruz. Bu nedenle 10 daktilo sayfasını aşan yazıları beğensek bile basmama kararındayız. Gerçi anımsanacağı gibi **Yeni Açılım** da 27 sayfalık yazı da yayınlanmıştı. Özellikle o yazının uzunluğu nedeniyle haklı eleştiriler geldi ve bizim bu kararı almamıza yol açtı. Özetleme ve kısaltmaya gelince; eğer böylesi bir ihtiyaç duyarsak ve eğer yazarına da ulaşma şansımız varsa, bunu kendisinden istemeyi tercih edeceğiz. İşte bu nedenle, okurlarımızdan mektuplarına açık ad ve adres eklemelerini istiyoruz. Ancak yine de kısa yazma konusundaki ricamızın dikkate alınmasını ve özetlemek gibi gerçekten de hassas ve güç bir işi hiç yapmak zorunda kalmamayı tercih ederiz.

Bir de çok zor okunan mektuplardan söz etmek istiyoruz. Örneğin, Karaman'dan yazan **İ. Ozan Su**'nun mektubu gibi. "İyi günler Açılım" diye başlayan ve iliştirdiği kısa notta, "yazımı beğeneceğinizden eminim" diyen mektubununun, ne yazık ki geri kalan bölümünü sökme girişimlerimiz sonuçsuz kaldı. Bu durum bize üzüntü verdi. Yine de yazdığı için teşekkür ediyor ve bize bundan sonraki mektuplarını beğenme şansı vermesini, mümkünse daktilo ile, değilse biraz daha okunaklı yazmasını rica ediyoruz.

Sırada **O.Kemal Su, İsmail Yıldız** ve **Fikret Yılmaz**'ın mektupları var. **O. Kemal Su** da Hakan Siyice gibi sık ve düzenli yazan dostlarımızdan. Bu kez, Nazım Hikmet ve Orhan Kemal'in ölüm yıldönümlerinden yola çıkarak "Komünist Partiler ve Sanatçılar" konusuna eğilmiş. Bu konuda Stalin ve Jdanov dönemi uygulamalarına eleştiriler getiren Su, ülkemiz için büyük önem taşıyan bir soru soruyor: "Neden komünist sanatçıların çoğu partilerinin dışında? Neden ülkemizde partili sanatçıların sayısı yok denecek kadar az?"

İsmail Yıldız ise parti çalışmalarının sorunları üzerine yazmış. Örgütsel faaliyetin kimi sorunlarını irdeliyor ve şöyle diyor:

"Kimi zaman açık faaliyetin araçlarını birbirinin önüne koyan bir anlayış gelişiyor. Var olan biçimler değişmez olarak kavranıyor. Kanımca asıl üzerinde düşünülmesi gereken bizim bu araçlar ile ne kadarlık bir çevreyi harekete geçirdiğimiz ve nasıl yönlendirdiğimiz olmalıdır."

Fikret Yılmaz'a gelince; "Sendikalar ve İşçiler Toplu Sözleşme ve Grevlere Nasıl Bakmalıdır?" başlıklı, daha çok güncel bir sorunu irdeleyen bir çalışma yapmış. Yılmaz önce yükselen işçi eylemlerine dikkat çekiyor, ardından sendikal mücadelenin sorunlarına değinip, sendikal mücadelenin salt ekonomik mücadele olarak görülüp, politik mücadele ile tamamlanamamasının sakıncalarına işaret ediyor.

"Bugün sendikalar içinde bulunduğumuz toplu sözleşme ve grev mücadelesine en az MESS, TİSK, KİPLAS, TÜSİAD kadar politik bakabilmeli ve onlar kadar birlikte hareket edebilmelidir." diyor Yılmaz.

Son olarak **R.Birlik G.** ile, mektubunu "yayınlanması dileğiyle" diye bitiren **K.B.Katkı**'ya ve bu vesileyle tüm okurlarımıza bir diyeceğimiz var. Lütfen açık imza ve adres... Adres, gerektiğinde başvurabilmemiz için; açık imza ise, önüne yasallaşma gibi bir politik hedef koymuş bir hareketin, yasallaşma politikasının kişi düzeyinde de yorumlanması gerektiği düşündüğümüz için. Komünistler, komünist düşüncenin, komünist partisinin yandaşları yığınların karşısına yalnızca fikirleriyle değil, adı sanı belli 'gerçek insanlar' olarak da çıkabilmelidir. Halk, komünistleri aynı zamanda somut birer insan olarak tanımalıdır diye düşünüyoruz. Okurlarımızın açık imza dışındaki diğer isteklerimizi de dikkate alan —örneğin, okunaklılık, olabildiğince kısa olmak ve hiçbir durumda 10 daktilo sayfasını aşmamak, derginin işlevine uygun olmak ve her ayın en geç 15'ine dek elimize ulaşmak gibi- yazılarını, mektuplarını yayınlamaktan en az yazarı kadar mutluluk duyarız.

Bir başka "postamızdan" köşesinde buluşup, söyleşmek üzere şimdilik hoşça kalın.

Yeni Açılım